

ОДБРАНА

Интервју

Светко Ковач, начелник
Војнобезбедносне агенције

СУЖАВА СЕ ПРОСТОР ЗА КРИМИНАЛ

Специјални прилог

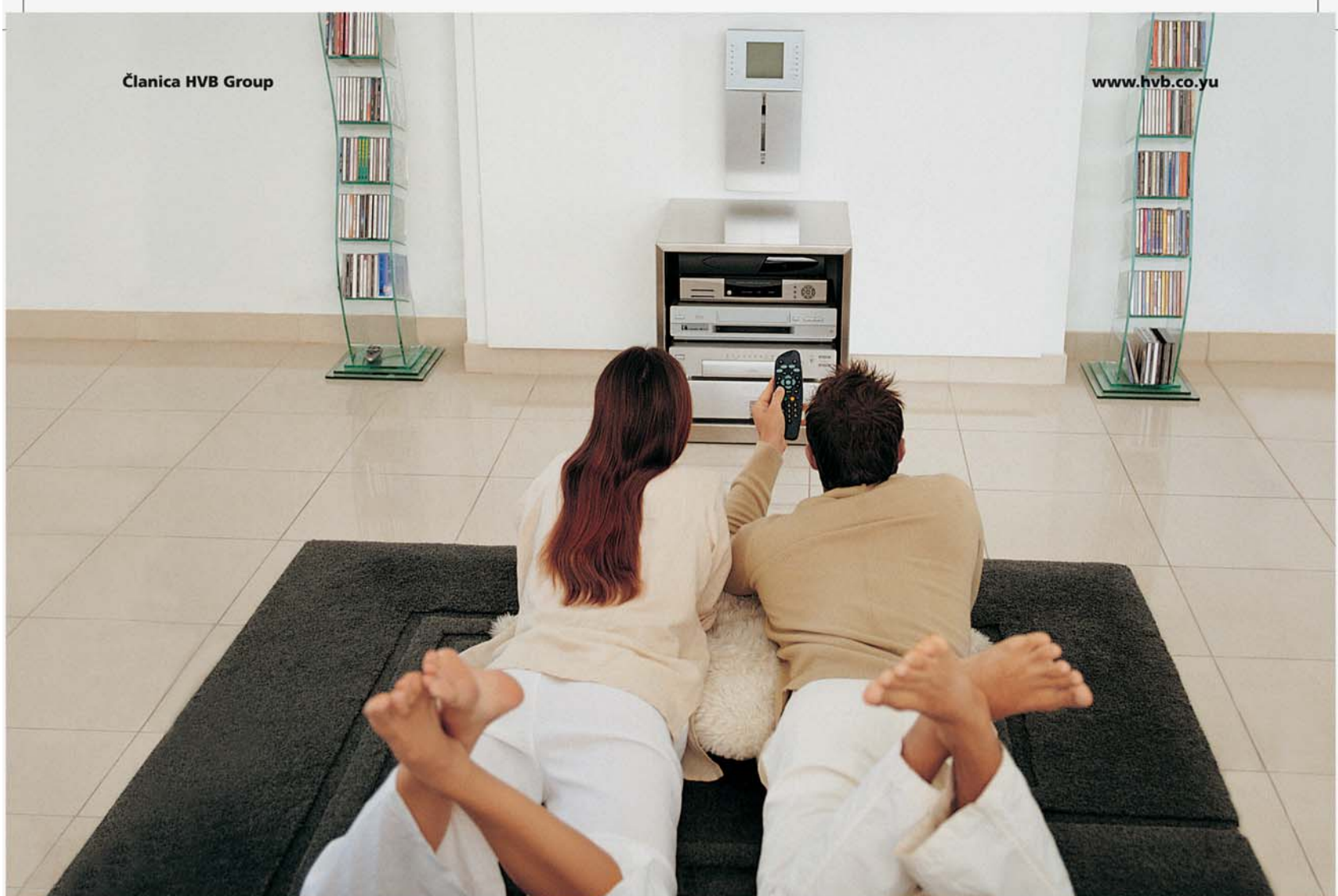
Европска унија

ЗВЕЗДИЦЕ НА ПЛАВОМ НЕБУ

Тема

Отклањање последица
употребе муниције са
осиромашеним ураном

БАЛКАНСКИ СИНДРОМ

Dugoročni keš kredit

Konačno savršena slika i zvuk. Uz Dugoročni keš kredit HVB Banke opremamo naš životni prostor baš onako kako smo zamislili. Sledeća na redu je garnitura.

SPECIJALNA PONUDA: HVB Banka nudi svim zaposlenima u Vojsci SCG **Dugoročni keš kredit +** pod posebnim, vantržišnim uslovima - bez učešća, depozita i žiranta, uz rok otplate do 6 godina i iznos kredita do 5.000 EUR!

- Nominalna kamatna stopa: 11%
- Efektivna kamatna stopa: 12,01-12,08%

Za sve dodatne informacije pozovite info telefon 011 320 45 90 ili nas posetite u nekoj od filijala HVB Banke širom Srbije.

Koja se banka uklapa u vaš život?

Info telefon: 011 320 45 90

Beograd | Rajičeva 27-29 | Bulevar Mihajla Pupina 85a | Trg Nikole Pašića 10 | Trčanska 2 | Požeška 83a | Bulevar AVNOJ-a 6a | Palmira Toljatija 5 | **Zemun** | Glavna 21 | **Čačak** | Kursulina 1 | **G. Milanovac** | Kneza Aleksandra 6 | **Indija** | Železnička bb | **Jagodina** | Knekinje Milice 31 | **Kikinda** | Trg srpskih dobrovoljaca 28 | **Knjaževac** | Trg Oslobođenja 12 | **Kragujevac** | Srete Mladenovića 2 | **Kraljevo** | Oktobarskih žrtava 22 | **Kruševac** | Vece Korčagina 20 | **Leskovac** | Bulevar Oslobođenja bb | **Loznica** | Trg Jovana Cvijića 3 | **Negotin** | JNA 1 | **Niš** | Trg Kralja Milana 7 | TC Dušanov bazar, lokal br. 5 | **Novi Pazar** | Stevana Nemanje 100 | **Novi Sad** | Trg Slobode 3 | Bulevar Oslobođenja 30 | Bulevar Oslobođenja 69 | **Paraćin** | Kralja Petra I bb | **Požarevac** | Tabačka čaršija 13 | **Smederevo** | Karađorđeva 5-7 | **Sombor** | Stuparski put 6 | **Subotica** | Ivana Gorana Kovačića 3 | Branislava Nušića 23 | **Šabac** | Vlade Jovanovića 4 | **Ub** | Radnička 3 | **Užice** | Dimitrija Tucovića 97 | **Valjevo** | Kneza Miloša 48 | **Vranje** | Stefana Prvovenčanog 61 | **Vršac** | Žarka Zrenjanina 17 | **Zaječar** | Trg Oslobođenja bb | **Zrenjanin** | Aleksandra Karađorđevića 1

Конференција министра одбране за новинаре

ВРЕМЕ ЈЕ ЗА СУШТИНСКА ПИТАЊА

На изузетно посећеној конференцији за новинаре одржаној у Дому Војске СЦГ представнике медија највише су занимале смене и афере, а министар одбране Зоран Станковић говорио је о резултатима свог досадашњег рада. Прво је похвалио тим лекара који је на ВМА успешно извео трансплантацију јетре и две трансплантације бубрега, а затим наставио о мерама које су предузете после његове посете Копненој зони безбедности. Тамо је замењено око 600 војника на одслужењу војног рока војницима по уговору, а остало је, искључиво на добровољној основи, још 88 војника ангажованих на дужностима лекара, куvara, болничара и руковоаца термоенергетских постројења. За те јединице прерасподељена су заштитна и техничка средства, а за 22 базе обезбеђене додатне количине грева. Отпочела је и исплата заосталих дуговања људима ангажованих у КЗБ и до сада је реализовано 148.757.136 динара. Преосталих 52.533.000 биће исплаћено током наредног месеца.

РЕПРОГРАМИРАЊЕ ДУГОВА

Прераспоређен је и постојећи кадар у ВМЦ Нови Београд и Славија како би се ојачала примарна здравствена заштита, а уведена је и посебна телефонска линија за зајављивање прегледа. Министар је потписао и одлуку о организацијско-формацијским променама за поновно отварање амбуланти на Бањици, Цераку, Бежанији и Земуну, и у току је реализација.

У протекле четири недеље Станковић се састао са министрима одбране Аустрије, Словачке, Македоније, Албаније, Хрватске, Босне и Херцеговине и Бугарске, и примио 19 амбасадора и других страних дипломата. За припаднике Војске од велике важности били су његови сусрети са министрима финансија република Србије и Црне Горе. Наиме, Министарство одбране дугује добављачима више од 5,2 милијарде динара, а средства из овогодишњег буџета утрошена су до половине новембра у износу од 104 одсто. За основно функционисање Војске до краја године потребно је 3,8 милијарди динара. Како неће бити ребаланса буџета, сугерисана су им нека решења. Предложено је да са добављачима МО склопе споразуме о репрограмирању дугова, уз обавезу да га исплате у наредном периоду.

Ни ова конференција није могла да прође без помињања афера и занимања за мере које су до сада предузете? Поводом афере "панцир" са дужности су удаљена четири официра и покренути су дисциплински поступци. Министар одбране предложио је Савету министара да донесе одлуку о рас-

Снимко 3. ПЕРГЕ

Имам утисак да се намерно форсирају афере у штампи и тако покушава да ми се наметне искључиво рад на њиховом решавању, те да се на тај начин одвојим од суштинских питања одбране. Ја само хоћу да скренем пажњу на неправилности које сам затекао, а на надлежним органима је да утврђују појединачну одговорност.

киду постојећег уговора, а обећао је да ће у наредном периоду разговарати и са Милетом Драгићем. Такође је предложио да се раскине уговор и о закупу шпијунског сателита из Израела. Афера "Цвећара три" је у фази истраживања и ванредног инспекцијског надзора, а покренута је иницијатива за доношење законске регулативе како се више не би поновили случајеви попут оног са кошаркашом Владом Дивцем.

Доктор Зоран Станковић је нагласио да је незадовољан извештајем о тровању 103 војника у Нишу. Затражио је додатна обавештења с обзиром на нека ранија тровања у гарнизонима Алексинац и Бачка Топола и Војној академији. За сада су смењена два официра, а кад извештај буде употпуњен очекује да ће бити још смена.

Министар је изразио бојазан како се форсирањем афера у штампи покушава наметнути искључиво рад на њиховом решавању и да се на

тај начин одваја од суштинских питања одбране. Зато ће се у наредном периоду усмерити на обезбеђење услова како би систем одбране ефикасније функционисао, на убрзану реализацију процеса реформе и побољшање услова живота бивших и садашњих припадника МО и ВСЦГ.

О реформи Војске није могуће говорити без доношења важних докумената – Стратегијског прегледа одбране у Скупштини државне заједнице, Војне доктрине, те допуне Предлога закон о Војсци. Када је реч о реакцији на министрове изјаве о професионализацији војске, обећао је да ће Скупштини државне заједнице предложити више варијанти величине и организације војске, узимајући у обзир материјалне могућности земље.

КАДРОВСКЕ ПРОМЕНЕ

Нису изостала ни питања о кадровским променама.

– На основу консултација и постигнуте сагласности, предложио сам Савету министара нова кадровска решења на дужностима досадашњих помоћника за политику одбране, обавештајно-безбедносне послове, материјалне ресурсе и секретара секретаријата. Они ће бити именовани на наредној седници Савета министара. Постигнут је договор да се на место помоћника министра за политику одбране, обавештајно-безбедносне послове и секретара секретаријата именују особе из Србије, а на места помоћника за материјалне ресурсе и начелника Војнообавештајне агенције из Црне Горе. Привремено сам претпочинио себи управе за јавне набавке, финансије и буџет, инфраструктуру и односе са јавношћу.

Министар је донео одлуку да се на дужности начелника за јавне набавке и инфраструктуру поставе друге старешине. Истовремено промењени су начелник Дирекције за имовинско правне односе и начелник одељења из Управе за организацију Сектора за људске ресурсе који је, мимо процедуре, наредио промене у формацији Института за микробиологију ВМА. Против њега је покренут и дисциплински поступак.

– Свестан сам да ће моје одлуке довести до поновног преиспитивања моје прошлости, али и вишеструке ригорозне контроле мојих одлука и поступања. Користим прилику да вас обавестим да сам по постојећим прописима морао да прихватим функције председника управног одбора Југоимпорт – СДПР и Фонда за реформу Војске. А како не би биле предмет манипулација, на следећој конференцији обавестићу вас о имовинском стању моје породице, о висини мојих примања, и о томе колико ћу од те своте уступити у хуманитарне сврхе – истакао је министар. ■

Мира ШВЕДИЋ

ОДБРАНА

Магазин Министарства одбране Србије и Црне Горе

Први војни лист у Србији "Ратник"
изашао је 24. јануара 1879. године

Указом председника Србије и Црне Горе
НИЦ "Војска" је поводом
125 година војне штампе,
24. јануара 2004. године,
одликован орденом Вука Караџића,
другог степена

Издавач

Новинско-издавачки центар "ВОЈСКА"
Београд, Браће Југовића 19

Начелник НИЦ "ВОЈСКА"

Звонимир Пешић, пуковник

Главни и одговорни уредник

Славољуб М. Марковић, потпуковник

Заменик главног и одговорног уредника

Раденко Мутавић

Помоћник главног и одговорног уредника

Драгана Марковић

РЕДАКЦИЈА:

Александар Антић, поручник, Слободан Вучинић
(дописник из Подгорице), Душан Глишић (друштво),
Снежана Ђокић (свет), Бранко Копуновић (прилози),
Душан Мариновић (историја), Зоран Милодиновић,
потпуковник (дописник из Ниша), Нада Милошевић,
Владимир Почуч, капетан I класе (одбрана),
Сања Савић, Мира Шведић (техника)

Стални сарадници

Бошко Антић, Станислав Арсић, Себастијан Балаш,
Игор Васиљевић, Југослав Влаховић, мр Славиша Влацић,
Милосав Ђорђевић, Александар Лијаковић,
др Милан Мијалковски, Предраг Милићевић,
Миљан Милкић, др Милан Милошевић,
Никола Остојић, Никола Оташ, Будимир М. Поподић,
др Светозар Радишић, др Драган Симеуновић

Дизајн и прелом

Енес Међедовић (ликовни уредник),
Бранко Сиљевски (технички уредник), Весна Јовановић

Фотографија

Горан Станковић (уредник)
Звонко Перге, Даримир Банда (фоторепортери)

Језички редактори

Мира Поподић, Слађана Мирчевски

Коректор

Слађана Грба

Секретар редакције

Вера Денковски

Документација

Радован Поповић (фото-центар), Нада Станковски

ТЕЛЕФОНИ

Начелник 3615-036, 39-279

Главни и одговорни уредник 3615-302, 33-209

Редакција 3615-290, 3615-239, 3615-295,
23-808, 23-810

Дописништво Ниш 018 509-481, 21-481

Дописништво Подгорица 081 483-443, 42-443

Маркетинг 3615-502

Претплата 3615-297, 39-129

ТЕЛЕФАКС 3615-488

АДРЕСА

11000 Београд, Браће Југовића 19

пошт.пр. 06-1015

e-mail

redakcija@beotel.yu

redakcija@odbrana.mod.gov.yu

Internet

www.odbrana.mod.gov.yu

Жиро-рачун

840-49849-58 за НИЦ "Војска"

Претплата

За припаднике МО и ВСЦГ преко РСЦ
месечно 160 динара.

За претплатнике преко Поштанске штедионице
месечно 180 динара. За остале (до краја године)
тримесечно 540 динара

Штампа "ПОЛИТИКА" АД, Београд, Македонска 29

ЦИП – Каталогизација у публикацији

Народне библиотеке Србије

ОДБРАНА

ISSN 1452-2160

Магазин излази сваког 1. и 15. у месецу

Из архиве ВС и ПВО

САДРЖАЈ

ИНТЕРВЈУ

Светко Ковач, начелник Војнобезбедносне агенције
**СУЖАВА СЕ ПРОСТОР
ЗА КРИМИНАЛ** 8

Реформа система безбедности Србије и Црне Горе
СТРАТЕШКИ ЦИЉ 13

ТЕМА

Отклањање последица употребе муниције
са осиромашеним ураном
БАЛКАНСКИ СИНДРОМ 14

ОДБРАНА

Заједничка вежба Војске СЦГ и Бугарске армије
**ОПЕРАЦИЈА
ЗА ОДРЖАВАЊЕ МИРА** 22

Генерал Никола Колев,
начелник Генералштаба Бугарске армије
ПРИЈАТЕЉСТВО СУСЕДА 25

204. ловачки авијацијски пук
ФОРСАЖ ЗА БОЉЕ СУТРА 28

ДОСИЈЕ

Будућност Морнарничко-техничког ремонтног
завода "Сава Ковачевић"

МАРИНА УМЈЕСТО АРСЕНАЛА 32

ПРИЛОГ

Европска унија: стварност, циљ, будућност
ЗВЕЗДИЦЕ НА ПЛАВОМ НЕБУ 35

РЕСУРСИ

Информациони систем ВОЈЕВИД

ОДГОВОР ИНФОРМАТИЧКОМ ДОБУ 51

ЛОГИКА

Прасловну страну за овај број "Одбране" извукли смо, намерно, из архиве, јер се такав снимак, у ловачкој авијацији ВСЦГ, од 1999. године не може направити. Наши преостали МиГ-ови 29, нажалост, нису више тако блистави. Напротив. Одавно су приземљени у ишчекивању бољег сутра, а ако се ускоро не нађе потребних десетак милиона евра за њихов ремонт, услугу обезбеђења ваздушног простора платићемо неколико пута више неком од суседа који се буде прихватио тог посла. Где је ту логика? И ко је тај ко доводи у питање опстанак ловачке авијације, питају се пилоти 204. ловачког авијацијског пука који ове године обележавају 50. годишњицу постојања, а 2. децембра славе Дан јединице.

Светко Ковач, начелник Војнобезбедносне агенције у ексклузивном интервјуу и др Зоран Драгишић, професор Факултета цивилне одбране, у ауторском прилогу за "Одбрану" говоре о реформи сектора безбедности. Први човек војне безбедности одговарао је и на врућа питања у вези са криминалом аферама у Војсци, погибијама војника и хашким оптуженицима.

Отворили смо још један досије. Овога пута то је будућност Морнарничко-техничког ремонтног завода "Сава Ковачевић" у Тивту, а врућа тема у црногорској јавности јесте и регрутна обавеза у тој републици која је, од недавно, потпуно у надлежности Управе за одбрану Црне Горе.

Тема броја је Балкански синдром, односно отклањање последица употребе муниције са осиромашеним ураном на просторима наше земље. Истина, мистификације у вези са тим проблемом ни ми нисмо потпуно разјаснили, а искуства са простора Косова и Метохије и Републике Српске довољно упозоравају и оправдавају заинтересованост грађана да се дође до одговора на питање каквим су опасностима изложени у контаминираним подручјима?

Причу о интеграцијама Србије и Црне Горе у институције међународне заједнице започињемо специјалним прилогом о Европској унији. Наставићемо је прилогом о безбедносним интеграцијама и начину приступања наше земље Програму Партнерство за мир и НАТОу, станицама на путу до Европске уније. Како је недавно најавио Бранислав Милинковић, амбасадор СЦГ у Алијанси, НАТОу бисмо могли приступити већ 2008. године и то заједно са Албанијом, Македонијом и Хрватском. Ка Партнерству за мир учинили смо још један успешан корак заједничком вежбом са припадницима Бугарске војске на полигону "Сливница" недалеко од Софије, а о искуствима на том путу говори генерал Никола Колев, начелник Генералштаба оружаних снага Бугарске.

На захтев читалаца, као додатак "Одбране", штампали смо Правилник о решавању стамбених питања у Министарству одбране. Тиме смо омогућили бројним војним бескућницима да се подробније обавесте о новинама у решавању тог животног питања. Чињеница да су службени листови омиљена литература професионалних припадника МО и ВСЦГ говори о времену и условима у којима живе и раде.

ОБАВЕШТЕЊЕ

Од 28. новембра седиште Новинско-издавачког центра "Војска" и редакције магазина "Одбрана" налази се на новој локацији, у Централном дому ВСЦГ у Београду, улица Браће Југовића 19. Телефони редакције остали су углавном исти, а о евентуалним променама детаљније ћемо вас обавестити у наредном броју.

Претплатнике још једном подсећамо на обавезу да нас редовно обавештавају о промени адресе како би магазин уредно стигао до њих.

76

Регрутна обавеза у Црној Гори
БИЋЕ ВИШЕ ВОЈНИКА

54

ДРУШТВО
Конгрес физиолошких наука на ВМА
ЗАПИСАНО У ГЕНИМА

56

САВЕТИ
Ко решава управне предмете Врховног војног суда
ПРАВНА ПРАЗНИНА

60

ТЕХНИКА
Пољски тенк РТ-91 ТWARDY
СНАЖНА ЧЕЛИЧНА ФЛОТА

63

КУЛТУРА
Разговор са Весном Голдсворти
КОЛОНИЗАЦИЈА МАШТОМ

66

Годишњица "Застава-филма"
ДАТУМИ КОЈИХ СЕ СЕЋАМО

69

ФЕЉТОН
Мировна политика кнеза Павла Карађорђевића (2)
ЗАТВАРАЊЕ КРУГА

70

ДУХОВНОСТ
Размишљање о стварима обичним
СИРОМАШТВО

75

СПОРТ
Екстремни спортови - пеинтбол
ВИКЕНД РАТНИЦИ

76

ТУРИЗАМ
ЗИМСКА СЕЗОНА
У ВОЈНИМ ОДМАРАЛИШТИМА

80

Пред почетак преговора о статусу Косова ДЕФИНИСАЊЕ РЕАЛНОСТИ

Народна скупштина Србије усвојила је 21. новембра, са 205 посланичких гласова за и 29 уздржаних, Резолуцију о мандату за политичке разговоре о будућем статусу Косова и Метохије, која је на предлог Владе Србије пред парламент стигла по хитном поступку. У Резолуцији су изнета основна начела и дефинисан став Србије, уз мандат Влади и преговарачком тиму за предстојеће преговоре.

– Ово је овлашћење да се преговори воде у оквиру јасно одређених координата – територијалног интегритета и суверенитета земље с једне и различитих модалитета суштинске аутономије с друге стране – истакао је том приликом премијер Војислав Коштуница. – Усвајањем резолуције Србија показује да је спремна, способна и одлучна да пронађе компромисно, историјски правично решење за Косово и Метохију, као и да је поједнако одлучна да безрезервно и трајно одбаци сваки покушај наметања решења и отимања дела наше земље... Србија данас не брани само своје националне и државне интересе, него заступа и брани начела и вредности од којих зависи мир, стабилност и безбедност савременог света – рекао је Коштуница.

У међувремену је председник Србије Борис Тадић обзнанио свој став о будућем решењу за Косово. Он предлаже децентрализацију која би резултирала стварањем два ентитета, српског и албанског, с тим што би српски имао специјалне односе са централним органима Србије, док би оба ентитета имала посебно уређене односе у косовским институцијама. Такво решење је реалистично и одрживо и најбоље складно уређује односе српске и албанске заједнице, сматра Тадић.

– Решење за Косово мора бити такво да не дестабилизује ни Србију, ни регион. Не сме бити направљен правно-технички преседан, који ће дезинтегрисати и друге земље у региону. Ако косовским Албанцима буде дато право на самоопредељење и формирање независне државе, такво исто право важиће и за друге земље региона, као што су БиХ, Македонија, СЦГ – истиче председник Тадић.

Долазак изасланика УН за преговоре о статусу Косова Мартија Ахтисарија у Приштину може се сматрати и почетком посредних преговора о статусу јужне српске покрајине. Ахтисари је том приликом поновио принципе Контакт групе да Косово не може да буде припојено ниједној држави у окружењу, али и да нема повратка на стање од пре 1999. године. Он је рекао да се истовремено са решавањем питања статуса мора решавати и питање стандарда.

– Не, ја не прихватам поделу, можете погледати принципе Контакт групе. Мислим да је тамо јасно изражено да неће бити поделе Косова – рекао је Ахтисари након сусрета са представницима косовских Срба и нагласио да ће о коначном статусу одлучивати Савет безбедности УН.

У Приштини је преговарачки тим косовских Албанаца уручио Ахтисарију документ у коме су садржани ставови косовских институција пред почетак преговора. То је познати пројекат о независном Косову који садржи смернице о интеграцији Косова у ЕУ и НАТО, као и гаранције за безбедност мањина и наставак процеса децентрализације. Председник Косова Ибрахим Ругова изјавио је притом да косовска страна неће ометати међународни пут за решење статуса.

Влада Србије је за главне преговараче и копредседнике Преговарачког тима именовала председника и премијера Србије Бориса Тадића и Војислава Коштуницу, док је трећи главни преговарач Вук Драшковић, министар спољних послова СЦГ. Тим чине главни преговарачи, Оперативни део тима и стални саветник.

Р. М.

НАЦРТИ ВОЈНИХ ЗАКОНА ПОД ЛУПОМ

Начелник Управе за одбрану Црне Горе Борислав Лалевевић рекао је на конференцији за новинаре да је та управа оценила као неприхватљиве нацрте закона о одбрани, Војсци и службама безбедности, које је припремило Министарство одбране Србије и Црне Горе. Нацрте треба вратити на значајнију интервенцију, посебно ако се имају у виду измене у делу регрутне обавезе. У Нацрту закона о одбрани нису дефинисани организација и функционисање заједничког система одбране чланица и државне заједнице нити је он усклађен са Уставном повељом.

Коментаришући Нацрт закона о Војсци, Лалевевић је рекао да је у тој области потребно донети потпуно нови закон који треба да изрази принципе установљене Уставном повељом и стратегијом одбране.

С. В.

Посета министра

СВЕОБУХВАТНИ

Министри одбране Србије и Црне Горе и Словачке Зоран Станковић и Јурај Лишка потписали су 24. новембра споразум о сарадњи два министарства, чиме су се стекли услови за свеобухватнију сарадњу двеју земаља.

– Што више оваквих споразума потпишемо бићемо много ближи и присутнији у међународној заједници – рекао је министар Станковић на заједничкој конференцији за новинаре са словачким колегом, нагласивши да је са министром Лишком обавио “веома плодне разговоре” и да су се договорили о модалитетима међусобне сарадње.

КОЛИКО СУ ПОРАСЛЕ ПЛАТЕ

Начелник Управе за кадрове Министарства одбране пуковник Слободан Тадић изјавио је да просечно повећања плата (од октобра) припадника оружаних снага свих категорија износи 14,4 одсто. Зараде нису повећане линеарно, па је између најниже и највише зараде – војника по уговору и начелника Генералштаба – направљен распон од један према 3,8.

– Просечно повећање за официре је 23,3 одсто, за подофицире осам одсто, за војнике по уговору 5,4, а за цивилна лица повећање се креће, у зависности од степена стручне спреме, од 5,77 до 14,01 одсто – рекао је пуковник Тадић.

Просечна плата официра сада износи 27.578 динара, подофицира 19.214, војника по уговору 13.211, а цивилних лица на служби у Војсци 17.130 динара.

– За професионалне војнике плата је и са повећањем три пута мања од прописане, јер је законом предвиђено да распон плата за ту категорију припадника оружаних снага буде између три до пет просечних нето зарада у привреди – рекао је пуковник Тадић.

СНИМИО Д. БАНДА

ОДБРАНЕ СЛОВАЧКЕ ИЈА САРАДЊА

Уз напомену да су разговори имали политички и технички део, министар Лишка нагласио је да његова земља подржава интеграционе процесе у нашој држави. Он је Министарству одбране СЦГ понудио услуге словачких стручњака на подручју трансформације оружаних снага и дугорочног планирања, те на подручју размене искустава у процесу законодавства. Понуђена је и могућност учешћа нижих официра у једном од курсева које организује словачко министарство одбране. ■ С. Ђ.

СУСРЕТ МИНИСТАРА СТАНКОВИЋА И ПЛАТЕРА

Министри одбране Србије и Црне Горе и Аустрије Зоран Станковић и Гинтер Платер оценили су приликом недавног сусрета у Београду да су постигли висок степен разумевања о свим питањима која оптерећују регион.

Договорени су и конкретни облици сарадње, а међу њима и упућивање одређеног броја старешина ВСЦГ на обуку у аустријске војне школе.

Министар Платер је посебно истакао да је Аустрија, која ће од јануара 2006. председавати Европском унијом, заинтересована да се преговори о статусу Косова и Метохије заврше на миран начин и оценио да је неопходно да се воде постепено.

ЧЕСТИТКЕ НАЧЕЛНИКА ГЕНЕРАЛШТАБА ВСЦГ

Поводом Дана рода за електронско извиђање и противелектронска дејства – 11. новембра, Дана граничних јединица – 13. новембра и Дана рода пешадије – 16. новембра, начелник Генералштаба ВСЦГ генерал-потпуковник Љубиша Јокић упутио је честитке припадницима тих родова.

ОДЛУКА ОКРУЖНОГ ЈАВНОГ ТУЖИЛАШТВА

ОДБАЧЕНА КРИВИЧНА ПРИЈАВА ПРОТИВ ДИВЦА

Окружно јавно тужилаштво у Београду одбацило је кривичну пријаву против познатог кошаркаша Влада Дивца, коју је, због избегавања војне обавезе, против њега поднео Војни одсек Земун. У саопштењу тужилаштва наводи се да прикупљени подаци потврђују да осумњичени није извршио кривично дело за које је пријављен, нити неко друго кривично дело за које се гони по службеној дужности.

Да подсетимо, Владе Дивца је прекорачио старосну границу од 35 година, до које држављани Србије треба да служе војни рок, па је против њега поднета кривична пријава због неодржавања позиву и избегавања служења војне обавезе. Пријава је прослеђена Министарству спољних послова СЦГ ради утврђивања држављанства и његове адресе у САД.

Непосредно пре доношења одлуке о одбацивању кривичне пријаве, видно узнемиреног и разочараног због поменутих дешавања, Дивца је примио министар одбране Зоран Станковић и том приликом рекао да је такве проблеме требало раније да реше неки други људи и да он покушава да ублажи негативни набој који се јавио тим поводом.

– Дивца је човек који је много допринео афирмацији ове земље, не само као спортиста већ и као хуманиста. Користим ову прилику да му још једном захвалим – рекао је министар Станковић.

Истичући да не бежи од војске и да не жели да његов случај буде изузет од случаја осталих регрута који се налазе у истој или сличној позицији, Дивца је рекао: "Заболело ме је што су мене и моју државу обрुकали у свету начином на који се све дешавало".

УСКРО ЗАКОН О АМНЕСТИЈИ

Министар за дијаспору у Влади Србије, Војислав Вукчевић најавио је да би Скупштина Србије могла у најскорије време да усвоји Предлог закона о амнестији, који је већ припремило Министарство за дијаспору, а иницијативу пред Скупштином покренуће Сања Чековић, посланик СПО.

Вукчевић подсећа да је скупштински Одбор за односе са Србима ван Србије на последњој седници једногласно усвојио предложени текст и да не би требало да буде проблема. Њиме би био решен проблем више од 50.000 војних обвезника који живе у иностранству и око 1.500 оних против којих постоје кривичне пријаве.

Иначе, Министарство одбране је, заједно са Министарством за дијаспору, Министарством унутрашњих послова, Министарством правде и представницима Републичког јавног тужилаштва, 15. јуна ове године покренуло иницијативу да се кривични поступци за кривична дела неодржавања позиву и избегавања војне обавезе одбаце, а да се предмети који су у поступку обуставе.

С. С.

УБРЗАТИ ИСТРАГЕ О СТРАДАЊУ ВОЈНИКА

Министарство одбране Србије и Црне Горе сугерисаће правосудним органима убрзавање судских истрага о војницима који су страдали на одслужењу војног рока. То је изјавио министар одбране Зоран Станковић после састанка који је, у присуству начелника Генералштаба ВСЦГ генерал-потпуковника Љубише Јокића, одржао са породицама настрадалих војника Драгана Јаковљевића, Благоја Жарковића и Драгана Костића и њиховог правног заступника Владана Батића.

Том приликом је договорено да се испитају све примедбе које родитељи имају на понашање појединаца из Војске и Министарства одбране и да се родитељима, до Нове године, одговори у писменој форми.

Како породици страдалог војника Жарковића није исплаћена једнократна новчана помоћ, то ће бити учињено у најкраћем року, а договорено је и да се покушају решити проблеми материјалне надокнаде за смртно страдање војника. Министар одбране најавио је да ће у предстојећем периоду уприличити сличне сусрете са другим породицама чији су чланови страдали или умрли у објектима Војске током протекле две године.

С. С.

СВЕТКО КОВАЧ, НАЧЕЛНИК ВОЈНОБЕЗБЕДНОСНЕ АГЕНЦИЈЕ

СУЖАВА СЕ ПРОСТОР ЗА КРИМИНАЛ

Генерал-мајор Светко Ковач, начелник Војнобезбедносне агенције, пензионисан је 6. октобра, а одлуком Савета министара СЦГ, 7. октобра именован на исту дужност. Такво кадровско решење знак је континуитета реформи сектора безбедности, започетих 2002. године доношењем *Закона о службама безбедности* и настављених темпом бржим од планираног, тако да ће замисао бити реализована и пре зацртаног рока 2010. године. Шта је циљ и суштина тих реформи, која су најинтересантнија решења понуђена у предлогу новог закона, како се одвија процес цивилне контроле, питања су за првог човека службе која располаже и сазнањима из најновијих афера о набавкама опреме за Војску, о погибијама војника, потрази за хашким оптуженицима...

ови Закон о службама безбедности оквир је и основ даље реформе сектора безбедности. Претходни закон из 2002. године значио је велику прекретницу у том процесу. Које су биле најважније новине тог закона?

– Закон о службама безбедности из јула 2002. године био је полазна основа и један од стубова реформи. Њиме су створени услови за суштинске промене, а посебно су значајна четири елемента. Први, издвајање војних служби из Генералштаба и препотчињавање Савету министара, односно Министарству одбране. Затим, први пут је уведено да се посебне методе и средства рада примењују искључиво по одлуци суда, за разлику од ранијих решења према којима су то одобравали начелник Генералштаба, односно министар одбране. Треће, уведени су веома јасни и изузетно строги механизми контроле и надзора над службама безбедности, и четврто, раздвојене су војнополицијска и контраобавештајна функција.

Како изгледа Служба данас у односу на претходне деценије када је била још скривенија од очију јавности. Шта се суштински променило?

– Реформе подразумевају суштинске промене које се не могу извести за кратак период. Пројектовали смо да реформе војне службе безбедности трају од 2002. до 2010. године. У оквиру тог периода дефинисане су четири фазе, а у оквиру њих операционализовани конкретни кораци и задаци.

Реформски процес од 2002. до сада био је усмерен на имплементацију нових законских решења. Крајем 2003. године промовисана је Војнобезбедносна агенција, која није била новост само по називу него и по суштини. Успостављена је потпуно нова организација и учињени су значајни кораци у реформи људских и материјалних ресурса служби. У односу на зацртане циљеве појединих фаза реформе можемо бити изузетно задовољни и сигурни да ћемо остварити крајњи циљ, а то је стварање савремене, релевантне и ефикасне службе која ће се уклапати у европске и светске стандарде.

За разлику од ранијег периода сада имамо развијене механизме који омогућавају да јавност остварује увид у рад служби и онемогућавају или своде на најмању меру могућност њихових злоупотреба.

Откуда потреба за новим законом о службама безбедности? Који су циљеви његовог доношења?

– Доношењем Уставне повеље и Закона за спровођење Уставне повеље државне заједнице Србија и Црна Гора, Закон о службама безбедности из 2002. године није се уклапао у нови правни амбијент, посебно због чињенице да државе чланице безбедност као функцију нису повериле државној заједници него државама чланицама. Други разлог је укидање војног правосуђа које је одобравало примену посебних метода и средстава рада и

чије су надлежности пренете на цивилно правосуђе. Следеће, знатно су промењене претње безбедности и начини њихове превенције и спречавања и због тога се указала потреба прецизнијег дефинисања и јаснијег разграничења надлежности и задатака између Војнобезбедносне и Војнообавештајне агенције, те између Војнобезбедносне агенције и војне полиције.

Из овога произилазе и циљеви који се желе постићи доношењем новог закона. То су јасно дефинисане надлежности, задаци и одговорности служби безбедности у складу са савременим претњама безбедности, стварање услова за интеграцију у међународну безбедносну заједницу, успостављање равнотеже између примене посебних метода и средстава рада, с једне, и поштовања људских права и слобода, с друге стране, те деполитизација и поштовање принципа и механизма демократске цивилне контроле.

КРИМИНАЛ У ВОЈСЦИ?

Криминала, као што се види, у Војсци има. То је првенствено последица недовољне превенције, односно недовољно развијених механизма спречавања. Због тога је потребно преиспитати законску и подзаконску регулативу, пооштрити механизме контроле у органима који се баве пословима набавке и прометом непокретности, као и повећати ефикасност рада ВБА и војне полиције на откривању и спречавању криминалне делатности.

Сигурно је да се простор криминалу сужава, а успостављањем комплетног система то ће практично бити онемогућено.

АФЕРЕ?

Војнобезбедносна агенција се бавила прикупљањем података о свим актуелним набавкама у Војсци, као на пример у такозваној афери "Панцир", у којој смо имали коректну сарадњу и заједничко ангажовање са Управом за борбу против организованог криминала. Обрађени подаци достављени су надлежним органима.

Војсци. Ми мислимо да то треба да буде посебан закон, а напомињем да је у свим демократским земљама рад обавештајних и безбедносних служби, које располажу осетљивим овлашћењима, регулисан на тај начин.

У вези са претходном дилемом је и питање да ли војне службе безбедности треба да буду у саставу Савета министара или Министарства одбране. Наш став је да буду у оквиру Министарства одбране, а коначну одлуку даће надлежни органи у оквиру процедуре усвајања овог закона.

Било је и других дилема, које су отклоњене пре или после јавне расправе, а посебно је значајно усклађивање одредаба Закона са Повељом о људским и мањинским правима и грађанским слободама, чему су много допринели представници невладиних организација, Оебса, те представници других организација и институција државне заједнице и држава чланица.

Пошто државе чланице безбедност као функцију нису повериле државној заједници, какве последице у пракси доноси таква одлука?

– На нивоу државне заједнице не постоји јединствен систем безбедности, иако постоје обавештајне и безбедносне службе и на нивоу државне заједнице и на нивоу држава чланица. На нивоу државне заједнице две су у Министарству одбране и две у Министарству спољних послова, а у републикама по једна служба. Уважавајући специфичност државне заједнице и њеног функционисања у нацрту закона дата је могућност да Савет министара може образовати посебно тело за координацију рада служби,

чиме би повећали рационалност и ефикасност ангажовања.

Каква је позиција ВБА у односу на парламентарну контролу с једне стране и функционисање у оквиру Министарства одбране с друге стране? Како се та контрола остварује и ко има какве надлежности?

– Контрола и надзор служби безбедности разрађени су у Закону од 2002. године, а делимично конкретизована и унапређена Нацртом новог закона.

Контролу врше законодавна, извршна и судска власт, преко законом дефинисаних механизма. Парламентарна власт има Комисију за контролу служби, која има изузетно велика овлашћења, извршна власт има генералног инспектора и министра одбране, односно помоћника министра одбране за обавештајно-безбедносне послове. Судска власт контролу остварује одобравањем посебних метода и средстава и остваривањем потпуног увида у резултате примене.

Војнобезбедносна агенција у потпуности подржава и пружа пуну помоћ функционисању свих механизма контроле. Потпуна, компетентна и на закону заснована контрола даје легитимитет раду службе и штити је од неоснованих напада.

Којим механизмима јавност контролише службу и колико смо у томе отворени у поређењу са другима?

– Контрола коју спроводи јавност регулисана је претходним законом, а Нацртом новог закона дата је могућност да службе могу непосредно обавештавати јавност о свом раду за разлику од досадашњег начина посредством органа којима достављају извештаје. У разради ових механизма коришћена су искуства служби демократски развијених земаља и земаља у транзицији. Дакле, механизми демократских земаља уграђени су у Нацрт новог закона.

Како се остварује унутрашња контрола рада ВБА?

– Поред свих наведених механизма, руководилац службе у оквиру Управе ВБА има посебно тело које се бави унутрашњом контролом рада службе и надлежно је за разјашњавање евентуалних злоупотреба од припадника службе, њихове политичке,

ПРВИ

Има једна лепа реч која прати каријеру генерала Светка Ковача.

Први.

Био је први у рангу на смеру оклопне јединице на Војној академији, затим први на такмичењу тенковских посада у ондашњој великој ЈНА, први у рангу у школи безбедности и опет први у рангу у 45 класи Школе националне одбране. Први је начелник Војнобезбедносне агенције, најпре као официр, а сада је први њен начелник из цивилства.

– Поштовање законитости, професионализам и уважавање тимског рада основни су принципи којима сам се руководио у свом раду – кратко је објашњење тог успеха.

Иако се четврт века бави специфичним послом, сматра да нема непријатеља и живи нормално, без икаквих посебних мера обезбеђења. Ради напорно и данас, а одмара се уз спорт, стони тенис, пливање и раније џудо.

Најлепши су тренуци у кругу породице. Супругу Борку зна још из школске клупе, из првог разреда основне школе у Невесињу. Касније, школовање их је раздвајало, али је "тајна веза" остала да би их везала за цео живот. Данас, син Милан треба да магистрира на Економском факултету, а кћерка Сања завршава међународну политику на Факултету политичких наука.

Највеће професионално задовољство је што реформе служби безбедности носе и добар удео његовог рада и знања.

идеолошке и интересне неутралности. Унутрашња контрола рада службе остварује се и контролом као функцијом руковођења.

Да ли су у потребној мери раздвојене надлежности и задаци Војнобезбедносне и Војнообавештајне агенције? Опречна су мишљења и о контраобавештајној заштити Војнообавештајне агенције. Ваше мишљење о томе?

– Нацртом новог закона ова материја је у потпуности уређена. Начелно, ВОА је надлежна за спољна, а ВБА за унутрашња угрожавања система одбране. Пошто је то често испреплетано, обавештајно-безбедносни сектор координише и усклађује рад и то одлично функционише. Реформе обеју агенција иду у правцу њиховог спајања и функционисања јединствене обавештајно-безбедносне службе, што ће бити завршено до 2010. године.

Војнобезбедносна агенција је надлежна за контраобавештајну заштиту система одбране, укључујући и ВОА. Од 2005. до 2010. године интегрисаће се неке функције ВБА и ВОА и самим тим нестаје дилеме које су постојале приликом израде Нацрта новог закона.

Да ли је Нацртом закона предвиђена заштита класификованих података?

– Једна од надлежности ВБА, која је предвиђена новим законом, управо је заштита класификованих података укључујући њихову обраду, чување и пренос савременим комуникационим и

информационим системима. Као прелазно решење на регулисању свих питања, у складу са светским стандардима и захтевима, урађен је Правилник о безбедносним проверама који је већ ступио на снагу и Нацрт уредбе о заштити и класификовању информација и података према стандарду НАТОа. Ово је један од првих корака у прикључењу Партнерству за мир.

Да би запослени у државним институцијама имали приступ класификованим информацијама НАТОа и да би могли да их користе у раду, морају имати сертификат за рад са поверљивим информацијама и морају бити обавештени о последицама у случају непоштовања процедура и примене мера заштите.

Сертификате ће давати надлежно државно тело и ту нема аутоматизма у смислу обављања функција, већ сертификате добијају појединци на основу провере служби безбедности и одлуке надлежног државног тела.

Грађани сада имају право увида у свој евентуални досије. Какав је поступак за остваривање тог права?

– Војнобезбедносна агенција ставиће на располагање досијее које има за грађане и припаднике Војске када о томе буде донет одговарајући закон. Наиме, према *Закону о службама безбедности*, да би досијеи били стављени на увид, мора бити донет посебан закон. ВБА ће поступати по том закону.

За досијее који су настали после ступања на снагу *Закона о службама безбедности 2002*. године грађани се могу обратити писаним захтевом ВБА. Служба је дужна да им у року од 60 дана одговори. Иначе, од ступања Закона на снагу до сада било је 12 таквих захтева и свима је одговорено, али ће за досијее пре 2002. године сигурно бити више интересовања.

Како ће у пракси функционисати примене посебних метода рада када су у питању грађани? Ко тражи њихову примену и у којим случајевима, а ко ће давати одобрења? Да ли Нацрт даје добра решења у том погледу и где су евентуалне мањкавости?

– Војнобезбедносна агенција може тражити примену посебних метода и средстава искључиво за дела која су јој законом дата у надлежност и може их примењивати само по одобрењу надлежног суда. Ту се мисли на мере којима се привремено ограничавају људска права и слободе (на пример, надзор телефонских и других средстава општења), што представља најосетљивији део рада ВБА. Због тога су законом предвиђене процедуре и рокови за примену ових средстава, те строги механизми демократске контроле, коју првенствено спроводи Комисија за контролу служби безбедности.

Предлог за примену подноси руководилац ВБА. Он је дужан да у писаном облику образложи основе сумње и разлоге због којих је неопходно да се те методе примене према неком лицу. Прибављени подаци достављају се суду који даље о њима одлучује.

У изради Нацрта новог закона било је дилема ко да одобрава примену посебних метода и определили смо се да то буду врховни судови држава чланица.

И претходним законом раздвојена је војнополицијска од

контраобавештајне делатности. С обзиром на претходно дугогодишње искуство, како то сада функционише?

– Надлежности и задаци ВБА и војне полиције прецизно су дефинисани, а међусобни односи регулисани су Упутством о међусобној сарадњи и обавезама.

Најпосреднија сарадња остварује се у области откривања и спречавања криминалне делатности и заштити лица и објеката, а у оквиру тога у супротстављању тероризму и субверзивним активностима.

Војнобезбедносна агенција надлежна је за најтежа кривична дела са елементима организованог криминала, а војна полиција за остале облике криминалне делатности. Пошто је то тешко одвојити неопходна је стална сарадња и то од момента откривања до саме реализације.

Слична је ситуација и код заштите лица и објеката. Војна полиција је надлежна за физичку и техничку заштиту, а ВБА за прикупљање осетљивих података о могућим врстама и носиоцима угрожавања.

Досадашње искуство показало је да сарадња добро функционише, с тим што је и ово област која захтева даље промене, првенствено у правцу повећања ефикасности и боље заштите система одбране.

Успешан рад подразумева и опремљеност. Колико сте задовољни финансирањем и могућностима за набавку најновије

опreme?

– Проблеми који прате финансирање Војске и Министарства одбране карактеристични су и за ВБА. Без обзира на то, у оквиру реформи службе остварен је значајан напредак у опремању савременим средствима специјалне оперативне технике. Међутим, врло је тешко ићи у корак са модерно опремљеним службама и средствима која врло брзо застаревају.

Кадровска проблематика? Ко може да ради у ВБА, како тече процес школовања и усавршавања припадника службе?

– Кадар представља најзначајнији ресурс сваке службе и важан сегмент реформи. У оквиру тога најзначајније промене су у области школовања и усавршавања кадра. Служби су све мање потребни стручњаци са опште војним знањима и све више специјалисти за поједине области. Због тога је велики број припадника службе завршио специјалистичке и последипломске студије на цивилним факултетима.

Идући у правцу евроатлантских безбедносних интеграција, велики број припадника ВБА завршио је курсеве страних језика, од којих добар део поседује ниво стандарда "Stanag 2". Из ове категорије знатан број је завршио више безбедносне студије и друге облике усавршавања у иностранству.

Од почетка реформе примљен је велики број младих људи, који сада чине око 40 одсто укупног бројног стања ВБА. За пријем у ВБА постоје посебни критеријуми који подразумевају, поред стручности, обавезне лекарске прегледе и психолошка тестирања, познавање једног од светских језика, а критеријуме одобрава министар одбране. Могућност пријема у ВБА отворена је за кандидате из ВСЦГ и Министарства одбране, али и за лица из грађанства.

Имајући у виду нове ризике и претње, чему је систем одбране најизложенији? Који наши проблеми остају и да ли су поједине јединице или гарнизони посебно угрожени?

– Стратегија одбране државне заједнице Србија и Црна Гора дефинисала је војне и невојне претње безбедности од којих су неке актуелне а неке потенцијалне. Наша пажња је усмерена на откривање, отклањање и спречавање могуће терористичке делатности према јединицама које се налазе у Копненој зони безбедности, јер су оне потенцијално најугроженији део система одбране.

Посебну пажњу свакако заслужују најтежа кривична дела са елементима организованог криминала, а који су последица недовољно изграђених механизма превенције. Постоје озбиљне индиције да су поједини припадници Министарства одбране и ВКСЦГ поступали незаконито, чиме је нанета штета и озбиљно нарушен углед и Министарства и Војске. ВБА је у оквиру својих надлежности предузела и предузима мере на разјашњавању тих случајева.

У супротстављању опасностима неопходна је сарадња. Има ли је довољно и колико сте задовољни степеном сарадње са службама безбедности државне заједнице и држава чланица?

– Већ је речено да немамо тело које би обављало најелементарнију координацију рада служби, што би повећало њихову рационализацију и ефикасност. Без обзира на тај недостатак, постоји добра сарадња између служби, првенствено зато што су оне свесне неопходности сарадње. За ВБА посебно је значајна добра сарадња са Безбедносно-информативном агенцијом Републике Србије и Агенцијом за националну безбедност Републике Црне Горе.

А сарадња и степен размене података са страним службама?

– Сарадња са обавештајно-безбедносним службама других земаља и међународних организација регулисана је Законом о службама безбедности и конкретизована подзаконским актима. Могу да кажем да смо успоставили контакте скоро са свим службама у региону и свим релевантним европским и светским службама.

Први контакти односили су се на размену искустава о начинима реформе службе безбедности, да би касније прерасли у равноправне партнерске односе.

Тероризам и организовани криминал имају карактер регионалне и глобалне претње, због тога и супротстављање не може бити само на националном нивоу. Успостављање добре сарадње са службама других земаља један је од услова укључивања у евроатлантске безбедносне интеграције.

И на крају, колико смо безбедни? Као систем одбране и појединци?

ХАШКИ ОПТУЖЕНИЦИ

Од доношења Закона о сарадњи са Хашким трибуналом у Министарству одбране и ВКСЦГ разрађени су механизми, надлежности и одговорности за ту сарадњу. Између осталог, сваки старешина одговоран је да се у објекту који је у његовој ингеренцији не крију оптужена лица.

Надлежност ВБА је да утврди да ли то неко ради тајно, тачније да ли у војним објектима прикривају оптужене или им пружају било какву врсту подршке. У априлу 2003. године, по наређењу тадашњег министра одбране, спроведена је детаљна истрага и није се дошло не само до података, него ни до било каквих индиција да се у војним објектима крију оптужени, а ни до тога да су припадници Војске на било који начин укључени у њихово скривање.

Од 2003. до сада било је много изненадних контрола војних објеката и нема индикативних података. Вршене су и контроле на основу података добијених од разних структура, који ни у једном случају нису потврђени. Зато тврдимо да се нико од хашких оптуженика не крије у војним објектима и да припадници Војске нису укључени у њихово прикривање.

Напомињем да пензионисани официри нису више у надлежности ВБА, али у нашем раду нисмо дошли до података да је неко од њих укључен у скривање хашких оптуженика.

– Током последњих година, као последица оружаних сукоба на овим просторима, тероризма на Косову и Метохији и других терористичких аката у свету, те све сложенијих облика тешког криминала, код великог броја људи развијено је осећање несигурности и опасности.

Војнобезбедносна агенција, као и друге службе унутрашње безбедности држава чланица, долази до врло осетљивих података о могућностима угрожавања система одбране државне заједнице и других вредности државне заједнице и држава чланица. На основу ових података предузимају се мере превентивног спречавања.

Поред тога, за укупну безбедност државне заједнице и држава чланица, али и њених грађана, неопходан је велики број превентивних мера које предузимају остали елементи система безбедности, укључујући и поје-

динце. Дакле, безбедни смо онолико колико смо активни на отклањању опасности, свако у свом делокругу. ■

Раденко МУТАВЦИЋ
Снимео Звонко ПЕРГЕ

Пише проф. др Зоран ДРАГИШИЋ

РЕФОРМА СИСТЕМА БЕЗБЕДНОСТИ СРБИЈЕ И ЦРНЕ ГОРЕ

СТРАТЕШКИ
ЦИЉ

Све државе принуђене су да стално реформишу своје системе националне безбедности како би се прилагодиле динамичним променама савременог света, које у себи носе многе нове безбедносне претње, али и нове могућности одговора и превенције. Поред настајања нових безбедносних претњи, које нису тако често појава, и углавном се везују за нове технологије, старе и познате безбедносне претње у новим друштвеним околностима добијају савременију форму, по правилу опаснију и тежу за препознавање. Пример савременог тероризма то најбоље показује.

Страх који су терористички напади од 11. септембра 2001. године изазвали учинио је да готово све земље упадну у "грешку фокусирања", која се састоји у усмеравању целокупних реформских напора у сектору безбедности на само један проблем. И ма колико велики био, он не може обухватити све безбедносне изазове са којима се једно друштво и глобална заједница у целини суочавају.

Све развијене демократије кренуле су у трагање за новим начинима борбе и новим формама организације система националне безбедности како би се нашли адекватни одговори терористичкој претњи. Једини захтев политичке природе који се поставља пред људе који размишљају о реформи сектора безбедности односи се на заштиту демократских процедура од проширења овлашћења служби безбедности и заштиту демократског комфора грађана. Међутим, и поред оштре јавне полемике која се тим поводом води, изгледа да се слобода све брже повлачи пред сигурношћу, што није неочекивано јер су и до сада у историји људи увек мењали слободу за безбедност, што ће се, по свему судећи, догодити и овога пута. Старим демократијама су се променили безбедносни изазови и претње, док је друштвени контекст за реформу сектора безбедности остао исти. Све развијене демократије које су након 11. септембра донеле стратегије националне безбедности послале су од својих темељних националних вредности, чија се заштита од нове безбедносне претње поставља као стратешки циљ, а сама суштина основних националних вредности појављује се као константа и о њој стратешки документи ни не расправљају.

Наша позиција у тражењу адекватних решења за супротстављање главним безбедносним претњама је неупоредиво сложенија, пошто готово ниједно претходно питање за доношење стратегијских докумената из домена националне безбедности нисмо решили. Отворена политичка и територијална питања, непостојање националног консензуса у доношењу најбитнијих одлука за будућност народа и државе, хронични економски проблеми, политичка нестабилност праћена нарастањем политичког радикализма и екстремизма, социјална нестабилност, форсирање проблема са мањинским заједницама у Војводини и друго захтевају, с једне стране веома брзо доношење стратегије националне безбедности као основе за брзо реформисање сектора безбедности и његово довођење у стање пуне функционалности, а са друге стране представљају безбедносне проблеме који онемогућавају да се том процесу приступи са неопходном брзином и ефикасношћу.

Решење коначне судбине државне заједнице Србија и Црна Гора отвориће могућност да се систем националне безбедности Србије или Србије и Црне Горе уреди за дужи рок, јер без јасног државног и правног оквира не може се говорити о постојању система националне безбедности, нити о његовој евентуалној реформи

Основни проблем у стварању конзистентног система националне безбедности представља нерешено питање односа Србије и Црне Горе. Државна заједница у својој надлежности несумњиво има Војску Србије и Црне Горе, чији се друштвени и улога и статус не могу решити док се коначно не утврди да ли ће Србија и Црна Гора постати једна држава или ће се установити да је реч о две независне државе које треба да имају своје посебне војске. У овом тренутку поставља се питање осталих елемената система одбране

као веома важног дела националне безбедности.

Пре свега, мора се решити питање статуса цивилне заштите, која у одговору на савремене безбедносне претње има кључни значај. Чини се да би најрационалније решење било да се цивилна заштита организује у оквиру посебних агенција за ванредне ситуације које би биле организоване на нивоу Владе Републике Србије и Владе Републике Црне Горе. Такво решење омогућило би организацији цивилне заштите организациону и функционалну самосталност што би се свакако одразило на њену ефикасност и способност да брзо реагује у акциденталним ситуацијама, у случају терористичког акта, природних катастрофа и сл. Оваквим решењем владе Србије и Црне Горе добиле би веома ефикасан инструмент за брзо и квалитетно решавање бројних кризних ситуација, од еколошких проблема, па до великих катастрофа.

Безбедносно-обавештајни систем на нивоу државне заједнице организовано је прихватљив, али се мора много радити на успостављању функционалне обавештајно-безбедносне заједнице која би укључила и обавештајно-безбедносне службе држава чланица. Поред развоја међусобне сарадње, наше службе морају развијати капацитете за међународну сарадњу како би постале важан фактор у светској борби против тероризма, у којој обавештајне и безбедносне службе имају пресудан значај. Обавештајно-безбедносни систем Србије и Црне Горе могао би да остане функционална целина и уколико би државна заједница престала да постоји. Савремени тероризам и организовани криминал принудили су обавештајне и безбедносне службе различитих земаља на сарадњу која је до пре неколико година била незамислива. Српске и црногорске службе мораће да сарађују у обостраном интересу без обзира на судбину заједничке државе.

Јасно је да ће тек решење коначне судбине државне заједнице отворити могућност да се систем националне безбедности Србије или Србије и Црне Горе уреди за дужи рок, да му се одреде стратешки циљеви и фазе реформе. Без јасног државног и правног оквира није могуће говорити о постојању система националне безбедности, нити о његовој евентуалној реформи.

Међутим, непостојање јасног државног и правног оквира није изговор за неактивност у тражењу решења за нове безбедносне претње нити за успостављање нове ефикасније организације националне безбедности. Одговори на многа значајна безбедносна питања су техничког карактера и у функционалном смислу су релативно независна од политичких одлука. ■

Аутор је професор
Факултета цивилне одбране

Чињеница да је НАТО у агресији на СРЈ 1999. године употребљавао и муницију са осиромашеним ураном неспорна је, али све друго у вези са тим обавијено је велом тајне и изазива потпуно опречна мишљења. Процене последица крећу се од тврдњи да је радиоактивна муниција потпуно безазлена до катастрофалних прича о озрачености целог Балкана. Ни данас нема коначног одговора на питање да ли је и колико муниција са осиромашеним ураном, чији се ефекат у додиру са оклопом тенка пореди са проласком вреле оштрице ножа кроз бутер, опасна по људе?

умња у то да је Северноатлантски савез приликом напада на СРЈ, у пролеће 1999. године, употребљавао муницију са осиромашеним ураном не постоји. Доказа за то има много, а најпоузданији су утврђена контаминација земљишта ураном 238 на локацијама које су бомбардовали амерички авиони А-10, пронађени остаци муниције која је испљивана из седмоцевних авионских топова 30 милиметара и званична изјава генералног секретара НАТО о количини и локацијама употребе радиоактивне муниције у току напада на СРЈ.

Да ли је наша земља, осиромашена ратом и транзицијом, сада обогаћена ураном и да ли су леукемија и рак неке од последица судара

ОТКЛАЊАЊЕ ПОСЛЕДИЦА УПОТРЕБЕ МУНИЦИЈЕ С

БАЛКАНСКИ

оружја Северноатлантског савеза са српском и црногорском војском 1999. године – то су питања која грађани СЦГ с правом постављају.

У позадини драматичних двоумљења и дисонантних тонова, стручњаци из Министарства за науку и заштиту животне средине, Института за нуклеарне науке из Винче (ИНН) и рода АБХО Војске Србије и Црне Горе, тихо, стрпљиво и професионално раде на деконтаминацији земљишта бомбардованог осиромашеним ураном, тако да ће следеће године моћи да се каже да је Србија и Црна Гора, изузимајући територију Косова и

Метохије, очишћена од радиоактивних трагова агресије НАТОа. Али кренимо редом у расветљавању тог проблема.

■ УРАНСКА ПАНИКА

Наша војска је уочи агресије 1999. године имала податке да НАТО поседује више врста муниције са осиромашеним ураном, те да су та убојна средства већ кориштена у ратним дејствима у Ираку и Републици Српској. Већ тада су формиран тимови стручњака за детекцију, идентификацију и деконтаминацију угрожених подручја и медицинско збрињавање људи. Припадници рода АБХО су у току напада НАТОа и непосредно после окончања извиђали рејоне дејстава авиона А-10, прецизно обележавали контаминирано земљиште и уклањали видљиве остатке радиоактивне муниције.

Анализама узорка тла, обављеним у Институту за нуклеарне науке “Винча”, утврђено је постојање рејона контаминираниог земљишта на Боровцу (јужно од Бујановца), Братоселцу (североисточно од Прешева), Рељану (источно од Прешева), Пљачковици (северно од Врања) и тврђави “Арза” (полуострво Луштица на Јадранском мору), те да укупна површина земљишта контаминираниог осиромашеним ураном

А ОСИРОМАШЕНИМ УРАНОМ

СИНДРОМ М

КОНТРОЛА НАМИРНИЦА

Упркос мишљењу већине званичника у владама САД и других земаља НАТО како на Балкану нема опасности од последица коришћења муниције са осиромашеним ураном, Министарство здравља Италије уредбом је покренуло мониторинг, односно контролу прехрамбених намирница, посебно гљива, житарица и другог поврћа, затим млечних и рибљих производа који потичу из БиХ и са Косова и Метохије.

Парадокс тврди како опасност за здравље становништва на Балкану не постоји увећан је и податком да је за контролу намирница са ових простора Италија издвојила суму већу од милион евра, што на својеврстан начин говори како проблем осиромашеног уранијума и није тако безазлен.

ромашеним ураном ван територије Косова и Метохије износи четири хектара.

На наведеним локацијама је, према проценама стручњака, испалено три до пет хиљада радиоактивних зрна, чиме је територија наше земље контаминирана једном до једном и по тоном осиромашеног урана. Детаљније радиолошко и хемијско извиђање простора Косова и Метохије није, у том тренутку, било могуће, али је НАТО у Женеви, 21. септембра 2000, предочио експертима радне групе УН за осиромашени уран да је током напада на Југославију испалио око 31.000 радиоактивних пројектила. У извештају је наведено и 112 локација на Космету које су гађане таквом муницијом. Подаци НАТОа и ВССГ се делимично слажу, мада наше процене говоре да је употребљено око 50.000 пројектила, јер НАТО, на пример, није пријавио дејства муницијом са осиромашеним ураном на брду Пљачковица код Врања и на полуострву Луштица.

После рата, проблем употребе међународним конвенцијама забрањене муниције са осиромашеним ураном није нарочито привлачио пажњу јавности, ни код нас ни у свету. Било је то само замишљање пред буру, која се крајем 2000. године обрушила на све светске медије. Тада су из Италије и Шпаније почеле да стижу вести о младићима који су се након боравка у мировним мисијама у БиХ и на Косову и Метохији вратили са леукемијом. Ту тему начела је родбина оболелих, затим су је преузели медији, да би на крају са свих страна почела да пљуште непријатна питања у вези са дугорочним последицама због употребе радиоактивне муниције.

Званичници НАТОа покушали су да избегну оптужбе, указујући да није доказана никаква веза између те муниције и леукемије. Али, било је касно. У штампи је већ почео да се користи термин "балкански синдром", као наследник непознате болести која је спопадала учеснике заливског рата, а чија природа ни до данас није утврђена.

Дакле, „балканским синдромом“ названа су смртоносна обољења војника изазвана зрачењима проузрокованим употребом муниције са осиромашеним ураном. У парламентима неколицине чланица НАТОа формиране су истражне комисије, док је, истовремено, афера постала толико "врућа" да је изазвала оштре унутрашње дебате у Италији, Шпанији, Француској, Великој Британији, Португалији, Грчкој, Немачкој, и другим земљама. Светска јавност била је узбуђена. Тражили су се објашњења и кривци, а званичници НАТОа и Пентагона одговарали су немудрим саопштењима.

ПРЕГЛЕДНА КАРТА РЕЗОНА БОМБАРДОВАНИХ ПРОЈЕКТИЛА СА ОСИРОМАШЕНИМ УРАНИЈУМОМ ОД СТРАНЕ НАТО. НА ТЕРИТ. Косова

Када је "уранска паника" достигла врхунац, објављен је извештај истражне комисије УН, која је на терену испитивала радиоактивно загађење. Та комисија је узела узорке са 11 од неких 100 локација на Косову и Метохији на којима је коришћена радиоактивна муниција и саопштила да је на осам места наишла на повећану радиоактивност. Том приликом радијација је откривена и у селима на местима где су се деца играла, а стока слободно пасла на озраченом земљишту.

ПРОТИВРЕЧНА МИШЉЕЊА

Извештај комисије УН није смирио ситуацију, јер је био двосмислен и недоречен. С једне стране, комисија је саопштила да је забележен ниво радијације релативно низак, али је, с друге стране,

РАДИОАКТИВНИ ЋЕРДАН

На први поглед чињеница да се у центру географског пописа "балканског синдрома" појављује Косово и Метохија, требало је да изазове широку забринутост међу Албанцима у покрајини. Међутим, појава која је изазвала широку дебату у владиним, војним, дипломатским и медијским круговима већине светских земаља није фигурирала као тема на самом Косову.

"Балкански синдром", по Албанцима, тешко да уистину постоји, док њихови политички лидери сматрају да се иза свега крије „пропаганда оних који су били против интервенције НАТОа и који су против независности Косова“.

Јер, ако се Косово и не плаши осиромашеног урана, оно се и даље плаши Срба. Већу заинтересованост Албанаца не успевају да изазову ни подаци о 112 локација на Косову и Метохији које су гађане муницијом са осиромашеним ураном, а ни све већи број регистрованих случајева карцинома. У медијима су се чак појављивале и слике девојака које носе ћердане од радиоактивних пројектила, као доказ о безбедности муниције са осиромашеним ураном. Сви апели из Србије и Црне Горе за пажњу која се мора посветити том проблему, коментарисани су као притисак Србије за исељавање Албанаца са Косова и Метохије.

(ЗЛО)УПОТРЕБА НУКЛЕАРНОГ ОТПАДА

Са становишта оних који га употребљавају за војне сврхе, осиромашени уран је јефтина сировина која се користи за повећање разорне моћи пројектила. Разлог више за (зло)употребу радиоактивног отпада лежи у чињеници да је осиромашени уран неизбежни нуспродукт нуклеарки и да у САД имају више од 500.000 тона тог смртоносног отпада.

Американци и Британци се већ годинама труде да докажу како је прича о штетности радиоактивне муниције преувеличана, али се истовремено у њиховим приручницима за обуку војника захтева да свако ко дође у круг од 75 стопа од неке опреме или терена контаминираног муницијом са осиромашеним ураном носи респираторну и кожну заштиту.

препоручила да се сва озрачена места обележе и радиоактивни отпад уклони. Нажалост, детаљи о томе колико је то опасно по здравље људи на Космету нису ушли у извештај. Квалификована процена стања никада није обелодањена, тако да су се наредних година у јавности оглашавали многи компетентни, али и "набеђени" стручњаци, често са противречним мишљењима.

Појавиле су се и теорије завере, али и поделе између експерата за оружје, војних аналитичара, хемичара и стручњака за радиологију. Сви су се сложили да се муниција са осиромашеним ураном може држати у дневној соби и поред ње проживети, барем, просечан људски век. Али проблем, очигледно, није у томе, већ у оном што следи после експлозије радиоактивне муниције, што је за једне представљало огромну опасност, а за друге појаву која тешко да може иког озбиљније угрозити.

Неки су тврдили да је прича о ширењу леукемије међу војницима НАТОа бар донекле надувана, наводећи чињенице да је, на пример, у Балтимору удружење ветерана организовало вишегодишње испитивање здравља 33 америчка војника који су преживели дејство муниције са осиромашеним ураном и да они немају здравствених проблема. Разлоге за стварање афере они виде у интересима адвоката који су нањушили прилику да зараде дебеле хонораре заступајући измишљене или стварне жртве и њихове породице у политичким размислима унутар НАТОа, а нарочито на линији САД-Европа.

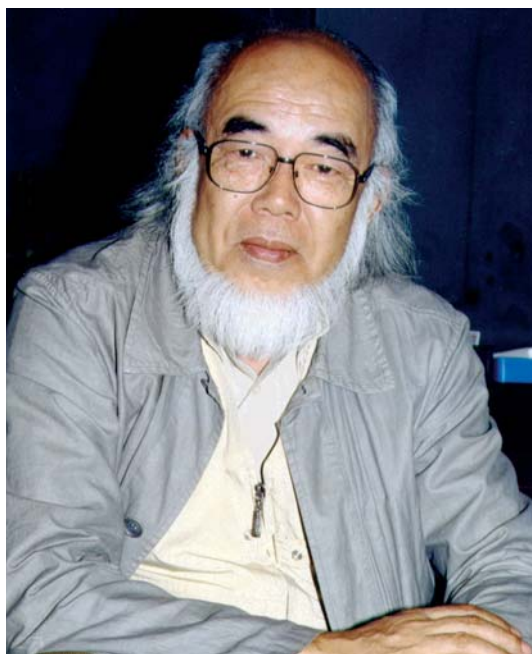
Мистериозна болест, ипак, све до данас пуни ступце светске штампе, а ту тему су на дневни ред стављали и НАТО и Европска унија. Знатан број стручњака и данас тврди да су пројектили са осиромашеним ураном – атомске бомбе са одложеном дејством, односно да они не убијају много људи одједном, већ то чине полако, током много година.

Контроверзе око "балканског синдрома" најдуже су се задржале у Италији и Француској. На све дугој листи Италијана, умрлих од последица блиског контакта са ураном 238, нашла су се 34 официра, војника и цивила. У свакодневној борби за живот је још 270 припадника оружаних снага те земље, који су оптерећени разним облицима малигних тумора, леукемије или Хочкинског синдрома. Сви они, осим војног занимања, имају заједничку тачку у биографији, која говори да су боравили у мисијама у Босни и Херцеговини и на Косову и Метохији.

Процент војних лица, који су боравили на поменутом подруч-

јима, са синдромима онколошких болести, пет пута је већи од просека у италијанским оружаним снагама. Због свега тога, италијански Сенат је новембра 2004. године одлучио да донесе закон о оснивању комисије са задатком да испита све појединости и после годину дана поднесе извештај Парламенту. То значи да би комисија од двадесет сенатора ускоро требала да поднесе извештај о резултатима свог рада.

У изјави за "Вечерње новости" портпарол италијанске "Војне опсерваторије" Маресало Лађери тврди да у Француској има више умрлих и оболелих него у Италији, те да су француски и италијански војници боравили на истим местима где је употребљавана муниција са осиромашеним ураном. По његовом мишљењу, истина се у Француској заташкава зато што и Французи производе ту врсту муниције, тако да продубљивање те приче може да им нанесе двоструку штету. Ипак, треба рећи да они много више брину о оболелим војницима и породицама преминулих него Италијани.

Акира Тоширо, стручњак светског гласа: Независне организације и стручњаци из свих земаља света на крају ће успети у намери да се забрани употреба муниције са осиромашеним ураном

ња тог проблема, јесте стручњак светског гласа из Јапана Акира Тоширо, који недвосмислено тврди да је радијација ниског интензитета веома опасна за људе.

"Мислим да је производња муниције са осиромашеним ураном везана за отпатке из нуклеарних централа. Американци немају где да складиште тај радиоактивни отпад и очигледно сматрају да је добар начин решавања тог проблема – коришћење осиромашеног урана за израду муниције. Независне организације и стручњаци из свих земаља света на крају ће успети у намери да се забрани употреба такве муниције", наглашава он.

После обиласка југа Србије професор Акира Тоширо изразио је задовољство што се наша земља озбиљно бави поменути проблемом.

Званични органи СЦГ су, мора се признати, доста уздржано реаговала на евентуалну опасност по цивиле који живе у погођеним областима и припаднике Војске који су рат провели на Космету и југу Србије. На први поглед била је то добра прилика да се оспе палба по НАТОу и његовој акцији "Милосрдни анђеол", при чему би употреба муниције са осиромашеним ураном била круцијални доказ за злочиначку природу тог подухвата. Међутим, званичници су добро сагледали да та прича може да има и велике штетне последице. Наиме, изјаве типа "НАТО посејао леукемију" или "Србију чека судбина Хиросиме" не само да би шириле панику међу грађанима наше земље већ би дугорочно биле штетне за пољопривреду и друге при-

РЕАЛНА ПРОЦЕНА ОПАСНОСТИ

Где је истина? Вероватно, као што то често зна да буде, негде на средини. Оно што људима са ових простора највише смета јесте чињеница да се нико у западним земљама током трајања "уранске панике" због смртних последица по војнике западних армија који су учествовали у мировним операцијама у БиХ и на Космету, није забринуо због проблема нарушавања животне средине и угрожавања здравља људи на подручјима у којима је употребљавана радиоактивна муниција.

Исписано је безброј новинских текстова и снимљено мноштво телевизијских емисија о последицама дејстава муницијом са осиромашеним ураном на војнике НАТОа, али о последицама по Србе, Албанце, Муслимане, Хрвате, Горанце, Роме, Турке, и друге народе који живе на овим просторима, није било ни речи. Једноставно, то их није занимало.

Један од ретких истраживача који је посетио нашу земљу ради испитива-

ДВОСТРУКИ АРШНИ ПЕНТАГОНА

Иако Пентагон јавно пориче да таква муниција може да изазове болест, његови интерни извештаји упозоравају да би зрачење и тешки метали могли да изазову оштећење бубрега, плућа, јетре и повећане стопе карцинома. Чак и њихови савезници тврде да Американци врло добро знају за сва штетна својства муниције са осиромашеним ураном, при чему као крунски доказ наводе да америчка војска никад није дошла на територију коју је већ бомбардовала муницијом са осиромашеним ураном. Анализа дејстава НАТОа на Космету и у Републици Српској потврђује те оцене. Наиме, 99 посто локација које су, што према подацима НАТОа, што Војске Србије и Црне Горе, означене као потенцијално опасне, налазе се на западном Косову (Призрен, Ђаковица, Пећ), док су у Републици Српској то предели у околини Сарајева. Највеће америчке базе су, заиста, далеко од тих контаминираних подручја.

вредне гране. Зато је добро што су челни људи државе и Војске остали чврсто на земљи и реално проценили све опасности, изазове и проблеме. Тада је донета и дугорочна стратегија да се крене са деконтаминацијом угрожених подручја на југу Србије, али и да се, без преке потребе, не ствара узнемиреност у земљи.

■ СКРОМНА ИСКУСТВА

Оправдање за такву оријентацију утемељено је у непостојању чврстих доказа за алармантне прогнозе и томе се, заиста, нема шта замерити. Наравно, то не значи да у вези са употребом муниције пуњене осиромашеним ураном треба прикривати било какве чињенице, јер би то био злочин не само према садашњим житељима наше земље већ и према будућим генерацијама.

Нема веродостојних података који би говорили о изразитијем повећању обољења у СЦГ чији би узрок био дејство пројектила са

осиромашеним ураном. При том треба имати у виду да су наша и светска медицинска искуства велика када су у питању последице зрачења уопште, али и да су веома скромна када се говори о последицама дејства муницијом са осиромашеним ураном у Ираку и Републици Српској били су или непотпуни или их није ни било. У таквој ситуацији здравствене институције Војске Србије и Црне Горе чиниле су све што је у њиховој моћи како би утврдиле право стање.

На ВМА је направљен детаљан план здравствене контроле и збрињавања лица која су била изложена штетном дејству радиоактивне муниције и особља које је било ангажовано на извиђачким задацима. Прегледане су све особе које су биле у АБХ патролама и извиђачким екипама на локацијама где су авиони НАТОа гађали циљеве на земљи том врстом муниције. До сада, ни код једног прегледаног нису установљени штетни утицаји по здравље изазвани том муницијом.

Ради превенције последица од дејстава радиоактивном муницијом предузет је велики број конкретних мера. Формиран је савет за заштиту животне средине и здравља људи од последица бомбардовања НАТОа, реактивирана је комисије санитетске службе за заштиту од нуклеарних и хемијских удеса, а обављени су и ванредни систематски прегледи лица која су боравила у зони дејства муницијом са осиромашеним ураном. Основане су и амбуланте у највећим војним медицинским центрима и оне су прихватале на преглед сва лица која су се у време НАТО напада налазила на ризичним подручјима.

По речима пуковника Александра Петковића, начелника реферата за здравство у Команди Копнених снага, здравствено стање припадника Војске пратило се и организовањем упоредних прегледа кретања малигних, односно хематолошких обољења у последњих десет година, и испитивања ризичних група (особе које су у време дејства муниције са осиромашеним ураном биле у кругу до 50 метара од места пада муниције, лица која су била у ширем кругу и особе које су боравиле у ратним регионима за које није потврђено да су контаминирани). Забрињавајућих резултата није било, што су потврдила и испитивања Завода за заштиту здравља у Врању, чији су лекари прегледали 500 становника из села Боровац, Братоселце, Свињаре, Рељан и Пљачковица и установили да нема људи са обољењима чији је узрок радијација.

Наравно, ником у Србији и Црној Гори не пада на памет да каже како смо избегли Сцилу и Хариду и како нас у будућности не

ЗАБРИНУТОСТ МЕЂУНАРОДНЕ ЗАЈЕДНИЦЕ

У априлу ове године и Парламент Европске уније донео је Резолуцију број В6-0094/2005, којом се регулише процес регионалних интеграција на западном Балкану, где се у тачки 12 изражава "забринутост због садржаја радиоактивних елемената у контролисаној води и тлу". Није без значаја ни податак да се у САД, људима који су дуже од шест месеци боравили у Србији и Босни, не дозвољава да буду добровољни даваоци крви. Да није жалостан био би смешан разлог који власти том приликом наводе, а то су, веровали или не, "луде краве", мада је сасвим јасно да су "луде краве" лажно или шифровано име за бомбе са осиромашеним ураном којима су нас бомбардовали. Помену-те чињенице говоре да међународна заједница, западне земље, па и саме САД, добро знају какве све последице може донети коришћење муниције са осиромашеним ураном. Отуд и велики одијум светске јавности у расправама покренутим након обелодањивања оног што је означено као "балкански синдром".

очекују опасности са различитих страна. У прилог таквим схватањима иду и више него забрињавајуће вести које стижу из Ирака, Републике Српске и са Косова и Метохије. Својствен пример је везан за Братунац у Републици Српској, где је 1996. године пристигло око 4.500 избеглица из Хаџића код Сарајева.

Људи из тог индустријског центра су после споразума у Дејтону колективно прешли у Братунац, али се убрзо показало да су са собом донели и страшне болештине које су им подарене током августа и септембра 1995. године, када су авиони НАТОа беспштедно тукли Техничко-ремонтни завод и војничке касарне у непосредној близини, бацивши више од 300 пројектила са осиромашеним ураном. Сви доступни подаци из Братунца говорили су о порасту малигних болести и леукемије, при чему је удео карцинома у смртности достигао двадесет одсто. Међутим, ниједна здравствена институција у Федерацији БиХ није могла да потврди да је осиромашени уран утицао на здравље становника чија су насеља крајем рата бомбардовале снаге НАТОа. Иако су статистички подаци показивали енормна повећања малигних обољења (посебно леукемије код деце), никада званично није доказано да је узрок тог пораста била употреба радиоактивне муниције.

ПОДМУКЛО ДЕЛОВАЊЕ

Анализирајући последице од употребе радиоактивне муниције у Ираку, Босни и на Космету, те све већи број оболелих и умрлих припадника страних војски који бораве или су боравили на тим просторима, оправдано се поставља питање: како у Србији и Црној Гори нема сазнања о озбиљнијим последицама од употребе једне и по тоне осиромашеног урана на четири локације на југу Србије и једној у Црној Гори?

Најпре треба отворено рећи да непостојање поузданих и мерљивих података не значи да последица већ нема или да их неће би-

ти, поготово с обзиром на све чешће помињање чињенице да радиоактивни пројектили нису садржали само осиромашени уран већ и плутонијум и друге радиоактивне материјале. Уосталом, познато је да радијација ниског интензитета, са којом се суочавамо, траје дуже и да често има неприметне и утолико опасније и подмуклије форме деловања од класичне радијације.

Поред тога, треба имати у виду да су локације ван Косова и Метохије, по којима су снаге НАТОа дејствовале муницијом са осиромашеним ураном, необрадиве површине, удаљене од урбаних средина, што је знатно смањило опасност од контаминације људи. На контаминираном земљишту утврђена је, претежно, тачкаста контаминација, што значи да је углавном изостало формирање микрочестица продуката сагоревања.

Чињеница је, такође, да припадници наше војске који су боравили на Космету у току рата нису били директно угрожени захваљујући честим маневрима, покретима и растреситом распореду, те благовременим информацијама о доласку и активностима авиона А-10, који користи муницију са осиромашеним ураном.

У обзир треба узети и то да су истраживања "заливског синдрома" показала да су у његовом настанку, поред осиромашеног урана, значајну улогу имали и други фактори, попут вакцина које су војници примили пре одласка на ратиште, дима и продукта сагоревања нафте и деривата, инфективних болести распрострањених у Ираку и Саудијској Арабији, електромагнетног поља које је стварала висока технологија и стреса. Ово је важно зато што је јасно да се повећање појаве неких обољења или смртности не може објаснити само последицама дејства радиоактивном муницијом, већ целим низом других штетних фактора.

ДЕКОНТАМИНАЦИЈА ТЕРЕНА

На смањење ризика и последица дејства муницијом са осиромашеним ураном утицало је, наравно, и то што је Србија и Црна Гора једина држава на свету у којој је спроведена деконтаминација подручја на које су пали пројектили са осиромашеним ураном.

Прва деконтаминација у нашој земљи, али и у свету, обављена је током 2001. и 2002. године, када су припадници рода АБХО ВСЦГ и стручњаци из Центра за екотоксиколошка испитивања из Подгорице пронашли и уклонили 258 радиоактивних пројектила са рта Арза. После тога, дозиметријска претрага терена више није могла утврдити контаминацију тог простора.

Савезна влада је септембра 2002. године започела и санацију контаминираног земљишта осиромашеним ураном на локацији Братоселце, а тај пројекат привела је крају Влада Републике Срби-

СЕНЗАЦИОНАЛИСТИЧКЕ ПРИЧЕ

Утврђивању потпуне истине о штетним дејствима радиоактивне муниције неће помоћи фабриковање непоузданих вести и сензационалистичких прича, као што и "стручна" мишљења сумњивих зналаца више штете него што користе. У недостатку поузданих сазнања странице новина у Србији и Црној Гори пуне се вестима о непровереним повећањима малигних обољења, чудном умирању младих или до тог тренутка здравих људи и малформацијама код домаћих животиња, као што су рађање телета без ногу, јагњета са осам ногу или појава миша са репом верерице. При том се без икакве оградe износи претпоставке да су све то последице повећане радијације, мада се за многе од тих појава могу пронаћи и други разлози.

Врхунац непрофесионализма у новинарству представљају два текста која су се ове година појавила у подгоричком листу "Дан" под насловима "Уранијум с Арзе подмукло убија" и "Чистачи Арзе добили генетске поремећаје". Аутори тих текстова отишли су тако далеко да су поименично навели шест лица која су учествовала у деконтаминацији рта и прогласили их мртвима, док су нешто касније утврдили да иста та лица имају генетске поремећаје због ангажовања на том послу. Један од њих је и пуковник мр Слободан Савић из Генералштаба ВСЦГ.

– Неистина је оно што пишу новине – каже пуковник Савић – јер је од поменутих лица преминуо само Жарко Раичевић, и то због сасвим других разлога, док су остали живи и потпуно здрави. Нетачно је, такође, да је радиоактивни отпад депонован у војном складишту код Лепетана, јер се добро зна да се сав нуклеарни отпад одлаже у Винчи.

Нису само новинари криви за дезинформације. Из поузданих извора сазнали смо да и неке стручне институције излазе у јавност са дискутабилним анализама и резултатима кад год од државе на тендеру не добију неки профитабилан посао.

је 2003. године. На тој локацији професионални припадници рода АБХО и Института "Винча" пронашли су и уклонили 304 кошуљице, 2.800 килограма контаминираних земље и 324 пенетратора (око 100 килограма осиромашеног урана).

Радови на Пљачковици код Врања били су специфични због компактне камене масе и великог нагиба терена, због чега су извођачи прекопавали и претраживали терен искључиво ручно и уз велике физичке напоре. Труд није био узалудан и на тој локацији је 2004. године пронађено 47 пенетратора, 30 фрагмената кошуљица и 600 килограма контаминираних земље. Сав прикупљени радиоактивни отпад привремено је депонован у Институту "Винча".

Управо су у току радови на локацији Боровац, у општини Бујановац, а када се следеће године заврши и деконтаминација локације Рељан, моћи ће да се каже да је у Србији и Црној Гори завршена деконтаминација земљишта контаминираним осиромашеним ураном на свим откривеним локацијама.

– Наш је задатак – каже шеф Одсека за заштиту од јонизујућих и нејонизујућих зрачења у Министарству науке и заштите животне средине Славиша Симић – да уклонимо радијациони ризик који евентуално постоји, односно да пронађемо и уклонимо зрна, кошуљице и контаминираних земље, те да их похранимо на одговарајући начин у Винчи. Касније ћемо да видимо шта урадити с тим радиоактивним отпадом, јер је познато да се време полураспада урана мери милионима година. Сви други аспекти заштите животне средине биће обухваћени после санације. У плану је да се на помнуте четири локације (Рељан, Братоселце, Боровац и Пљачковица) поставе мониторинг тачке у оквиру систематског испитивања садржаја заштите животне средине.

Добро је, наравно, што се Министарство науке и заштите животне средине Републике Србије и Министарство одбране Србије и Црне Горе плански и систематски укључују у решавање проблема

ЧИШЋЕЊЕ БОРОВОЦА

Почетком августа започети су радови на деконтаминацији локације на Боровцу, надомак Бујановца, која је гађана пројектилима са осиромашеним ураном током бомбардовања НАТОа у пролеће 1999. године. Вредност пројекта, који финансира Министарство за науку и заштиту животне средине, износи готово 34 милиона динара. Његову реализацију подржала је и СО Бујановац тиме што је преузела обавезу решавања имовинско-правних односа са власницима парцела на којима се обавља санација. Радове су извели стручњаци из ИНН "Винча" и рода АБХО Војске Србије и Црне Горе.

Према извештају Управе за заштиту животне средине, на локацијама "Боровац" 1 и 2, недалеко од Бујановца, до сада је пронађено 68 метака. Прикупљено је и око 0,4 кубика контаминираних земље, која ће бити транспортована у Винчу. Чишћење последњег локалитета у општини Бујановац биће завршено до половине децембра.

Припадници крушевачке 246. бригаде АБХО и 21. батаљона АБХО из Ниша добровољно су прихватили тај посао јер су, како рече један од њих, практично на терену хтели да провере знања стечена у школи.

– Немамо боље људе за послове деконтаминације – тврди Славиша Симић, шеф Одсека за заштиту од јонизујућих и нејонизујућих зрачења у Министарству науке и заштите животне средине.

Колико су добри у свом послу види се и из све чешћих информација да ће међународне организације управо њима и стручњацима из Винче поверити деконтаминацију контаминираних подручја на Космету. Како и не би када у свету нико сем њих нема искуства у тим пословима.

насталих дејствима НАТОа муницијом са осиромашеним ураном по нашој територији. Ипак, не може се избећи утисак да је за решавање тог проблема неопходан интердисциплинаран приступ, те да има простора и за укључивање неких других министарстава и институција, што се, истини за вољу, до сада ретко дешавало.

■ ЗАШТИТА ЖИВОТНЕ СРЕДИНЕ

Влада Републике Србије је за пројекте деконтаминације земљишта на три локације у Србији, до сада одвојила 87 милиона динара, а планирана су и средства за деконтаминацију локације Рељан у 2006. години. На пословима санације радила су само стручно оспособљена лица из Института за нуклеарне науке "Винча" и Војске Србије и Црне Горе, која су потпуно професионално и квалитетно обавила свој део посла.

Магистар Србољуб Станковић из ИНН "Винча" указује на моралну димензију обављеног посла. "Не смемо да будемо себични и морамо да урадимо све што је сада у нашој моћи како бисмо заштитили наше потомке", наглашава он.

То је у пракси, несумњиво, потврђено. Наиме, метак са осиромашеним ураном не изазива велике последице када се налази на земљи, али је веома опасан када уђе у подземне воде и тако контаминира водене токове. Ако се има у виду да ће вода, поред хране и енергената, бити основна база за опстанак било којег друштва, јасно је да послови деконтаминације имају стратешки значај за нашу државу. Зато треба истрајати у намери да се деконтаминација земљишта заврши до краја и да се сви аспекти заштите животне средине у нашој земљи озбиљно сагледавају и наредних деценија. То значи да у оквиру националне стратегије за заштиту животне средине треба реализовати Акциони план за мониторинг места локација контаминираних осиромашеним ураном, чиме ће се успоставити дугорочно праћење евентуално заосталог радијационог ризика. ■

Зоран МИЛАДИНОВИЋ
Снимио Саша ЂОРЂЕВИЋ

Утицај нових изазова на националну политику одбране

САГЛЕДАВАЊЕ БУДУЋНОСТИ

Министарство одбране СЦГ и Организација за европску безбедност и сарадњу одржали су у Центру "Сава" семинар под називом "Нови ризици и изазови – утицај на евроатлантске безбедносне интеграције, националну политику одбране и планирање (Стратегијски преглед одбране)".

Семинар је уређен у складу с програмом јачања демократске цивилне контроле система одбране и безбедности. Стога су учесници, представници парламентарне власти обеју република и државне заједнице, имали прилику да сазнају који су нови безбедносни ризици и изазови дугорочног планирања у политичко-војној интеракцији, те како се успоставља финансијски оквир по угледу на Норвешку. Посебна пажња посвећена је новим изазовима за СЦГ и њиховим последицама по њене оружане снаге.

У уводном делу семинара помоћник министра одбране за политику одбране Павле Јанковић изложио је значај стварања *Стратегијског прегледа одбране* за сагледавање будућности домаћих оружаных снага. Да би се обезбедило остварење стратешког циља земље – улазак у Партнерство за мир и Северноатлантску алијансу на основу демократске воље грађана и улазак у Европску унију – мора се претходно реално сагледати ситуација у којој се налази систем одбране и безбедности.

Семинар је, по речима заменика шефа Мисије Оебса у СЦГ Дагласа Вејка, представљао корак у настојању СЦГ да схвати нове безбедносне изазове и разуме потребу да им се прилагоди.

Као излагачи на семинару појавили су се и др Амедео Воткинс, виши истраживач са Академије за

одбрану Велике Британије, Крис Морфи из Дирекције за планирање и програме одбране НАТОа, адмирал Јорген Берграв из Министарства одбране Норвешке, Сигурд Глерум из Норвешког истраживачког центра и британски изасланик одбране у СЦГ Симон Ванделар.

С. Ђ.

КУРС О ПРАВУ У ОРУЖАНИМ СУКОБИМА

У Центру за мировне операције ВССГ од 14. до 25. новембра одржан је двонедељни *Курс о праву у оружаним сукобима*. У раду су учествовали официри ВССГ у чину од поручника до пуковника који обављају различите дужности. Обуку су изводили представници Међународног института за хуманитарно право из Сан Рема и два инструктора, потпуковник Хендрик Фабер из Холандије и мајор Мете Бирклунд из Норвешке. У реализацији наставе учествовала је и Бојана Николић из Управе за међународну војну сарадњу Министарства одбране. Језик комуникације био је искључиво енглески.

Директор Курса, италијански бригадни генерал Салваторе Лато, истакао је да је циљ тог стручног усавршавања да официрима на важним положајима у војној организацији обезбеди знања за доследно поштовање правне регулативе у оружаним сукобима.

Међународни институт за хуманитарно право је приватна, независна и непрофитабилна организација, основана 1970. године. Смештен је у вили Ормонд у Сан Рему и захваљујући добрим условима за рад омогућава полазницима да стекну висок ниво оспособљености из области међународног хуманитарног права. Програми за обуку војног особља веома су развијени и фаворизују дебате и размену ставова и искустава. Курс у Београду је први који је Институт организовао ван Италије.

А. А.

ОДНОСИ СА ЈАВНОШЋУ И МЕДИЈИ

Семинар "Односи са јавношћу и медији", у организацији Управе за односе са јавношћу Министарства одбране и Канцеларије за билатералне односе Европске команде САД и СЦГ у Београду, одржан је 16. и 17. новембра у Клубу Војске "Топчидер". Дводневни скуп посвећен односима са јавношћу плод је билатералне војне сарадње две земље.

Учесници семинара, припадници Министарства одбране и Војске СЦГ, чији је посао непосредно везан за контакте са медијима и интерно информисање, имали су прилику да саслушају искуства официра Команде ваздухопловства САД у Европи. Дугогодишњи специјалисти за односе са јавношћу капетан Бет Кели Хорине и наредник Џејмс Раш објаснили су како њихова одељења у ваздухопловним базама Лакенхит у Великој Британији и Измир у Турској функционишу у свакодневном раду.

– У ваздухопловству САД односи са јавношћу једнако су важни као и било који систем наоружања – рекли су предавачи на самом почетку, а њихова излагања обухватила су функцију саме Команде ваздухопловства, начине интерног информисања, односе са медијима и заједницом. Посебна пажња поклоњена је начину реоговања и неким правилима понашања, када је реч о такозваним кризним ситуацијама.

Д. М. М.

ОПЕРАЦИЈА ЗА ОДРЖ

Значај активности на полигону "Сливница" код Софије већи је утолико што се зна да су то прве заједничке вежбе у историји Војске Србије и Црне Горе и Бугарске армије. Приказани садржаји потврдили су опредељења двеју држава и армија да упорно раде на очувању мира и безбедности у региону.

Испраћајући војнике и старешине механизованог вода 211. оклопне бригаде на заједничку вежбу са припадницима Бугарске армије, командант Копнених снага генерал-мајор Младен Ђирковић им је кратко поручио: "Будите оно што јесте и покажите какве војнике има Војска Србије и Црне Горе".

Они су заиста достојно репрезентовали нашу војску и државу на заједничким увежбавањима која су од 8. до 11. новембра одржана на полигону "Сливница" код Софије. То су, пратећи завршну вежбу, потврдили и челни људи ВСЦГ и Бугарске армије, генерали Љубиша Јокић и Никола Колев. Вежби су присуствовали и амбасадор Србије и Црне Горе у Републици Бугарској Данило Вучетић, изасланик одбране пуковник Александар Тодоровић и други гости.

■ ИСКУСТВА ИЗ МИРОВНИХ МИСИЈА

Бројне активности Војске Србије и Црне Горе на плану међународне војне сарадње знатно доприносе остваривању једног од главних приоритета наше спољне политике, а то је прикључење Партнерству за мир. Вежбе са припадницима оружаних снага Румуније (борба против тероризма), Мађарске (трагање и спасавање пилота) и Италије (трагање и спасавање на мору) представљају крупан напредак у оспособљавању припадника Војске СЦГ за овладавање стандардима и процедурама рада у мултинационалном окружењу и јачању безбедности и поверења на простору западног Балкана.

У оквиру регионалне безбедности ради се на јачању сарадње и са осталим земљама у окружењу. Тако је новембра прошле године закључен План трилатералне војне сарадње између Норвешке, Бугарске и Србије и Црне Горе за 2005. годину, којим је предвиђено одржавање заједничке обуке јединица Војске СЦГ и

Бугарске армије по теми "Искуства Бугарске армије у иницијативама програма Партнерство за мир – тактичка обука у противтерористичкој борби". У склопу припремних активности, представници министарства одбране СЦГ и Републике Бугарске прецизирали су план и програмске садржаје заједничке обуке јединица ранга механизованог вода и закључили протокол о војној сарадњи којим су дефинисане бројне величине учесника вежбе, време и место извођења и друга питања у вези са заједничким активностима.

Уочи поласка за Бугарску, на граничном прелазу Калотина, заменик начелника Управе за оперативне послове пуковник Милош Мандић потписао је са колегама из Бугарске *Меморандум о разумевању*. На тај начин су разрешене све нејасноће услед непостојања општег уговора о сарадњи на државном нивоу и билатералног уговора који би предвидео сарадњу у области одбране између Србије и Црне Горе и Републике Бугарске. Потом су војници и старешине механизованог вода из 211. оклопне бригаде, предвођени командиром механизоване чете капетаном прве класе Милошем Ристићем и командиром вода капетаном Чаба Прецом, кренули пут Софије где су их у Касарни "Горња бања" дочекали домаћини из 9. бронетанковне бригаде.

Већ на првом кораку видело се да су припадници састава којим командује пуковник Красимир Канев предузели све што је потребно како би се војници из Србије и Црне Горе осећали као код куће.

ОДРЖАВАЊЕ МИРА

Током извођења заједничке обуке, припадници наше војске најпре су стекли увид у наоружање и борбену технику Бугарске армије, а потом на полигону "Сливница" извели и вежбовна гађања из стрељачког наоружања. Интегрисана обука механизованих водова изведена је у потпуној сагласности са стандардним процедурама у склопу "Операција на одржавању мира" и обухватила је правила употребе силе, активности на контролној тачки, деловање у екстремним ситуацијама и обезбеђење ВИП лица.

Руководилац обуке потпуковник Феодор Фелидолски и његове колеге имали су шта да пренесу војницима и старешинама из Србије и Црне Горе, јер не само да су велики znalци у оспособљавању учесника за мировне мисије, већ имају и велико практично искуство из мировних операција широм света. Већ је 68 официра и подофицира из 9. бронетанкове бригаде боравило у мировним мисијама у Авганистану, Ираку и Босни и Херцеговини, што омогућава комплетном саставу јединице да у танчине зна све процедуре УН на одржавању мира и поштовању одредаба Међународног хуманитарног права.

■ БОРБА ПРОТИВ ТЕРОРИЗМА

Вежба на полигону у близини Софије имала је све одлике учешћа у мировним мисијама јер су разыгране ситуације које се заиста и догађају при извршавању таквих задатака. Уверљивости вежбовних активности допринео је и контролни пункт Ује-

Генерали Љубиша Јокић и Никола Колев

дињених нација који је имао све детаље као и онај у Ираку. По замисли организатора вежбе, прво су бугарски војници и старешине показали како се проверавају возачи аутомобила, веће групе људи, жена, религиозних лица и оних који покушавају да пренесу наркотице. Демонстриран је и спектакуларан приказ одбране контролног пункта од напада терориста.

После успешне одбране, замењене су посаде контролног пункта и на сцену су ступили припадници механизованог вода наше војске. Они су у кратким секвенцама приказали како треба поступити када се на контролном пункту појави лице за којим је расписана међународна потерница и шта урадити када се у аутомобилу открије експлозив. Видело се да припадницима 211. оклопне бригаде нису непознате процедуре које се користе у мировним мисијама, што су доказали и енергичним дејством у ситуацији када је хуманитарни конвој нападнут од локалног становништва.

Војници и старешине механизованих водова из Војске СЦГ и Бугарске армије постигли су одличне резултате и на стрелишту, где су извели бојна гађања из аутоматске пушке. Одељење са старијим водником Игором Несторовићем на челу прецизно је погађало циљеве иако су се мете изненада појављивале пред патролом у покрету, док су колеге из Бугарске гађали са куле и реаговали на изненадне команде.

По завршетку вежбе начелници генералштабова Војске Србије и Црне Горе и Бугарске армије честитали су учесницима на показаној обучености и увежбаности. Том приликом генерал Никола Колев доделио је признање начелнику Штаба 211. оклопне

Амбасадор Србије и Црне Горе у Републици Бугарској Данило Вучетић и изасланик одбране пуковник Александар Тодоровић примили су у згради амбасаде наше земље у Софији заменика начелника Управе за оперативне послове ГШ ВСЦГ пуковника Милоша Мандића и начелника Штаба 211. оклопне бригаде пуковника Горана Јовановића. Том приликом је амбасадор Данило Вучетић нагласио да Србија и Црна Гора и Република Бугарска тренутно имају најбоље односе у периоду од последњих 50 година.

– Историју треба препустити прошлости – рекао је амбасадор Вучетић – јер имамо блискости, сличан језик и суседи смо. Наши односи су у сталном успону, а регионална сарадња и унапређење односа на Балкану су преокупација савремене бугарске политике.

бригаде пуковнику Горану Јовановићу, док је генерал-потпуковник Љубиша Јокић уручио знак ВСЦГ командиру бугарског механизованог вода капетану прве класе Будину Кањову.

Сви учесници вежбе добили су сертификате о оспособљености за учешће у мировним операцијама. Заједничка обучавања и вежбе постаће традиција и прошириће се и на ваздухопловне саставе и јединице морнарица. ■

Зоран МИЛАДИНОВИЋ

Генерал Никола Колев, начелник Генералштаба Бугарске армије

ПРИЈАТЕЉСТВО СУСЕДА

Нашим колегама у оружаним снагама Србије и Црне Горе поручујем да са оптимизмом гледају на будућност, да иду у корак с временом. Биће доста препрека, много изазова и искушења, али воља и разум побеђују све. На крају, сви проблеми су привремени, брзо одлазе у историју, а када људи мисле о будућности и својој деци, наћи ће решења и за њих.

Саједничка вежба Војске Србије и Црне Горе и Бугарске армије била је повод да се 10. новембра сретну начелници генералштабова двеју војски, генерал Никола Колев и генерал-потпуковник Љубиша Јокић. Том приликом разговарали смо са начелником Генералштаба Бугарске армије о протеклој вежби, реформама Бугарске армије, учешћу умирним операцијама, искуствима из Партнерства за мир и Натоа и другим питањима.

Господине генерале, како оцењујете заједничку вежбу Војске Србије и Црне Горе и Бугарске армије и колико ће она допринети даљем развоју односа између две оружане снаге?

– Најпре бих желео да захвалим на вашем интересовању које показујете према Бугарској армији, а што се вежбе тиче моја је оцена изузетно висока. Резултати ове вежбе не би могли да се посматрају само са аспекта резултата на полигону. Она има много шири значај и размера, као један изузетно важан корак напред у развоју наших добросуседских односа и наших оружаних снага. Вежба доприноси и спровођењу духа наше заједничке политике да у границама својих могућности предузимамо све како бисмо били гарант боље сигурности на Балкану.

Што се тиче тактичког аспекта, показан је висок ниво професионализма припадника наших двеју армија, почев од тога да они схватају своје обавезе и да у складу са тим улажу огромне напоре на непрекидном усавршавању војничких вештина и савлађивању нових техника, како би се сви ми осећали безбеднијим, јер располажемо способном и сигурном војном силом и заштитом.

Бугарска армија последњих година спроводи велике реформе. Докле сте у томе стигли и шта вас још очекује?

– Услед нових реалности на геостратешком плану, распада Варшавског уговора, промена политичког и економског статуса Бугарске, били смо принуђени да спроведемо озбиљне реформе у складу са новим опасностима по мир и безбедност, реалним економским и демографским могућностима земље. Морам да истакнем да су реформе које смо до сада спровели у армији биле изузетно болан процес, и за друштво и за Бугарску армију. Били смо принуђени да више него преполовимо људство у армији, да преместимо и реструктуришемо јединице и команде. Затворили смо преко 700 објеката војне инфраструктуре, напустили десет ваздухопловних база, бројне велике гарнизоне и много полигона.

Међутим, највећим успехом у реформи војске сматрам промене у мишљењу људи у армији. Они су схватили да нови изазови, нови захтеви према оружаним снагама, траже и нова знања и вештине. Бугарски официри, подофицири и војници веома упорно и озбиљно савлађују нова сазнања о свету, о новим претњама, од којих је тренутно тероризам највећа. Истовремено, ми свакодневно развијамо

своју способност да пружимо сву неопходну помоћ становништву у ванредним ситуацијама као што су поплаве, земљотреси и акциденти у индустрији, због тога што су инвестиције у војсци заиста огромне и њих морамо користити на најбољи могући начин. Процес реформи није завршен, јер је за нас чланство у НАТОу нови изазов.

Упоредо са реформом остварујемо и процес професионализације Бугарске армије. Према одлуци државног врха, до 2010. године Бугарска армија биће у потпуности професионална, што у суштини значи да после 2010. године неће бити обавезног служења војног рока. Та медаља има две стране. Према нашој традицији сваки здрав мушкарац жели у војску. С друге стране, код садашњих младих људи више нема некадашњег афинитета ка служењу војног рока – све више се оријентишу ка науци, желе да се потврђују на професионалном плану... Нови изазови сигурности и задаци армија захтевају да оружане снаге имају мањи састав али и да сви војници, официри, подофицири и морнари морају бити много боље припремљени и оспособљени. Требало би да то буде једно ново занимање, нова професија, која ће омогућити да са мање ресурса у људству извршавамо обимне послове и задатке.

Читаоце нашег магазина сигурно ће интересовати ваша искуства из Партнерства за мир и из НАТОа у који сте примљени пре годину и по дана?

– Позната нам је жеља ваше земље да се укључи Партнерству за мир. Ми подржавамо та настојања, и у структурама НАТОа, на војном и политичком нивоу, и на билатералном плану. Морам рећи да је у време када је Бугарска била чланица иницијативе Партнер-

Генерал Никола Колев, начелник

ство за мир остварено доста тога позитивног. То нам је омогућило да боље сагледамо стандарде НАТОа, његове захтеве, да стекнемо нову културу у погледу организовања и вођења различитих врста операција, да се информишемо о новим технологијама, наоружању и техници. Једном речју, сматрам да је то био веома користан период за реформу наше армије.

Хтео бих да кажем да је било и грешака, али вама је познато да су промене у овој нашој области изузетно динамичне. Стално се сусрећемо са новим изазовима по безбедност, новим захтевима у погледу структуре, опреме, наоружања, програма обуке и припрема. Не постоје једном заувек написани уџбеници, неке пишемо управо сада, тако да сматрам да наша сарадња у овој области може бити изузетно корисна.

У којим је мировним мисијама учествовала Бугарска армија и каква су ваша искуства у томе?

– Бугарска армија тренутно учествује у више мировних операција у свету, које се изводе у различитим условима. Бугарски контингент учествује у операцији НАТОа на Космету и у операцији Европске уније у Босни и Херцеговини. Такође, присутни смо и у операцији коалиционих снага у Ираку, те у операцијама НАТОа у Авганистану. Свака од њих је специфична сама по себи, јер се одвија у различитим климатским условима и окружењима, а изражене су и разлике у култури и религијама локалног становништва. Свака операција има своје специфичне захтеве и свакој од њих ми прилазимо конкретно – у погледу структуре, састава, претходне припреме и наоружања.

У почетку смо им прилазили без икаквог практичног искуства, имали смо само теоретске информације. Ипак, постепено смо

Генералштаба Бугарске армије

стицали сопствена сазнања, која стално уграђујемо у програме припрема састава и наоружања за сваку следећу акцију. Ради се о једном непрекидном процесу. Свакодневно научимо по неку новину и то уносимо у свој рад, јер и противник у Ираку и Авганистану свакодневно мења своју тактику и смишља нешто ново.

Нажалост, део тог искуства стекли смо по цену људских жртава. Има и погинулих бугарских војника у Ираку. До сада је погинуло 13 наших припадника – војника и официра. Надам се да их неће бити више, али таква је наша професија, она је ризична и сваки припадник Бугарске армије то прихвата као део професије и мисије. У исти мах он се стара да буде бољи и бржи од свог противника, да сачува сопствени живот и изврши поверени задатак.

Још нешто је изузетно значајно. Учешће и тим мисијама је најбоља школа за оспособљавање и припрему нове армије, јер никаква припрема на било ком полигону то не може да замени. Једно је учити на полигону, а сасвим друго када се војник нађе у конкретној средини, где његов противник није замишљен, јер је свестан тога да сваког часа може бити нападнут иза сваког ћошка. Другим речима, за нас је веома важно да учествујемо у мировним операцијама како са политичког аспекта, доприносимо успеху тих операција, тако и са професионалне тачке гледишта јер стичемо непроцењиво искуство.

Многе војске, посебно оне у средње развијеним и неразвијеним земљама, имају проблема са финансирањем. Каква је ситуација у Бугарској?

– Комисија за одбрану Народне скупштине Бугарске разматра буџет за наредну годину. Када се ради о одбрани, сигуран сам да нема војног руководиоца, без обзира на то да ли је у САД, Француској, Немачкој или у Русији, који ће рећи да је војни буџет довољан. Ја такође кажем да је недовољан, али у сваком случају не можемо бити незадовољни, јер последње две године наша влада и парламент спроводе доследну политику и за потребе одбране издвајају око 2,6 процената бруто националног производа земље. Као проценат то није мало, али као апсолутни износ није много, јер наш бруто национални производ није велики. У тим оквирима ми спроводимо реформе, модернизацију, текуће издржавање армије и финансирамо наше учешће у мисијама у иностранству, што никако није лако. Верујте ми, потребна је велика вештина у управљању и располагању новчаним ресурсима, како бисмо за сваки издвојени лев уложен у одбрану, остварили најбољи могући ефекат.

Прошле године наша влада усвојила је 11 основних пројеката за модернизацију Бугарске армије, обезбеђивање нових система наоружања и технике за Копнену војску, Ваздухопловне снаге и Морнарицу. Ради се о веома скупим пројектима, чија ће реализација потрајати десетак година.

Стиче се утисак да односи између Војске Србије и Црне Горе и Бугарске армије никада нису били бољи. Да ли се слажете са таквом оценом?

– Колико знам историју, а мислим да је знам добро, слажем се са вашом оценом да наши узајамни односи никад нису били бољи, него што су у овом тренутку. Ипак, мислим да је то само почетак још свобухватнијих односа и шире сарадње. Нашалили смо се и рекли да и ми и ви немамо намеру да селимо нашу земљу и наш народ одавде, без обзира на то ко ће у ком блоку бити. Дакле, и даље остајемо суседи. Ничег лепшег нема од тога да су суседи пријатељи, да живе добро, да тргују а не да ратују. То је наш заједнички став. Тако да ћемо се ми и даље ангажовати у правцу јачања сарадње између наших армија, што ће, верујемо, омогућити и политичарима да развијају добре односе између наших земаља. ■

Зоран МИЛАДИНОВИЋ
Прево Ванче БОГОЈЕВ

РЕФОРМА ВОЈСКЕ, НАТО И МЕДИЈИ

Савез новинара СЦГ уприличио је у Београду дводневни семинар за новинаре из бројних редакција да их ближе информисе о реформи Војске и корацима учињеним ка евроатлантским интеграцијама.

Предавања на семинару имали су шеф политичког одељења Амбасаде САД у Београду Густаво Делгадо, који је говорио о основама будућег споразума о безбедносној сарадњи и заштити снага између САД и СЦГ, изасланик одбране Словачке Петер Липтак предочио је реформу војске своје земље након уласка у НАТО, а Владимир Биланчић је говорио о Оебсу и колективној безбедности.

Представници Министарства одбране СЦГ потпуковник Роберт Кордик и капетан Ђорђе Петровић представили су реформу система одбране и активности СЦГ у приближавању Партнерству за мир. Доктор Зоран Драгишић са Факултета цивилне одбране одржао је предавање на тему “СЦГ и НАТО у заједничкој борби против тероризма”. Саветник председника Србије за одбрану Бојан Димитријевић изложио је нову политику одбране СЦГ. Амбасадор СЦГ у НАТОу Бранислав Милинковић изнео је разлоге за и против приступања НАТОу, а Светлана Логар из агенције Стратеџик маркетинг саопштила је резултате истраживања јавног мњења у земљи о односу према НАТОу.

Посебно је било занимљиво излагање председника одбора за одбрану Скупштине СЦГ Борислава Бановића. Говорећи о парламентарној контроли војске Бановић је рекао да права моћ није у савезном парламенту, већ код држава чланица, те да Скупштина СЦГ нема праве могућности за контролу система одбране.

С. Ђ.

ФОРУМ БЕЗБЕДНОСТ И ДРУШТВО

Удружење дипломаца Центра “Џорџ К. Маршал” организовало је треће заседање Форума безбедност и друштво, на коме је расправљано о људској безбедности. Након речи добродошлице мр Зорана Јевтића из Министарства одбране и уводних напомена потпуковника Милана Тепшића, учесници Форума покушали су да осветле многа питања савременог концепта безбедности, као што су однос два ентитета – човека и државе; колико се тежиште помера на људско биће као носиоца суверенитета; каква је улога војске и полиције; може ли се говорити о суверенитету силе, те да ли национална припадност на Балкану угрожава безбедност људског бића.

Одговор су покушали да дају Мајкл Мозур из Пакта за стабилност Југоисточне Европе, гост из Албаније Фатмир Занај и представник Удружења дипломаца Македоније др Стојан Кузев. Занимљиво излагање имала је проф. др Драгана Дулић са Факултета цивилне одбране “Операционализација појма људска безбедност: Национални извештај о људској безбедности у Србији 2004”.

Одабиром гостију и распоредом тема, Форум је задржао своју већ препознатљиву структуру, дајући три погледа на проблем: евроатлантски, регионални и национални.

С. Ђ.

НОРВЕШКА ДЕЛЕГАЦИЈА У БЕОГРАДУ

Радна група NORDCAPS (Координисани аранжман нордијских земаља у мировним операцијама) боравила је од 22. до 25. новембра у посети Центру за мировне операције. Циљ посете је договор о унапређењу сарадње у 2006. години. Размотрене су и могућности организовања курсева за штабне официре и војне посматраче за представнике ВСЦГ и активности које треба организовати како би Центар постао међународно признат, са сертификатом за спровођење интернационалних курсева.

204. ЛОВАЧКИ АВИЈАЦИЈСКИ ПУК

ФОРСАЖ ЗА БОЉЕ СУТРА

Да ли све лошије техничко стање, па и пропадање авиона у некада елитној јединици нашег Ратног ваздухопловства може ускоро довести на ове просторе туђе ловце пресретаче, који би, за више десетина милиона евра годишње, штитили и контролисали наше небо – питали смо команданта те јединице, pilota и пуковника Небојшу Ђукановића

Команданта 204. ловачког авиацијског пука пуковника Небојшу Ђукановића чекали смо тог новембарског јутра на Аеродрому Батајница добрих пола сата. Разлог: командант је био у авиону који је, после рутинског лета, сваког трена требало да додирне писту...

У пилотском комбинеzonу, са ознакама своје славне, елитне јединице и националном тробојком на рукаву, искусни пилот, пошто смо се поздравили у просторијама пука, предложио је да одмах почнемо. Разговор поводом предстојећег дана јединице, 2. децембра, био је унапред договорен, али када је реч о летачима, посебно оним из ловачке авиације, говорило нам је дугогодишње новинарско искуство, човек никада не може да буде сигуран хоће ли пилоти рећи баш све, хоћемо ли направити добар, јак интервју са њима...

Без формалних и дугих увертира о пређеном путу јединице, командант је, знајући да су нам познати проблеми његових небеских "вitezова", одмах прешао на ствар. И, како је разговор одмицао, све више је отварао своје пилотско срце.

На почетку кажемо да знамо да су вид, а у оквиру њега и ловачка авиација, последњих година доведени у, најблаже речено, независну ситуацију, да знамо да нема горива, резервних делова, да су ресурси авиона истекли... Отворено питамо команданта Ђукановића колико је он на те проблеме јасно и гласно указивао онима који би, по својој функцији, о томе морали да воде рачуна, који одлучују о судбини вида и тог рода? Или се чекало да се проблем реши сам од себе?

– Састав на чијем сам челу је тактичка јединица... Са наше тачке гледишта, дакле, са тактичког нивоа, било је сасвим нормално што смо о

свим уоченим проблемима ловачке авијације, па и ономе што смо мислили да треба да се каже, своје ставове јасно преносили претпостављенима на оперативном нивоу, а то је тада био Корпус ПВО. Ми смо, дакле, аргументима указивали на бројне проблеме првопретпостављеним старешинама. Информисали смо их стално о текућим, али и проблемима који ће сигурно настати уколико се нешто хитно не предузме у роду. И усмено и писмено, и у личним контактима и на званичним скуповима, предлагали смо, па и нудили наше визије будућности не само ловачке авијације већ и целог система ПВО, у чијем смо саставу. Чак смо и у медијима, домаћим и страним, отворено говорили да је стање у авијацији све горе – објашњава ситуацију командант и напомиње:

– У свим авијацијама света, па и код нас, не без разлога, ловачка авијација се сматра цветом тог рода. У том контексту су била и наша запажања, размишљања и визије како превладати садашње стање...

■ ГЕНЕРАЛ ЈЕ БИО У ПРАВУ

И, какво је реално садашње стање у нашој ловачкој авијацији?

– То је веома тешко питање... Желим да будем реалан када о томе говорим, и да ме као пилота не повуче срце... Најкраће речено, ситуације је лоша! А најгора је ситуација у техничком смислу! И сви могући разлози за то су материјалне природе. И ту је стање стварно лоше. Нећу рећи погубљено, али јесте лоше!

Подсећамо саговорника да је не тако давно тадашњи командант РВ и ПВО генерал Владимир Старчевић јавно рекао да ће с обзиром на лоше стање технике чак обуставити летење због безбедносних разлога, уколико се нешто хитно не предузме на ревитализацији наше борбене авијације. Питамо пуковника да ли се слагао са тим упозорењем генерала пре неких година дана?

Командант Ђукановић каже да су он и сви његови пилоти тада подржали тај наступ генерала Старчевића. И додаје да их је генерал претходно консултовао, да је био стварно обавештен о стању и да то упозорење, свакако, није била некаква његова *ad hoc* или *pro forma* дата изјава... Генерал је, дакле, био у праву и зато је имао пуну подршку пилота.

– Међутим, у целој причи добро је што и даље имамо људе! За ловачку авијацију тврдим, па и гарантујем, да и даље има пилоте и техничаре вољне и способне да прихвате све обавезе које иду са овим послом и овом авијацијом. Осим млађих, још имамо и искусне пилоте, оспособљене за бројне, врхунске задатке. И када би се ово тешко стање у ловачкој авијацији поправило у техничком смислу, ми бисмо веома брзо довели и млађи пилотски кадар у стање какво би иначе требало да буде! Али ако се овај тренд нечињења настави, бојим се да ће и овај сада добар кадар прећи у ону другу категорију, па ћемо имати необучене пилоте, јер они сада готово да и не лете – каже пуковник.

Питамо колико су пилоти наше ловачке авијације летели пре десет, двадесет година, а колико сада?

– У "златним временима" наш просечан пилот је на ловачким авионима годишње летео просечно између 80 и 120 часова, а на ловачко-бомбардерским и више. Просечан лет авиона ловаца траје око пола сата, бомбардера до једног часа, зависи... Таква је технологија рада, па су зато ови други имали не више летова него сати налета... И то је тако било до 1991. године. Од тада су се сати налета стално смањивали! Све је било мање новца за гориво, за резервне делове, вежбе, обуку, авионе... И ми смо, тако да кажем, крахирали 1999. године, када је повучен радикалан рез и забележен најнижи могућ налет наше авијације. Наш просечан пилот је, рецимо, пред саму агресију летео између 40 и 60 сати годишње – објашњава пилот пуковник и коментарише:

– Бројке можда и нису важне... Суштина је у томе да се ми више не бавимо обуком, да је наше летење кампањско, да се лети од случаја до случаја, када стигне гориво... А све је више проблема и са летелицама, јер нема резервних делова! И тако смо дошли на ниске гране! Па и до апсурда. Јер наша земља тежи евроатлантским интеграцијама, Партнерству за мир и НАТОу, и ми војници то не доводимо у сумњу... Међутим, да бисмо ми били партнери са њима и да би, рецимо, наш пилот ловачке авијације могао уопште да учествује у неком заједничком задатку са своји колегом Грком, Белгијанцем или неким трећим, он мора да има најмање 150 сати налета годишње! Дакле, тај наш партнер из НАТОа не може да нам дозволи било какву заједничку мисију уколико немамо тих 150 сати налета по пилоту. Јер то је тамо стандард! А ми, хоћу отворено да кажем, сада имамо мање од 10 сати налета просечно по пилоту ловачке авијације, што је, све заједно, максимално око 20 летова годишње, мање од два лета месечно! И то је тако код нас већ неколико година! Где смо ми ту, у тим интеграцијама, нека процене читаоци...

■ ЧАРШИЈСКЕ И ДРУГЕ ПРИЧЕ

Са горчином командант Ђукановић закључује да у таквим условима неке озбиљне и практичне летачке обуке у јединици и нема. Све се своди на специјалне и пробне летове, пуко одржавање тренажа дела пилота који су везани за дежурство у систему ПВО.

С друге стране, а што је недавно потврдио и командант 250. рбр ПВО пуковник Станко Васиљевић, све мање стварних летова те ловачке јединице објективно отежава практичну обуку и његовим ракеташима, а слично је, кажу, и у 126. бригади ВОЈИН. Дакле, цео систем ПВО озбиљно трпи, а докле ће, одговор, наравно, није лако дати.

Зато питамо команданта како је он доживео недавну изјаву министра одбране др Зорана Станковића да је због лошег стања уп-

раво у ловачкој авијацији све више проблематична и безбедност нашег неба?

– Та информација је, на нашу иницијативу, и дошла до министра одбране и за нас је добро што је то јавно рекао – каже кратко командант.

Ипак, кажемо пуковнику, у “чаршији” се већ неко време полугласно прича да неко, изгледа, жели намерно да упропасти нашу борбену авијацију и да њене безбедносне послове, наводно, хоће да уступи неком нашем суседу, ономе ко то може да ради... Другим речима, послове надзора неба Србије и Црне Горе, у том случају, наша држава би морала да плаћа другом. Питамо команданта верује ли у такву могућност, има ли истине у тим “чаршијским” причама и да ли је, тим поводом, тачна она народна да тамо “где има дима, има и ватре”?

– Ја не знам за небо на земаљској кугли које није покривено системом који прати ситуацију у ваздушном простору. Значи, то је обавеза сваке државе, светски стандард који прописује како и куда авиони и друге летелице могу летети. То неко мора да надгледа, поготову данас када постоји реална опасност и од тероризма из ваздушног простора који, управо због оног што се догодило у Америци, мора данас још боље и ефикасније да буде контролисан. Али не само пуким надгледањем и аквизицијом. Не! Захтев је, на светском нивоу, да се сваки квадрант тог светског небеског свода брани, ако треба, и физички. Најјефтини и најјефикаснији начин за то јесте употреба ловачких авиона, пресретање летелице која се није идентификовала или која је претња општој безбедности... Дакле, најелегантнији начин за то је систем ПВО који се тако зове код нас, али и у целом свету! Па, ако је то општи захтев, и ако смо ми део светске или европске заједнице, а јесмо, то је онда, једноставно речено, и наша обавеза. Зато и ми морамо да обезбедимо наш ваздушни простор, да имамо убедљива средства којима ћемо тог потенцијалног терористу да одвратимо од његових лоших намера, да га принудимо да унапред размишља о томе да неће моћи тек тако да прелети преко Србије... А најбоље, најубедљивије превентивно средство за то јесте авион – сматра Ђукановић и објашњава:

– Не видим ниједан разлог зашто не бисмо и ми, нашим сопственим снагама, када имамо и технику и људе, и цео систем ПВО, који је те послове веома успешно радио у оној великој Југославији, то радили и данас? Па и сутра, и наредних десет, двадесет, педесет година!? А неко то мора да ради! Ако нећемо ми, или се одричемо тога, или не можемо јер немамо чиме, наћи ће се већ неко ко хоће и може. А тај неће то радити за цобе или “из љубави”...

Колико би то тек онда коштало грађане ове државе, пре свега њене пореске обвезнике?

Командант одговара:

– Безбедност неба је увек коштала, па и сада када га ми контролишемо... То кошта наше грађане и државу... Али јавна је тајна да би, уколико се ми одрекнемо тога, тај посао за нас радио неко из нашег ближег окружења; тренутно најспособљенији и најпремљенији за то су Мађари, ту су негде и Румуни, а Бугари су већ добили одобрење да могу да раде над Македонијом и Албанијом. Близу је и Италија, Грчка, па и Аустрија! Али да одговорим на питање. Мислим да бисмо направили огромну историјску, стручну, емотивну технолошку... па и финансијску грешку ако се не заложимо да наше небо остане под нашим контролом! А за то је потребно веома мало. Јер ми имамо одличне основе, дугу традицију, систем, квалификоване људе, па и средства која су, истина, сада на рубу пропасти. Да ли то неко свесно запушта, или је реч о незнању и нехату, није ми познато... Словенци су се одрекли чувања свог неба и за ту услугу већ неко време плаћају Италији годишње око 60 милиона евра. Да ли је то, можда 50 или 40 или мање милиона евра, небитно је... Словенија је неколико пута мања од наше територије, па помножите ту бројку са три или четири! Па нека буде и са два!

Значи, толико би нас то коштало када би наше небо неко други бранио својим авионима!

Занима нас и колико се за ту суму, и то бројем, може купити на тржишту нових, савремених вишенамених борбених авиона?

– Ми не гајимо више илузије да би нама држава могла сада да набави неке нове авионе... Јер ми имамо већ авионе које само треба довести у исправно стање и да буду у функцији овога о чему причамо. А за то нису потребне стотине милиона, већ једна десетина милиона евра – каже пуковник и наставља:

– Са двадесетак милиона евра, на пример, ми бисмо потпуно оспособили наших пет МиГ-ова 29, можда чак и купили неки ремонттовани, па бисмо имали чиме да бранимо наше небо. А ево и поређења: наши суседи Бугари, до пре неку годину, били су у још горијој ситуацији од нас. Замислите: одшкољују генерацију пилота официра борбене авијације, и тог дана када су добили чинове потпоручника, на самој промоцији, држава им је истог тренутка уручује и отказе! Али већ после годину-две схватили су да су погрешили. И, ма колико то можда неком изгледало смешно, са дословно само два МиГ-а 29, додуше у топ форми и са обученим људима, добили су у “аманет” да чувају и контролишу небо над Македонијом и Албанијом! Сад већ имају три МиГ-а 29, сутра ће имати пет. Авион по авион! За десет година имаће ескадрилу. А ми?! Не знам шта чекамо? Имамо људе, имамо знање, вољу, чак и технику која се може ремонттовати... Потребан је само мали замах или напор система, добре воље државе, и ми ћемо поново полетети!

■ ПИТАЊЕ БЕЗ ОДГОВОРА

Подсећамо првог човека ловачког пука да се данас нови борбени авиони могу узети у иностранству на кредит или лизинг, да се могу рентирати, да не говоримо о ремонту... Али да, једноставно, и обичног лаика чуди да се свих ових година по том питању ама баш ништа озбиљно није урадило. Зашто се ништа не предузима?

– Бићу отворенији... Колико до јуче веровали смо да је, можда, реч о нехату, незнању, непознавању наше ситуације... Али данас ни ја, са овог места, не могу да убедим више ни своје људе да је о томе реч! И доведени смо у ситуацију да верујемо да није реч о нехату или

На крају, питамо саговорника, где је решење за ову тешку ситуацију? Како види свој вид и род у непосредној будућности? Шта је ту најбитније, најпрече?

Командант Ђукановић каже:

– Под хитно постојећу технику и авионе треба довести у употребу да људи могу да лете. Наравно, ми тиме не претендујемо да ти наши стари авиони сада буду страх и трепет на Балкану и да ми будемо нека велика сила. Не! Нама су апарати потребни да бисмо преживели, да бисмо одржали ловачки пилотски кадар, тиме и систем ПВО, односно и државу која ће и њиме моћи да брани свој интегритет и достојанство, све оно у шта се заклањамо... Само причом и прокламацијама нико још није сачувао своју државу. А овакве какви сада јесмо, кад ни метле за летење немамо, искрено говорећи, неће нас ни у Партнерству за мир; сви хоће оне у топ форми, оспособљене, опремљене... Па, ако хоћемо у те интеграције, онда учинимо нешто напакон! Ако ни због чега другог, а оно због традиције! Па, ми смо у Србији међу првима у свету користили аероплане у рату, само неколико година после браће Рајт! И сад неко та-

ВРХУНСКИ ЛЕТАЧ

Пуковник Небојша Ђукановић рођен је пре 46 година у Лазареву крај Зрењанина, одакле је, иначе, потекло и много пилота, славни фудбалер Ненад Ђековић, певач Чоби... За позив пилота Ђукановић се определио још у кратким панталонама. Тадашњи сан му се остварио 1978. године, када се уписао у Војну академију у Задру. Следе Пула и Подгорица, да би 1982, као потпоручник, био одређен за преобуку на ловачку авиацију. Тог септембра долази у Батајницу, и ту остаје све време. Мењајући више јединица по потреби службе, пролази обуку за све врсте МиГ-ова 21, а када на батајнички аеродром слећу прве "двдесетдеветке", које смо купили 1987. од Совјета, Ђукановић је већ у другој групи одабраних пилота за преобуку на ту врсту летелица. Иначе, пуковник је у својој летачкој каријери прошао дословно све дужности: од "обичног" пилота до начелника штаба, односно команданта ловачког пука. Заправо, од краја 1999. до сада у врху је команде 204. ловачког авиацијског пука и активан је летач.

незнању! Има ту нешто друго... Приватно, можда, и знам решење, али не могу вам рећи... Уосталом, питајте то оне који одлучују, који су плаћени за то, новинар сте! Питајте, истражите – каже командант и саветује да ће тек тада коцкице да се сложе, да ће тада и обичан свет да схвати о чему је реч.

Иначе, цела ситуација одражава се, каже командант, и на изванредан пад морала састава, и летачког, и оног техничког.

– То је и нормално у оваквој ситуацији. Ми ту моралну амплитуду одржавамо у границама нормале, али не лажемо људе и не дајемо им лажна обећања, трудимо се да им реално предочимо ситуацију. А боља времена ће доћи сигурно. Поента је у томе што ово траје превише дуго. Ако је неко решио негде да нас претвори у нешто друго, то је требало урадити мало брже и ефикасније. Па, колико да боли, нека боли... Идимо даље! А ми, заправо, губимо време. И то је наш највећи проблем – сматра пуковник и додаје:

– Моји људи су се свих ових година надавали и народу и отаџбини. А од нечега мора и да се живи! Видите, 45 посто пилота из ове јединице нема никакав стан, а 65 посто свих припадника јединице. А оних осталих 55 посто пилота, има, заправо, неодговарајући стан. На пример, мој начелник штаба има малу гарсоњеру у којој живи са женом и дететом. И неки кажу: има стан. Да, али какав?

Командант потврђује да има и одлива кадра из јединице и да је став руководства да сваком, уколико жели, треба омогућити да без проблема оде тамо где ће боље зарађивати или решити неко од егзистенцијалних питања. Наравно, то је огромна штета за државу и Војску, јер се за сваког пилота одвијало много средстава за школовање, обуку... Али и за друге стручњаке; рецимо, специјалиста за радарске система на авиону који има електронику у малом прсту и он ће увек наћи добро плаћен посао у цивилству. А где ћемо ми после да нађемо таквог стручњака, пита се пуковник.

мо каже: ма, не треба нама авиација! Одакле му морално право да тако нешто каже? И ко је тај ко сме једним потезом пера да избрише ловачку авиацију?! Генерације су гинуле за ову ствар, животима наших дедова и очева скупљали смо ово знање! И годинама се одрицали да бисмо створили сјајан ловачки пук, не тако давно стварни страх и трепет на Балкану, понос нације! И треба отворено рећи народу да нисмо то заслужили, да је потребно врло мало да бисмо

вратили тај наш понос и достојанство. Питате колико је то мало? Па, то је, рекох, десетак милиона евра који би омогућили занављање технике са којом бисмо могли, већ средином наредне године, да почнемо да радимо, да летимо. А када земља стане на ноге, купићемо и нове авионе, и ескадриле... Сада је најважније да задржимо кадар, да пренесемо знање и искуство на млађе пилоте, али немамо са чим. Узет нам је алат за рад! А без њега, зна се, нема ни заната! Нема ни новог кадра; већ две-три године не може ни класа за пилоте да се оформи на Војној академији. Неће омладина! Неће да се муче за пилотску плату од 500 евра, када знају да пилот на Западу има неколико хиљада евра за исти посао! Једноставно, неће... А када сам ја конкурисао било је 33.000 кандидата! Од тога је нас 155 завршило Академију. Хеј, човече, то је била стварна конкуренција! А сад? Све је јасно, све смо већ рекли... ■

Душан МАРИНОВИЋ
Снимио Горан СТАНКОВИЋ

Будућност
Морнаричко-техничког
ремонтног завода
"Сава Ковачевић"

МАРИНА

УМЈЕСТО АРСЕНАЛА

Одлука да се једино војно бродоградилште СЦГ у Тивту прода на међународном тендеру, који су 20. октобра расписали Фонд за реформу система одбране СЦГ и Влада Црне Горе, постала је "врућа тема" око које се већ више од мјесец дана у црногорској јавности ломе копља. Одговор на питање каква ће бити будућност МТРЗ, познатијег под именом "Арсенал", за сада се не назире.

Иако Закон о имовини државне заједнице СЦГ још није донесен, Влада Црне Горе је од 15. јула ове године формални власник "Арсенала", који је преузела од Министарства одбране, позивајући се на одредбу Уставне повеље да имовина државне заједнице постаје својина држава чланица по територијалном принципу. Дакле, црногорска влада је тог дана усвојила Информацију о преносу власништва имовине на Републику Црну Гору, чиме Подгорица постаје титулар својине над МТРЗ "СаваКовачевић" која, да подсетимо, обухвата земљиште укупне површине 307 хиљада квадратних метара и 118 објеката, површине 116.112 квадратних метара, са припадајућим инсталацијама и покретном имовином.

Том потезу претходили су, средином маја, посјета једног од водећих пословних људи Канаде Питера Манка Црној Гори и његови разговори са премијером Ђукановићем у Подгорици, када се Канађанин занимао за пројекте развоја наутничког туризма у тој републици. Одмах затим, догађаји везани за трансформацију ремонтног завода почињу да се одвијају вртоглавом брзином.

■ ПРОТЕСТ РАДНИКА

Услиједиле су посјете Манка и његових сарадника Тивту и разговори са тиватским градоначелником Драганом Канкарашем, који није крио одушевљење плановима Канађанина да се овдашње војно бродоградилште са традицијом дугом 116 година претвори у ексклузивну марину за мегајачте и наутички центар по угледу на монденско италијанско лјетовалиште Порто Ђерво.

Најаве да МТРЗ "Сава Ковачевић" убрзо иде на продају узнемириле су раднике МТРЗ, који прво вербално, а затим и притиском на локални парламент у Тивту и каснијим генералним штрајком покушавају да заштите своје интересе. Иако је формално војна установа, чиме је законски изједначен са школама, дјечјим вртићима, домовима здравља и сличним буџетским институцијама, "Арсенал" никада у својој историји дуго од вијека није био буџетски потрошач, нити га је барем од Другог свјет-

ског рата наовамо, градила, обнављала и модернизовала држава, већ само и искључиво његови радници из сопствене зараде.

Послујући као војнодоходовна установа, МТРЗ "Сава Ковачевић" се развио у водеће ремонтно бродоградилште у СЦГ, цијењеног и у свијету чувеног ремонтера и произвођача ратних бродова, наоружања и војне опреме, у којем је на врхунцу његове славе крајем осамдесетих година радило 1.800 запослених и још толико радника кооперације, а годишњи приход достигао је и цифру од 45 милиона долара. Због свега тога радници "Арсенала" су се оштро успротивили намјери Владе да прода МТРЗ, који је у међувремену комисија Министарства одбране процијенила на око 280 милиона евра и да сама инкасира сав новац добијен продајом тог јединственог привредног ресурса, за који инжењери самог завода тврде да вриједи више од пола милијарде евра. Уз то, запослени доводе у питање и одлуку Владе да већ у тендерској документацији преферира укидање досадашње основне дјелатности МТРЗ и његово претварање у марину, гдје посла не може бити ни за изблиза толико људи колико тренутно ради у Заводу.

Став Влада Црне Горе изразио је министар финансија Игор Лукшић рекавши почетком новембра да војна индустрија није будућност "Арсенала", Тивта и Црне Горе и да треба дати шансу тржишту да одреди будућу намјену тог капацитета.

– Није рационално отварати причу о власничкој трансформацији када је закон не дозвољава. Влада се одредијелила да дугорочно ријеши проблем МТРЗ "Сава Ковачевић" и да тржишту препусти да да одговор о његовој будућности за коју ми вјерујемо да није у војној индустрији, већ у научком туризму, што је компатибилно и са општим развојним правцима Црне Горе. Влада неће оставити раднике Завода на улици. Водићемо рачуна о социјалном програму, спремни смо да поступимо фер и нудимо да им компензирамо то што не могу добити акције на други начин, о чему треба да преговарамо. Ако се они томе не одазову, мотиви су им неки други, а не разрјешење проблема. Најгора ситуација би била да се даљом радикализацијом одмогне Влади и свима другима да ријеше овај проблем и да тиме одбијемо инвеститора. Црна Гора себи не може приуштити тај луксуз – поручио је запосленима у МТРЗ министар Лукшић, оспоравајући и аргумент да та фирма не може бити третирана једнако као просвјета и други буџетски потрошачи, јер су је радници својом зарадом изградили и пунили државни буџет.

– Да су ишта створили данас не би били на рубу пропасти. Агонију не треба продужавати, а војна индустрија није будућност Црне Горе. Није проблем колико и сутра увести стечај у МТРЗ, који својим радницима дугује два милиона, а добављачима

400.000 евра – казао је Лукшић и додао – интерес Владе је, ипак, да се то питање квалитетно ријеши, а не да се радикализује.

Његови ставови, међутим, само су додатно иритирали раднике "Арсенала", који од 26. октобра штрајкују тражећи да се поништи тендер за продају МТРЗ и обустави приватизација до разрјешења власничких односа, то јест да се омогући радницима да добију удио у власништву над тим предузећем.

Штрајкачи су протестовали и због тога што им је Министарство рада Црне Горе оспорило легитимитет формирања синдикалне организације МТРЗ, о чему су обавијештене и Међународна конфедерација синдиката у Бриселу и Међународна организација рада ИЛО у Женеви. Након што су тврдње да Црна Гора крши радничка права и права на синдикално организовање стигла на те адресе, представници Владе осјетно су омекшали свој став и сада тврде да за њих није спорно постојање синдиката у Заводу, али и даље не пристају да радницима доју акције, већ им по предлогу председника Тендерске комисије за продају МТРЗ, министра уређења простора Бора Вучинића, нуде да добију дио новца од приватизације фирме.

■ СЛАМКА СПАСА

Вучинић тврди да ће, уколико тендер пропадне и "Арсенал" се не прода, у МТРЗ вјероватно бити уведен стечај, јер су представници Владе Црне Горе, иначе, увјерени да та фирма са постојећом дјелатношћу нема перспективу на тржишту. Ипак, својеврстан куриозитет у том дијелу приче јесте такозвани египатски програм, односно посао ремонта укупно пет ракетних чамаца типа "Osa I", које је СЦГ преко београдске фирме "Cofis" продала Египту. Вучинић и чланови УО "Арсенала", које предводи контраадмирал Слободан Рајчевић, позвали су штрајкаче да се врате ремонту египатских бродова и не угрожавају тај програм, који је, како кажу, изузетно значајан за земљу.

– Египат се не смије изгубити, јер је то изузетно важан партнер, који је заинтересован да купи и ремонтује још војне опреме и наоружања које сада користи ВСЦГ, због чега штрајкачи морају показати кооперативност и наставити са радовима на египатским ракетним чамцима – поручено је радницима МТРЗ, на шта је члан штрајкачког одбора инжењер Будимир Цупара одговорио да је апсурдно инсистирање пословодства и Владе на наставку и перспективности египатског програма, када се зна да је управо Влада усред тог посла покренула продају тиватског војног бродоградилшта и његово претварање у марину.

– Како ће се сутра ремонтovati други ратни бродови за које су Египћани заинтересовани, ако се "Арсенал" претвори у центар научког туризма – упитао се Цупара.

Будућност МТРЗ "Сава Ковачевић" је друго кључно питање на коме се разилазе ставови радника и Владе, јер су запослени убијеђени да Завод има јасну и извјесну перспективу у својој основној дјелатности. То темеље на чињеницама да су ремонтом више од осамдесет разноврсних ратних и помоћних бродова морнарица бившег СССР-а, Либије и САД у посљедњих 30 година постигли завидан реноме на страном тржишту, гдје су се, након укидања санкција УН према СРЈ, потврдили отварајући 1999. године у Либији инострани погон. У протеклих пет година "Арсенал" је у Либији генерално ремонтовао једну подморницу типа "Foxtrof", двије ракетне корвете типа "Napuchka", двије ракетне фрегате типа "Koni" и четири ракетна чамца типа "Combattante II G".

Стручност и оспособљеност у извршавању најсложенијих ремонтних радова учинили су да им признање одају не само Либијци већ и представници реномираног њемачког произвођача бродских мотора MTU, јер су били импресионирани начином на који су стручњаци и механичари из Тивта ремонтовали моторе тог типа на либијским ракетним чамцима.

Инжењери МТРЗ "Сава Ковачевић" и Морнаричког електронског завода у Либији су, такође, осим наоружања руског поријекла, што су чинили и раније, генерално ремонтовали и брод-

ЗАХТЈЕВИ МОРНАРИЦЕ

У вези са приликама у МТРЗ "Сава Ковачевић" огласио се и командант Морнарице ВСЦГ контраадмирал Драган Самарић тврђом да најављена продаја „Арсенала“, који је основни ремонтни капацитет и капацитет за базирање флоте, Морнарици представља велики проблем.

– Нијесмо против приватизације било којег предузећа у Црној Гори, али смо јасно истакли наше захтјеве који се морају испунити ако се мисли да Морнарица постоји и да обавља своје задатке. Понудили смо неколико солуција за рјешавање наша два основна захтјева, а то су да се Морнарици ВСЦГ обезбиједи коришћење дијела оперативне обале "Арсенала" за вез наших бродова, како оних који су у оперативној употреби, тако и вишка пловила до њихове продаје, те да се обезбиједи даље одржавање и ремонт наших бродова у капацитетима МТРЗ. Те проблеме ми сами не можемо ријешити, већ то мора урадити Врховни савјет одбране, уз помоћ Владе Црне Горе – истакао је адмирал Самарић

Будућност Морнаричко-техничког ремонтног завода "Сава Ковачевић"

ске топове западне производње, типа "OTO Melara super-rapido", калибра 76 милиметара, те топове "Breda", калибра 40 милиметара, али и постоља лансера противбродских ракета "Ехосет". Освајањем тих програма, отворили су и себи и "Арсеналу" потенцијалне огромне могућности на тржишту ремонта бродова западне технологије, јер се, на примјер, топ 76 милиметара "OTO Melara" налази у наоружању бродова готово 75 одсто ратних морнарица свијета.

"Арсенал" је са Министарством одбране Либије склопио и предговор за генерални ремонт једне либијске ракетне фрегате, вриједан више од шест милиона долара. Брод је требало да у јануару наредне године уплови у Тиват, гдје би се на њему обавио десетомјесечни ремонт, али су се Либијци, чувши да Завод иде на продају, за сада повукли из тог посла.

Имајући у виду да је започео и египатски програм, са добрим изгледом за проширење тиме што би Египћани купили и три велике дизел-електричне подморнице Морнарице ВСЦГ типа "сава" и "херој" и генерално их ремонтовали у тиватском заводу, што би вјероватно урадила и РМ Шри Ланке, која је показала највише

ВРИЈЕДНА ИМОВИНА

Поред бројне и веома вриједне техничке опреме и средстава, имовину МТРЗ чини комплекс од 206.072 квадратна метра, са 79 објеката површине 106.562 квадрата и "Парк Мирка Синећа", односно земљиште површине 5.389 квадрата, складиште на Опатову површине 94.938 квадрата, са 38 објеката површине 9.528 квадрата, и стадион Спортско-рекреативног центра у Тивту, површине 600 квадрата, са једним објектом од 30 квадрата.

занимања да купи наше расходване ракетне фрегате 31 и 32, намеће се питање зашто су се Министарство одбране и Влада Црне Горе определили да усред тако важног посла и могућег отварања нових тржишта продају тај изузетно вриједан привредни и одбрамбени капацитет.

ПОРУКА МИНИСТРА ОДБРАНЕ

– У овом тренутку не могу вам одговорити на то питање, јер је број информација које примам изузетно велики. Ово је само једна од њих, али ја не знам шта је све претходило, тако да вам тренутно ништа о томе не могу рећи. Многе од тих информација су контрадикторне и зато ћемо разменити све ове материјале да се зна ко је шта писао и ко је шта одлучивао. Након тога ћемо, надам се, донети правилну одлуку – одговорио је на то питање министар одбране СЦГ др Зоран Станковић приликом недавне посјете Тивту и разговора са штрајкачима у "Арсеналу".

Станковић је радницима обећао нови састанак у Београду, те да ће се обратити дужна пажња на документацију којом они аргументују своје захтјеве, а коју ће, како је казао, узети у обзир заједно са документацијом представника Министарства одбране и Владе Црне Горе.

– У наредних десетак дана предузећемо мере да се овај проблем реши у сагласности са разговорима које ћемо имати са вашим представницима и представницима Владе Црне Горе и Министарства одбране. Обавићемо те консултације и бићете у том року обавештени о свим активностима које ћемо предузети – обећао је министар Станковић радницима "Арсенала", додајући да зна какви су њихови захтјеви, али и да их очекује написмено "да их анализирамо на онај начин који је потребан, не намећући нека кадровска решења која се већ помињу, него оно што ће једноставно задовољити интерес свакога од нас," нагласио је он.

Утисак је, стога, да се до 20. децембра, када истиче рок за подношење пријава заинтересованих купаца Тендерској комисији за продају МТРЗ, многе ствари у "случају Арсенал" још могу промијенити. Улози и интереси су велики, и умногоме супротстављени, па ће прича о тиватском заводу сигурно још дуго бити у фокусу пажње црногорске јавности. ■

Никола БОШКОВИЋ

ОДБРАНА

СПЕЦИЈАЛНИ ПРИЛОЖИ

ЕВРОПСКА УНИЈА
СТВАРНОСТ, ЦИЉ, БУДУЋНОСТ

ЗВЕЗДИЦЕ НА ПЛАВОМ НЕБУ

Европске државе које су пре 1914. године биле доминантне на међународној сцени, потиснуте су на маргине утицаја након два најтрагичнија рата у историји човечанства, а нове светске силе, САД и СССР, поставиле су мерила међународне моћи. Већ 1946. године до изражаја је дошло чврсто опредељење за визију "Сједињених Европских Држава", чији је први корак требало да представља стварање Савета Европе. У позадини све оштријег сукоба Истока и Запада, европски покрет, који је почео да се организује 1948. године, све више јача. Пролазиле су бурне деценије, а процес интеграције био је знатно успораван чињеницом да Европа предуго тражи свој пут, без јасне представе о његовом смеру. Европској политици светила се чињеница да се од педесетих година није бавила исцрпном анализом ни својих полазишта, ни властитих идеја. Потоњи процеси интеграције учинили су данас привлачном моћ звезда на плавом небу заставе Европске уније. Тај простор представља пут и наду за јединство, савремене облике сарадње, свеколике олакшице, токове економије, безбедност и просперитет земаља чланица и оних које чекају прилику да им се придруже. Међу њима, Србија и Црна Гора, упркос свим унутрашњим тешкоћама, следи свој циљ.

Педесети век је суштински утицао на изглед европске сцене. "Стари континент" задесиле су многе буре и олује, кризе, ратови, поделе, али је у свом историјском наслеђу имао колевку политичке мисли, науке и културе човечанства. Почео је Октобарском револуцијом 1917. године, а завршио се револуцијом 1989. године, чији су симболи рушење Берлинског зида, распад Источног блока, Совјетског Савеза, Југославије, раздруживање Чешке и Словачке... С падом комунизма визија повратка Средње Европе у једну слободну, мирољубиву и просперитетну заједницу чинила се могућом, уз истовремену претњу нових подела поспешених социјалним и етничким напетостима. Тај период је био најозбиљнији тест издржљивости Европске заједнице. На прагу миленијума понављала се историја.

Дефинитивно формирање унутрашњег тржишта подстакнуто је новим изазовима, са којима је Заједница трабало да се ухвати у коштац, чије су најаве биле промене на Истоку и немачко уједињење. Суочена са продубљивањем односа и предстојећим проширењем, Заједница се налази пред многим одговорним задацима.

■ БУДУЋИ ИЗГЛЕД ЕВРОПЕ

Данас је Европска унија суочена са многим искушењима за које се сматра да вишеструко превазилазе до сада познате размере проблема. Стручњаци који се озбиљно баве овим питањем, на првом месту истичу како ЕУ споро налази свој пут ка заједничком ставу у спољној, безбедносној и одбрамбеној политици. На тај начин, понекад доводи у сумњу ауторитет на светској политичкој сцени, јер нема јединствен оквир деловања, који почива на искристалисаним заједничким уверењима и циљевима. Због неодговарајуће и неефикасне организације припрема и доношења одлука, истичу експерти, умањена је и способност реформисања материјалне политике.

Европа је закључцима о проширењу донетим у Хелсинкију добила нову димензију, без познавања правих домета оваквог развоја. Након два реформска самита, у Мастрихту и Амстердаму, следио је самит у Ници, као трећи покушај чврстог сучељавања шефова држава и влада. Амбициозни пројекат европског уједињења данас стоји пред до сада највећим упитником. У годинама које су пред нама, Европа ће, савим извесно, мењати своје обриси. Но, увек када је реч о суштинским стварима, појављују се национални модели понашања и традиционалне историјске линије раздвајања. Сучељавање малих са великим, трагање за сопственим интересима, али и старих држава чланица које су против новопримљених, унапред су програмирани. Водећи тандем, Француска и Немачка, као да губи ритам. Све је додатно заоштрено драматургијом владиних конференција, једним застарелим моделом, у којем поени добијени у области унутрашње политике имају већи значај од јединствене борбе за заједничку нам Европу.

Након деценије муњевитих промена, Европљани треба да донесу одлуке које ће одредити будући изглед мировног устројства у овом веку. Европа стоји пред егзистенцијалним питањима. Од педесетих година прошлог века није било толико наднационалне интеграције колико је данас има, а и поред тога, европска идеја, односно представа о заједничкој будућности, никада није била израженија. Развојем управља интегрисано језгро Европе – Европска унија. И поред постигнутог успеха, процес консолидације европске интеграције имао је и падове.

Опште чињенице су да Европској унији недостају маневарска способност, ефикасност и транспарентност, за шта свакодневна пружа јасне примере, попут оставке Европске комисије, одговлачења у решавању косовског проблема, конфузна атмосфера финансирања *Agende 2000* ...

■ ПРИПРЕМЕ ЗА ПРОШИРЕЊЕ

Одлуком Европског савета, донетом 13. децембра 1997, у Луксембургу, Заједница почиње *Преговоре о приступању* са Пољском, Мађарском, Чешком, Словенијом, Естонијом и Кипром. Избором кандидата за прикључење у "првом кругу" и проширењем НАТОа на Пољску, Мађарску и Чешку направљен је план прикључења за проширење Заједнице. И поред позитивних сигнала, морала се смањити опасност од двоструког шока одбијања који би овакав избор могао да изазове код других држава, спремних за прикључење. На Самиту у Хелсинкију, одржаном децембра 1999. године, започети су преговори са још шест кандидата за прикључење – Летонијом, Литванијом, Словачком, Бугарском, Румунијом и Малтом, а Турској је признат статус кандидата за приступање.

Даља плурализација интересних позиција, повезана с проширењем, и умањење способности да се постигне консензус у процесу одлучивања отварају питање потребе за реформом. И поред постепене трансформације многих држава Средње и Источне Европе, где се сврстава и Србија и Црна Гора, приступање нових држава чланица прошириће јаз у Европској унији, који произилази из разлике у степену економског развоја, унутрашњег уређења, демократских промена... Сам број земаља које конкуришу за пријем и њихова полазна позиција преоптерећују садашње системе расподеле у аграрној политици, регионалним и структуралним фондовима. Након *Амстердамског уговора* није на прави начин искористићена прилика да се посредством *Agende 2000*. Европска унија припреми за следећи век. Уместо темељне реформе, цементиране су тренутне позиције. Испословано вредновање гласова током *Самита о проширењу* у Ници није довело само до размимоилажења између старих и нових чланова већ и између водећих држава – Немачке и Француске, где су на видело изашле резерве и бојазни које већ дуго тињају.

■ ДЕЦЕНИЈА ЗА ПРЕЛАЗНИ ПЕРИОД

Упркос чињеници да Европска унија није идеална породица, њено окриље пружа многе погодности и перспективе. Поготово за мање земље, оне у транзицији и на завршетку великих друштвених реформи. Процес придруживања је дуг и мукотран, једнако као и темељне промене кроз које су прошле новопримљене земље чланице и државе на "листи чекања". Безброј је услова, од унутрашње стабилности, питања стабилних граница, реформи оружаних снага, преко демократског устројства, људских и мањинских права, монетарних и финансијских токова, економске стабилности уопште до устројства правног система, еколошког уређења, саобраћајне инфраструктуре...

Логика намеће мисао да је чланство у Европској унији предност и перспектива. На тај начин решава се и питање безбедности земље, јер се након стављања звезде на плаву заставу отварају врата чланству у НАТОу. Лакше се добијају финансијска подршка, повољнији кредити, осигуран је бржи развој, пласман капитала, несметан проток људи, трансфер робе и услуга. Зато је од виталног интереса за Србију и Црну Гору да што пре постану чланица Европске уније. Шта значи фраза

Н О С Т , Ц И Љ , Б У Д У Ћ Н О С Т

“што пре”, нико са сигурношћу не може да пружи прецизан одговор. Свако лицитирање без правих (и правних) аргумената делује збуњујуће и ствара простор за непотребне шпекулације. Најчешће се помиње деценија као реалан временски оквир прихваћен у међународној заједници. Уосталом, тако нешто се могло чути и током недавне рунде преговора Србије и Црне Горе са високим представницима Европске уније, одржаних у Београду. Тема је, да се подсетимо, била: закључивање *Споразума о стабилизацији и придруживању*.

Дужину прелазног периода од десет година наметнула је Европска комисија у документу о коме се водила дискусија током прве рунде преговора. Преговарачки тим Европске комисије предводио је директор Дирекције за западни Балкан Рајнхард Прибе, а делегацију СЦГ министар иностраних послова Вук Драшковић, док су у њеном саставу били министар за људска и мањинска права Расим Љајић, шеф делегације Владе Србије Мирољуб Лабус и шеф делегације Владе Црне Горе Гордана Ђуровић.

Обе стране изразиле су велико задовољство због почетка преговора. Господин Прибе је похвалио добро припремљен састав Србије и Црне Горе и изразио оптимизам и наду да ће *Споразум о придруживању* наше земље Европској унији ускоро бити потписан.

■ БЕЗ РУКАВИЦА

И након београдског састанка остала је порука да се наше шансе за пријем у Европску унију могу проценити једино сагледавањем чињеница. Када се скину дипломатске рукавице и

политичка реторика оголи до свима разумљивог речника, три тешка проблема нам остају на плећима. Први се односи на рокове, а тиче се сарадње с Хагом, тачније “трансфера” генерала Ратка Младића у Трибунал. Постоји спремност на нивоу државних институција, али и апсурдно питање: како наћи човека ако није на нашој територији? Затим, ту је и проблем Космета, неодвојив од питања државног суверенитета и територијалног интегритета. Свако наметање решења или исхитрена одлука значили би далекосежно угрожену безбедност не само Балкана већ и целе Европе.

Најпосле, водеће људе Европске уније доводе у забуну нејасни односи чланица државне заједнице. Поготово прича о *композицијама* и *колосецима* у којој се неки уљуљукују, али прагматична Европа тражи прецизно стање ствари. Уосталом, представници владајуће политичке структуре у Подгорици јасно су упозорени на последице једностраног референдума за самосталну Црну Гору. Наравно, званичници Европске уније чули су и други страну – опозицију, која има сасвим опречан став и залаже се за очување заједничке државе.

Тврдоглаво инсистирање на некаквим “алтернативним правцима” води у балканску провинцију, а не у Европу. Иако су представници Европске уније крајње суптилни у наступима и суздржани у проценама, лагано губе стрпљење због нашег екстензивног договарања и усаглашавања. Изгледа да су трагови прошлих времена још присутни. Шанса постоји, она је реална, међутим, да би се остварила треба много напора, позитивне енергије, толеранције, поштовања интереса народа и искрена жеља. И још доста тога, а времена је мало... ■

Бранко КОПУНОВИЋ

Пише Борисав КНЕЖЕВИЋ,
самостални саветник у
Канцеларији Србије и
Црне Горе за прикључење
Европској унији

Токови прикључења наше земље

ПРИНЦИПИ ПРИОРИТЕТИ УСЛОВИ

Веома је дуг и тежак пут којим се иде према европским интеграцијама. Морамо знати да је немогуће корачати пречицама и прескакати фазе, од кандидатуре до пуноправног чланства у Европској унији. Када анализирамо могућности наше земље морамо имати на уму да се на том плану годинама није ништа предузимало. После демократских промена створени су добри услови, доста је урађено и међународна заједница то цени. Наше позиције су све боље, али предстоји нам још много посла. Време које је пред нама ваљало би што делотворније искористити.

Треба знати да је СФРЈ била прва социјалистичка земља на геополитичкој мапи тадашње Европе са којом је Унија закључила неки правни акт. Била је то Декларација о односима СФРЈ и Европске економске заједнице (ЕЕЗ), закључена 2. децембра 1967. године. Након Декларације уследио је даљи развој сарадње СФРЈ и ЕЕЗ у виду трговинских споразума, опште шеме преференцијала, споразума о сарадњи и протокола о финансијској сарадњи.

Последња деценија 20. века донела је готово потпуни прекид сарадње. Ипак, Савезна влада тадашње СРЈ је, након укидања санкција, барем декларативно, започела са неким акцијама приближавања ЕУ тако што је усвојила *Програм рада на хармонизацији југословенског правног система са правним системом Уније*. Ипак, једини резултат рада на овом питању, у том периоду, био је превод *Беле књиге*, који је објављен 1997. године.

Године ратова, изолације и стављања под сумњу потеза државних органа неминовно су утицале на дугорочну политику и ставове међународне заједнице. Свет је слао јасне сигнале како су неопходне темељне друштвене и економске промене, стабилизација целокупног система. Изгубљено је драгоцене време, али то је процес кроз који је држава неминовно морала да прође.

■ ПРВА ФАЗА ПРИПРЕМА

Петооктобарске промене довеле су до тога да је улазак земље у ЕУ означен као један од приоритетних државних циљева. Најважнија институција која се бавила проблематиком придруживања ЕУ било је *Савезно министарство за економске односе са иностранством*, односно *Сектор за европске интеграције и регионалне организације и иницијативе* тог Министарства. Ипак, после сугестија примљених од иностраних званичника, одлучено је да се формира институционално самосталан орган, који ће се бавити свим аспектима придруживања наше земље Европској унији. Тако је крајем 2001. године формирана *Канцеларија Са-*

везне владе за придруживање СРЈ ЕУ (данас *Канцеларија СЦГ за придруживање ЕУ*), која је била институционални носилац свих процеса из те области. У њеној надлежности била је и организација такозваних *Консултативних радних група СРЈ/ЕУ - КРГ* (СТФ - Consultative Task Force), које су представљале прву фазу у припреми наше земље за преговоре о потписивању *Споразума о стабилизацији и придруживању* (Stabilisation and Association Agreement), у даљем тексту ССАП. КРГ је механизам који омогућава *Комисији ЕУ* и земљи која је у процесу придруживања да сагледају ситуацију у бројним областима друштвеног и привредног живота, и да промовишу делотворније приближавање стандардима ЕУ у тим областима. На сваком састанку КРГ усвајале су се заједничке препоруке, које представљају обавезујуће смернице за даље приближавање стандардима ЕУ. Одржано је укупно пет састанака КРГ (први 23. јула 2001, а последњи 9. и 10. јула 2002).

Након овог циклуса и одређене паузе у сарадњи, представници Европске комисије и званичници наше земље договорили су да се сарадња настави у оквиру новог механизма, под називом *Унапређени стални дијалог - УСД* (EPD - Enhanced Permanent Dialogue), који се, истини за вољу, суштински није разликовао од механизма *Консултативне радне групе*. Укупно је одржано девет састанака УСД (први 2. јула 2003, а последњи, девети, 8. новембра 2005). На последњем састанку разматрани су: сарадња са Судом у Хагу, политички критеријуми, права мањина и секторска питања - животна средина, статистика, економска и финансијска питања.

Тек после завршетка те фазе наступила је нова, којој печат даје документ о тзв. *Европском партнерству*. Европско партнерство је један од главних инструмената претприступне стратегије ЕУ према земљама које су потенцијални кандидати за чланство. Савет министара Европске уније је 14. јуна 2004. усвојио *Одлуку о принципима, приоритетима и условима садржаним у Европском партнерству са Србијом и Црном Гором укључујући Косово,*

према Резолуцији 1244 Савета безбедности Уједињених нација од 10. јуна 1999. године. Партнерством су дефинисани краткорочни (12 до 24 месеци) и средњорочни (три до четири године) приоритети у припремама за интеграцију у ЕУ. Тај инструмент ће ексклузивно одређивати односе између ЕУ и наше земље све до потписивања Споразума о стабилизацији и придруживању.

■ ДВОСТРУКИ КОЛОСЕК

Следећи корак битан за овај процес јесте тренутак када ЕУ почиње да примењује такозвани "двоструки колосек" према нашој земљи. "Двоструки колосек" је наговештен 3. и 4. септембра 2004. на неформалном састанку министара иностраних послова ЕУ у Валкенбургу код Мاستрихта (Холандија), да би своју формализацију добио 11. октобра ове године на састанку *Савета ЕУ за опште и спољне послове у Луксембургу*, када је одлучено да буде потписан један заједнички *Споразум о стабилизацији и придруживању*, али са два анекса (по један за обе републике), који се односе на трговинску, економску и евентуално неку другу секторску политику.

Оно што такође треба истаћи јесте да су након усвајања Уставне повеље и почетка примене "двоструког колосека" многе надлежности везане за придруживање ЕУ трансферисане са "савезног" на републички ниво. У Црној Гори тим се пословима бави Министарство за економске односе са иностранством и европске интеграције Републике Црне Горе. У Србији се тим пословима бавило Министарство за економске односе са иностранством Републике Србије, које је израдило *Акциони план за усклађивање прописа Републике Србије са прописима ЕУ*, који је Влада Србије и усвојила у јулу 2003. године. У априлу 2004. послерије евроинтеграција на нивоу републике преузела је Канцеларија Владе Србије за придруживање ЕУ, која је израдила *Акциони план за реализацију приоритета из Европског партнерства* (Влада Србије усвојила га је у априлу 2004), као и *Националне стратегију Србије за придруживање Србије и Црне Горе ЕУ* (усвојена 17. јуна 2005. на седници Владе Србије).

У складу са новонасталом ситуацијом у држави, Канцеларија СЦГ за придруживање ЕУ има надлежности у следећим областима: међународна и регионална сарадња, извршавање међународних обавеза СЦГ, демократија и владавина права, људска права и права мањина, унутрашње тржиште и трговина унутар СЦГ, војна питања, статистика, интелектуална својина,

стандардизација, акредитација, визе, азил, миграције и интегрисано управљање границама, те део надлежности из области заштите човекове околине (представник Канцеларије обавља функцију "фокалне тачке" у Европској агенцији за заштиту животне средине у име СЦГ). Канцеларија остварује главну координациону функцију у процесу придруживања ЕУ (она организује сваки састанак УСД), и наступа као "један преговарач/саговорник" у име обе републике (single interlocutor), на чему ЕУ доследно инсистира. Такође, та канцеларија има, а и убудуће ће имати ексклузивне надлежности када је реч о превођењу "европског законодавства" на српски језик (до сада је преведено 2.100 страна тзв. "европског законодавства").

После 12. априла 2005, када је усвојена позитивна *Студија о изводљивости*, коју је Савет ЕУ потврдио 25. априла 2005, следећи важан корак је потписивање *Споразума о стабилизацији и придруживању*.

Чињеница да су све три скупштине усвојиле *Резолуцију о придруживању ЕУ* јесте добар сигнал да је СЦГ недвосмислено опредељена за европске интеграције. Охрабрује и недавно укључивање наше земље (заједно са осталим земљама западног Балкана) у стратегију претприступа ЕУ, где се наша након што је у Бриселу потписала *Споразум о учешћу у програмима ЕУ* (25 програма).

"Премештање" земља западног Балкана из Дирекције за спољне послове ЕУ (DG RELEX) у Дирекцију за проширење (DG ENLARGEMENT) изнова је афирмисало став ЕУ да жели да овај регион што пре пуноправно приступи ЕУ.

Правни основ за закључивање *Споразума о стабилизацији и придруживању* између Европске уније и држава западног Балкана јесте члан 310 Уговора о оснивању Европске за-

Структура споразума одговара структури ССП потписаних са Хрватском и Македонијом и готово је идентична са европским споразумима (изузетак је глава III):

- (I) Општи принципи
- (II) Политички дијалог
- (III) Регионална сарадња
- (IV) Слободно кретање робе
- (V) Кретање капитала и пружање услуга
- (VI) Хармонизација права
- (VII) Правосуђе и унутрашњи послови
- (VIII) Политика сарадње
- (IX) Финансијска сарадња
- (X) Институционалне, опште и завршне одредбе

једнице, на основу кога ЕЗ може са једном или више држава или међународних организација закључити споразуме о придруживању, који подразумевају узајамна права и обавезе, заједничке акције и посебне процедуре.

Споразум о стабилизацији и придруживању по типу је исти као и Европски споразум који су са ЕУ потписале земље Централне и Источне Европе. Садржај тог споразума - одредбе, циљеви, институције, заједничка тела, механизми, транзициони период - скоро је идентичан са европским документима. Основне разлике између ССП и европским документима јесу у садржају преамбуле и у одредбама о регионалној сарадњи. Склапањем ССП држави се, у преамбули, потврђује статус потенцијалног кандидата за чланство у ЕУ (тзв. еволутивна клаузула), али се не дефинише унапред било какав датум приступања ЕУ.

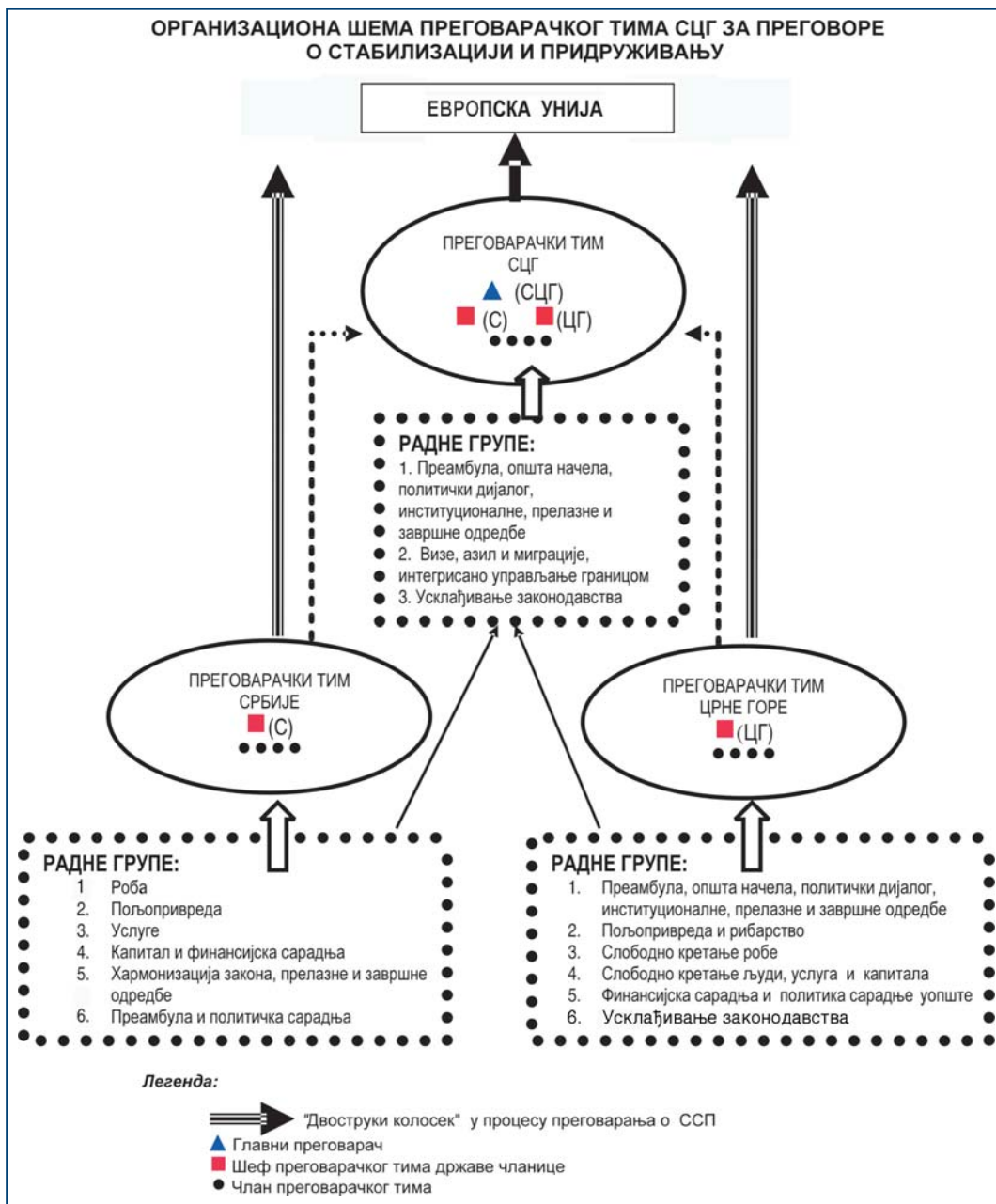
Споразум о стабилизацији и придруживању је "мешовит", односно закључује се између државе западног Балкана (ЗБ) и Европске заједнице и њених држава чланица, што значи да не ступа на снагу чином потписивања. Наиме, ССП уређује односе између државе западног Балкана и ЕУ у сва три основна подручја, односно стуба ЕУ:

- Европској унији,
- заједничкој спољној и безбедносној политици,
- полицијској и судској сарадњи у кривичним питањима.

Да би ступио на снагу морају га ратификовати Европски парламент и парламенти свих држава чланица.

Имајући у виду дужину процеса ратификације ССП, одредбе које се односе на трговину и питања која она повлачи за собом (конкуренција, државна помоћ, транспорт, царинска сарадња, заштита интелектуалне својине) примењују се одмах након потписивања ССП, односно ступања на снагу *Привременог споразума* (Interim Agreement) о трговини и питањима која су повезана са тим између Европске заједнице и државе западног Балкана. Основни циљ је обезбеђење *зоне слободне трговине* (ЗСТ) са ЕУ у року дефинисаном Споразумом, уз истовремено асиметрично, тј. брже укидање царина, о чему одлучује ЕУ. *Зона слободне трговине* ће у случају Македоније бити успостављена за десет година, а у случају Хрватске за шест. Саставни део тих споразума јесу анекси и преамбуле, те заједничке и једностране декларације.

ОРГАНИЗАЦИОНА ШЕМА ПРЕГОВАРАЧКОГ ТИМА СЦГ ЗА ПРЕГОВОРЕ О СТАБИЛИЗАЦИЈИ И ПРИДРУЖИВАЊУ

Због специфичности "двоструког колосека" СЦГ има три преговарачка тима, и то за ниво државне заједнице, за Републику Србију и за Републику Црну Гору, али министар спољних послова СЦГ обавља функцију *главног преговарача* у име државе као целине.

На нивоу државне заједнице постоје три радне групе за преговоре о ССП:

- 1) Радна група за преамбулу, општа начела, политички дијалог, институционалне и завршне одредбе
- 2) Радна група за визе, азил, миграције и интегрисано управљање границом
- 3) Радна група за усклађивање законодавства

На нивоу Републике Србије постоји шест радних група за преговоре о ССП:

- 1) Радна група за преамбулу и политичку сарадњу
- 2) Радна група за пољопривреду
- 3) Радна група за слободно кретање робе

БЕЛА КЊИГА

Европска комисија обично објављује *Белу књигу* када жели да започне неки нови процес. *Бела књига*, дакле, представља темељ рада на неком процесу, рецимо, у овом случају, придруживању ЕУ.

Процес стабилизације и придруживања (СПП) представља посебну врсту регионалног приступа ЕУ државама западног Балкана (Албанија, Босна и Херцеговина, Република Македонија, Хрватска, Србија и Црна Гора). Основни циљ тог процеса јесте придруживање земља овог региона ЕУ, уз истовремено успостављање пуне и трајне стабилизације, не само појединачних држава већ и региона у целини. Стабилизација подразумева трансформацију политичког, институционално-правног, економског и безбедносног система тих држава. У политичком смислу, стабилизација претпоставља пуно поштовање принципа демокра-

тије, владавине права, људских и мањинских права и слобода, али и развој цивилног друштва, изградњу институција и реформу јавне управе. Повећање производње и продуктивности рада јесу предуслови економског развоја и стабилности, а постижу се системском и структурном трансформацијом економског система и остваривањем макроекономске стабилности.

Парламентарном и цивилном контролом војно-полицијских структура у земљама региона обезбеђује се трансформација безбедносног сектора, чиме се постиже регионална стабилизација. Инструменти помоћу којих Комисија ЕУ прати развој у поменутиим областима јесу годишњи извештаји Комисије за сваку државу појединачно (Комисија је, досад, објавила четири годишња извештаја за СЦГ), регионални извештај, те новоуведени механизам *Европско партнерство*, који се заснива на партнерству у приступању (*Accession Partnership*), осмишљеном за државе Средње и Источне Европе. *Споразум о стабилизацији и придруживању ЕУ* (тачније Европска заједница, као правно лице) досада је потписала са две државе западног Балкана – Македонијом и Хрватском.

4) Радна група за слободно кретање услуга

5) Радна група за слободу кретање капитала и финансијску сарадњу

6) Радна група за усклађивање законодавства, прелазне и завршне одредбе

На нивоу Републике Црне Горе постоји шест радних група за преговоре о ССП:

1) Радна група за преамбулу, општа начела, политички дијалог, институционалне, опште и завршне одредбе

2) Радна група за пољопривреду и рибарство

3) Радна група за слободно кретање робе

4) Радна група за слободно кретање људи, услуга и капитала

5) Радна група за финансијску сарадњу и политику сарадње уопште

6) Радна група за усклађивање законодавства

После деветог састанка УСД (8. новембар 2005), Европска комисија је органима у СЦГ задуженим за европске интеграције проследила најновији, четврти по реду Извештај о реформском напретку. На основу тог извештаја направљена је ревизија документа о Европском партнерству, који је такође достављен надлежним органима СЦГ у новембру 2005. године.

Агенда за преговоре о ССП са СЦГ

Редослед преговора	Садржај преговора
Званично отварање 10. октобар 2005.	Формални почетак
1. званична рунда 7. до 8. новембар	Садржај Споразума (преамбула, општи принципи, политички дијалог итд.); финансијска сарадња, неке политике сарадње, презентација Нацрта Споразума органима СЦГ
1. технички састанак средина децембра 2005.	Слободно кретање робе (индустријски, пољопривредни и рибљи производи, обрада пољ. производа) опште представљање – могућа прва дискусија о концесијама; преостале политике сарадње
2. технички састанак почетак марта 2006.	Слободно кретање робе (ако је потребно), слободно кретање услуга и капитала, оснивање предузећа; усклађивање законодавства, спровођење закона и правила о конкуренцији
2. званична рунда крај априла 2006.	Правосуђе, слобода и безбедност; слободно кретање радне снаге; опште и завршне одредбе
3. технички састанак средина јуна 2006.	Слободно кретање робе
4. технички састанак друга пол. јула 2006.	Важна питања из надлежности Европских заједница
5. технички састанак крај септембра 2006.	Финализација слободног кретања робе
3. званична рунда почетак новембра 2006.	Институционалне одредбе, наредна рунда (ако буде потребно).

Такође, вредно је поменути да је један од најважнијих програма помоћи ЕУ, од неколико који су тренутно оперативни у СЦГ, програм TAIEX (*Техничка помоћ и размена информација*).

Програм помоћи TAIEX, као Одељење Европске комисије, основано у оквиру Генералног директората "Проширење", осмишљен је као вид краткорочне техничке помоћи ради усклађивања правних прописа са правним тековинама Европске уније (*acquis communautaire*) и изградње неопходне административне инфраструктуре. То одељење финансира се из средстава која оствари мултилатерални програм PHARE/CARDS.

Програм је постао оперативан 1996, а државна заједница Србија и Црна Гора укључила се у TAIEX у мају 2004. године, када је

(24. маја) у Београду одржан први (уводни) семинар о могућностима које тај програм пружа државама корисницима. Пружа три основна вида краткорочне помоћи, а то су: студијске посете, семинари у земљи и експертска помоћ приликом израде закона. Такође, TAIEX омогућава земљама корисницима приступ базама података, као што су Progress Editor (прати усклађивање домаћих правних аката са правним актима ЕУ) и TRADOS (олакшава сам процес превођења аката са енглеског на српски језик). ■

Пише др Тања МИШЧЕВИЋ
директор Канцеларије Владе Србије
за придруживање ЕУ

Преговори са Европском унијом

РЕЗУЛТАТ РЕФОРМСКИХ НАПОРА

Србија и Црна Гора започеле су, 7. новембра, преговоре за закључење Споразума о стабилизацији и придруживању, чијим ће се ступањем на снагу наша држава придружити Европској унији. Споразум ће бити закључен између Уније и њених чланица (јер се области покривене овим споразумом налазе у њиховој надлежности), са једне стране, и државне заједнице Србија и Црна Гора и Републике Србије и Републике Црне Горе, са друге стране. Овако велики број уговорница резултат је прихватања политике “двоструког колосека”, јер као и у односу на Унију, надлежности су и у нашем случају подељене између државне заједнице и две државе чланице.

Будући да је Савет министара ЕУ октобра 2004. године прихватио да у случају Србије и Црне Горе постоји приступ “двоструког колосека”, признајући заправо чињеницу да се надлежности за остваривање обавеза из Процеса стабилизације и придруживања налазе у рукама држава чланица државне заједнице Србија и Црна Гора, наши преговори о овом споразуму различити су од ранијих случајева. Споразум ће бити један, али ће о економским питањима (либерализације трговине и делова усклађивања) преговарати свака држава чланица државне заједнице понаособ.

Ова врста споразума представља нову генерацију уговора о придруживању која се примењује за земље западног Балкана; реч је о типском уговору чији је општи оквир одређен, али се прилагођава појединачној ситуацији у свакој држави укљученој у Процес стабилизације и придруживања (посебно у односу на рокове и темпо либерализације трговине). Споразум уобичајено има десет поглавља (као и у нашем случају): политички дијалог, регионална сарадња, слободно кретање роба, слободно кретање радника, услуга и капитала, усклађивање права, правосуђе и унутрашњи послови, политика сарадње, финансијска сарадња и институције придруживања.

■ КЉУЧНИ ДОКУМЕНТИ

Споразумом се ствара зона слободне трговине између Европске уније, с једне стране, и Србије и Црне Горе, с друге стране. То заправо значи да су његови основни делови дефинисани као либерализација трговине између уговорних партнера, а основни предмет преговора су рокови и темпо ове либерализације, те усклађивање законодавства у областима које су у вези са самим текстом Споразума: дакле, пре свега у домену стварања услова за несметану трговину са ЕУ.

Међутим, Споразум о стабилизацији и придруживању није само трговински уговор – он је специфичан јер има и политичке елементе, који чине његов мањи, али не и мање значајан део. Управо је то била тема прве званичне рунде преговора 7. новембра. На првом месту била је преамбула Споразума. Поред дефинисања страна уговорница, она садржи референце (позивања) на кључне документе на којима се темељи наш досадашњи и будући однос са Унијом. Тако је први пут у неком Споразуму о стабилизацији и придруживању своје место добило позивање на закључке Самита ЕУ – западни Балкан у Солуну, посебно статус потенцијалног кандидата за СЦГ и Европско партнерство, које дефинише приоритете у овом процесу. Чланом 1. Споразума дефинишу се основни циљеви придруживања – јачање демократије и владавине права, политичка, економска и институционална стабилност, успостављање оквира за политички дијалог, развој економске и међународне сарадње и јачање регионалне сарадње.

Треће питање о коме се разговарало, а без посебних преговора, јесте област општих принципа Споразума, где се поред економских (ефикасна тржишна привреда) акценат ставља на демократизацију, владавину права и заштиту људских права, те испуњавање међународних обавеза (па и сарадња са Трибуналом у Хагу). Око ових питања, дакле, није могло бити, нити је било преговора, јер су то основе на којима Унија и њене чланице почивају, па свака држава која жели да постане чланица ЕУ мора их у потпуности прихватити. Такође, општи принципи представљају суштински део Споразума – то значи да у случају да их се СЦГ не придржава, акт може бити суспендован.

Као и у случају општих принципа Споразума, регионална сарадња и политички дијалог (који се успоставља креирањем посебних институција) нису области око којих је могло бити посебних преговора. Област регионалне сарадње подразумева

потребу успостављања уговорног односа са земљама западног Балкана (и са онима које имају закључен овакав уговор, и са онима које га још немају), али и држава које су кандидати за чланство Уније, пре свега у домену јачања трговинских односа. Предмет преговора био је само рок у коме ће започети преговори за закључење тих уговора (конвенција). Политички дијалог, чији је циљ поступно приближавање СЦГ Европској унији, појачана конвергенција ставова о питањима у међународним односима, регионална сарадња и заједнички ставови о безбедности и стабилности у Европи, остварује се преко три органа, чије су генералне надлежности дефинисане овом приликом, а сва остала питања биће предмет каснијих рунди преговора. Тако је усаглашено да ће се установити Савет за стабилизацију и придруживање (у оквиру кога се остварује политички дијалог на највишем нивоу), Комитет за стабилизацију и придруживање (који прати ток усклађивања права и имплементације Споразума), те Парламентарни комитет стабилизације и придруживања (форум парламентарца обе уговорне стране).

■ КОСОВО И ЉУДСКА ПРАВА

Такође су током ове рунде преговора отворена и нека питања која представљају област сарадње између Уније и СЦГ и појединачно Србије односно Црне Горе, као што су економска и трговинска политика, транспорт, енергетика, банкарство, финансијска контрола, промоција инвестиција и сл. Отворена, јер предмет преговора нису биле све предвиђене области сарадње, а и преговарачки тим Србије дао је предлог да веома уопштене формулације које су понуђене у Нацрту споразума буду прецизиране стављањем акцента на неке, за нас посебно интересантне домене ове сарадње. Договор је постигнут да се о овим и осталим областима сарадње разговора на првом техничком састанку (половина децембра 2005. године).

Први дан преговора настављен је 8. новембра деветим пленарним састанком Унапређеног сталног дијалога ЕУ/СЦГ, што је уобичајена форма којом Комисија прати испуњавање наших обавеза у Процесу стабилизације и придруживања. Тако ће бити и убудуће – сваку званичну рунду преговора (а предвиђене су још две, у априлу и новембру наредне године) пратиће пленарни састанци Унапређеног сталног дијалога, а сваку техничку рунду преговора секторски састанци о стању у појединим областима. Унија је овога пута била заинтересована за питања сарадње са Трибуналом у Хагу и стања заштите људских, посебно мањинских права у СЦГ. И једна и друга тема су, несумњиво, од великог значаја за наш даљи процес европске интеграције, тако да смо били спремни да одговоримо на сва постављена питања. Није било речи ни о каквим роковима, већ о принципу и потреби потпуне сарадње са Трибуналом; такође, надлежни органи Србије пружили су Комисији до сада најсвеобухватније информације о домаћим процесима у вези са ратним злочинима, информације о доступности докумената и свих других питања с

Европски Парламент у Бриселу

тим у вези. Када је реч о заштити људских права, овога пута смо решили да будемо проактивни и да искористимо овај форум али и Комисију као начин да објективне информације о правима мањинских заједница у Србији преко Комисије стигну и у све друге органе Уније, посебно у Европски парламент. Наш предлог да на свака три месеца министарства Владе Србије сачине извештај о овим питањима, који ће бити поткрепљен и крајње прецизним подацима са терена а не само законским решењима, Комисија је оценила као знак зрелости и разумевања колико је ово питање значајно за Србију и њен углед у Европи.

Моја оцена је да смо, после почетне нервозе, која је разумљива будући да су свим домаћим преговарачима ово први преговори са Унијом (за шта се спремамо не неколико месеци, већ већина од нас неколико година) и да су они компликовани чињеницом да на страни СЦГ постоје три преговарачка тима, са три сета интереса, а са друге стране Европску комисију (која има мандат дефинисан од стране својих 25 држава чланица), учинили веома значајан корак. Посебно треба нагласити задовољство које је изразила Комисија нивоом спремности српског преговарачког тима за ову рунду преговора. Сва спорна питања, пре свега у односу на надлежност и обавезе уговорних страна, сада су дефинисана, и на њих се више током преговора не би требало враћати. Оно што нас очекује веома брзо јесте технички део преговора о либерализацији трговине, што јесу прави преговори које воде са Европском унијом појединачно Србија и појединачно Црна Гора.

Дакле, пут нимало једноставан и прилично компликован. Међутим, реч је о пословима које свакако морамо обавити да бисмо се могли сврстати у ред модерних, демократских, европских држава. Због тога је веома важно разумети да према Унији идемо зато што је то логичан резултат реформских напора који се предузимају а не зато што то Унија од нас тражи. Око таквог става, чини се, сада већ постоји консензус и у нашем друштву. Полако почињемо да разумемо да процес европске интеграције никада није посао само једне владе, једне странке, већ читавог друштва, и да је због тога реч о дуготрајном процесу. Процесу у коме сви морамо мењати и начин пословања и опхођења према послу, па и начин разумевања ствари и света око нас. ■

Поглед изблиза

ХОРИЗОНТ НОВОГ КОНТИНЕНТА

Прошла година је представљала симболичан крај подељене Европе створене на Јалти. Прикључење три балтичке државе, пет земаља централне Европе и два острва Средоземног мора, јединствена је појава у сваком погледу. Остало је "само" да се оствари јединство разлика: политичких, институционалних, економских, социјалних, језичких и културних. Тек тада ће проширена породица Уније бити складна и хармонична, а самим тим и успешна. Посматрајући новопримљене државе и оне које ће 2007. године постати пуноправни чланови ЕУ, шансе наше земље да уђе у Унију су сасвим реалне.

Поглед на мапу континента, где су жутом бојом означене земље чланице Европске уније, изгледа готово идилично. Тек понеко острво, Норвешка на далеком северу, Швајцарска у срцу и Балкан. Ако је постојбина Викинга имала своје разлоге за изостанак из Заједнице, баш као и земља сатова, државе Балканског полуострва жарко желе прикључење Унији.

Међутим, код великог броја грађана земаља чланица постоји доза резерве коју не скривају. Многи су се, на пример, тешко растали од матичне валуте. Французи никако да прежалe свој франак, Немци још тугују за марком, Грци уздишу због драме, Италијани са сетом помињу лиру... И популарни "Миле транзиција", симпатични телевизијски лик, оштро је бранио своје разлоге за неприступање Унији. Бранио се како је знао и умео, киселим купусом и љутим папричицама, грмео са своје дорђолске веранде, али ништа није помогло. Време га је прегазило, баш као и његов расклимани аутомобил, трошни кров над главом и штрафасту пицаму. Шалу на страну, озбиљна истраживања показују да би многи грађани западноевропских земаља, без обзира на политичко опредељење, на референдуму гласали против проширења Уније. Отварање ка Истоку, изгледа, посебно збуњује јавно мњење Француске, земље која је, поред Немачке, била покретач стварања заједничког тржишта и геополитички центар јединствене Европе на Западу. Наиме, тим земаљама тешко полази за руком да прихвате државе Истока. С друге стране, државе Источне Европе, које још зазиру од велесиља,

САВЕТ ЕВРОПЕ

Основан је 5. маја 1949. у Лондону, на иницијативу десет држава, као прва европска организација после Другог светског рата. Незванично се сматра колевком Европске уније. Тадашња Савезна Република Немачка приступила му је 13. јула 1950. године. Организација је, сходно члану 1. свог Статута, поставила задатак да успостави "тешњу везу између својих чланова ради заштите и унапређења идеала и начела који чине њено заједничко наслеђе, и ради поспешивања економског и друштвеног напретка". Овај задатак треба да се оствари заједничким деловањем на економском, социјалном, културном, научном, правном и административном плану, али и у области заштите, даљег развоја људских права и основних слобода. Савет Европе није надлежан за питање националне одбране!

Посебна брига организације јесте развијање и поштовање правне државе у Европи. Представници Савета Европе, сем осталог, саветују државе чланице приликом израде устава и закона, који се тичу правне државе, демократије или људских права.

Они надзиру регуларност парламентарних и других ва-

жних избора у државама чланицама и државама које желе да приступе организацији. Приликом последњих неколико председничких и парламентарних избора, представници Савета Европе били су присутни у Србији и Црној Гори.

Комитети Савета Европе оцењују, на пример, и да ли државе чланице поштују одређена права грађана.

Као резултат свог рада, Савет Европе може посебно да укаже на европске споразуме који су закључени у вези са поменутиим темама. Више од 170 конвенција Савета Европе дају печат праву његових држава чланица. Основне су Европска конвенција о људским правима (ЕКЛП) од 4. новембра 1950, са 11 протокола, Европска социјална повеља од 18. октобра 1961, Конвенција против мучења од 26. новембра 1987. и Конвенција о мањинама од 1. фебруара 1995. године.

Органи и институције: Комитет министара (41 министар спољних послова, или њихови опунномоћеници); Парламентарна скупштина (делегација два до 18 чланова из Парламента сваке државе чланице, укупно 301 посланик); Конгрес општина и региона Европе, Социјални фонда за развој.

Подручја активности: изградња и обезбеђење демократије, правне државе, поштовање људских права, очување европског културног наслеђа; форум за решавање проблема нетолеранције, миграције, нових технологија, биоетику, тероризам и међународни криминал.

радије се окрећу Атлантском савезу када је у питању спољна безбедност.

Али, свако противљење проширењу Уније значи кретање супротним правцем од онога у коме тече историја. Да бисмо се у то уверили, довољно је запитати се колика би била цена ускраћеног проширења у смислу политичке нестабилности континента и изгубљених економских могућности? По мишљењу експерата, трошкови реконструкције балканских земаља представљају неку врсту мерила за пропуштене прилике земаља.

Највећи изазов политичке природе јесте само питање проширења ка истоку, уз пуну сагласност свих лидера Европске уније. Једногласје није постојало ни када је била у питању јединствена валута, ни оквир за заједничку безбедност. Европљани ће убудуће морати да постигну консензус око аутономних спољних политика и политика одбране, на основама атлантског партнерства коме је враћена стабилност.

Грађани земаља староседелца ЕУ кажу да им велику бригу задаје слика 25 земаља које, у таквом шаренилу, нису у прилици да омогуће складно функционисање Заједнице. Сматрају да ће у садашњем бројном стању доношење једногласне одлуке у Савету министара, на пример, бити право чудо. У случају одлучивања на основу већине, увек постоји могућност да мањине опструирају институције. Опрезни аналитичари упозоравају

ПРОСТОР И СТАНОВНИШТВО

У земљама Европске уније живи 475 милиона становника, што је трећа по величини популација после Кине и Индије. Иако је површина Заједнице, на пример, свега две петине САД, у њој живи за 57 одсто више људи.

Највећа по површини је Француска са 544 хиљада квадратних километара, а најмања је Малта 3.000 квадратних километара. Међутим, најмногљуднија је Немачка у којој живи 82.5 милиона становника, а на крају списка је опет острвска држава Малта са 400.000 становника.

на проблем који потиче од поремећене равнотеже, између најмногљуднијих и малих држава. На просторима проширене Европе, поред шест земаља у којима живи три четвртине популације, налази се осам држава средње величине и чак једанаест малих. У сваком случају биће неопходно направити компромис између два могућа приступа равноправности: између држава и између грађана, јер демократија подразумева већу заступљеност насељенијих земаља, при чему се оне са мањим бројем становника никако не смеју осећати подређеним. Треба се на-

дати да ће будући европски устав успети да реши овај све присутнији проблем.

У догледно време, велики изазов биће економске, односно финансијске природе. У јавном мњењу изражен је страх да би трошкови проширења Уније могли да буду превелики за њене чланице. Нико са сигурношћу не може да тврди о којим је износима, заправо, реч и која је њихова сврха? Шта представља то финансијско оптерећење у односу на економско благостање Уније, имајући у виду изузетно велике захтеве нових чланица?

Ако се изађе из строго буџетских оквира, у догледном времену, проширење доноси и предности које су, пре свега, политичке а потом и економске природе. Већина грађана је тога свесна.

ЧЛАНЦИ

У овом тренутку, Европска унија има 25 чланица. Улазак Румуније и Бугарске у те интеграцију очекује се 2007. године.

У европској чекаоници налазе се и Хрватска и Турска, али није извесно када ће те земље и ући у ЕУ.

Ипак, не желе сви да постану део Европске уније: становници Норвешке и Швајцарске су се на референдуму изјаснили против уласка у ЕУ. Међутим, и те земље имају споразум о сарадњи са ЕУ.

Једна занимљивост везана је за протокол. Наиме, на свим званичним местима заставе 25 земаља чланица поређани су тачно одређеним редом. Ни по величини држава, ни по дужини стажа, већ по абecedном реду првог слова у називу. Али не ка-

ко је то у међународној номенклатури, него онако као што име своје земље изговарају њени држављани на матерњем језику. На пример, Финска није означена словом "Ф" (Finland), како је то уобичајено, већ словом "С" (Suomi), како се на матерњем језику изговара. Мађарску не прати уобичајено слово "Н" (Hungary) већ "М" (Magarursag), и тако редом.

Дакле, редослед застава земаља ЕУ је следећи: Белгија, Чешка, Данска, Немачка, Естонија, Грчка, Шпанија, Француска, Ирска, Италија, Кипар, Литванија, Летонија, Луксембург, Мађарска, Малта, Холандија, Аустрија, Пољска, Португалија, Словенија, Словачка, Финска, Шведска и Уједињено Краљевство.

ПРОЦЕНА НАПРЕТКА У ТРАНЗИЦИЈИ

Када говоримо о нашим шансама за улазак у Европску унију, морамо добро познавати прилике и критеријуме. Рецимо, финансијски оквир под називом *Agenda 2000* и програм процеса проширења донет на заседању Савета Европе у Берлину 1999. године садрже једну методу процењивања.

Она предвиђа приказивање напретка који је остварен на путу транзиције, уз редовне извештаје глобалног карактера за сваку државу засебно. Тако се обезбеђује равноправно тестирање кандидата и објективност процене њихове ситуације.

Свака држава кандидат мора да истакне преузете мере прилагођавања детаљној контролној листи, што омогућава да се узму у обзир исти параметри за сваку земљу и транспарентност у процени. Извештаји које саставља Комисија заснивају се на вишеструко поузданим изворима, и они омогућавају такозвану укрштenu проверу. Поред информација које достављају земље кандидати, користе се и извештаји Европског парламента, процене које изводе садашње чланице ЕУ, радови међународних и невладиних организација...

Како би олакшала рад на усаглашавању, Комисија има функцију интензивног мониторинг надзора помоћу добро ухoданог механизма. У питању је партнерство за приступање које укључује све врсте помоћи у оквир вишегодишњег планирања. Оно одређује, на краткорочном и средњорочном плану, приоритете везане за демократију, макроекономску стабилизацију, нуклеарну безбедност...

До одлуке о приступању, у земљама које су се кандидовале вођено је 205 мисија у којима је учествовало више од 800 стручњака из разних области. У тај посао посебно су укључени Ује-

дињено Краљевство, Немачка, Шведска и Аустрија. Француска је уступила своје место Холандији и Финској.

Што се тиче политичких критеријума, инспекције се односе на функционисање разних институција. Веома пажљиво се прати начин на који се права и слободe грађана спроводе у пракси. Посебна пажња посвећује се поштовању људских права и заштити мањина. Нарочито се истичу мере које су земље кандидати предузеле или предузимају у борби против корупције на свим нивоима.

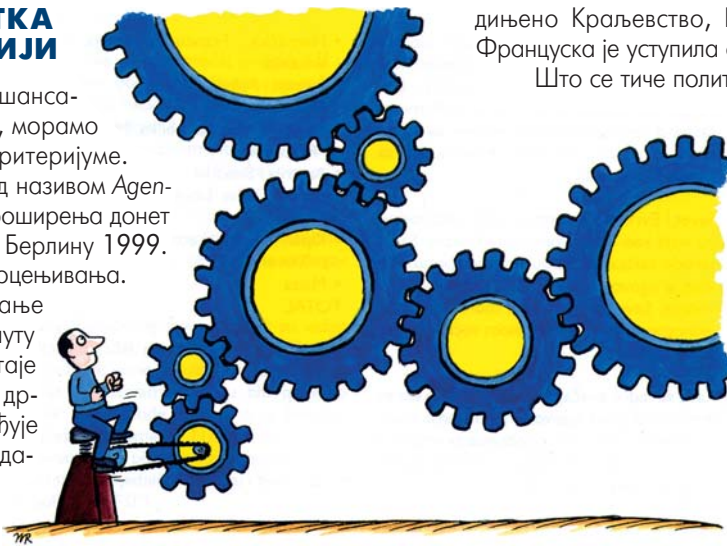
Постојање успешне тржишне економије оцењује се према степену либерализације цена и размене, активној

примени права својине у одговарајућем правном окружењу, постављању стабилног макроекономског оквира, постојању консензуса о економској политици, развојног стања ефикасног финансијског сектора...

ЛИЦЕ И НАЛИЧЈЕ ЕВРА

Што се тиче способности суочавања са притиском конкуренције и великим тржишним потенцијалима унутар Европске уније, она захтева довољан физички капитал, који укључује и вредност инфраструктуре.

У билатералним преговорима и даље се оштро расправља о садржају одређених осетљивих поглавља, као што су контрола на границама, трговина људима, пољопривреда, заштита животне средине... Проналажење решења, често по цену много уложеног труда и енергије, намеће се не само као могућност већ и обавеза. То је тежак, али исплатив и једино могући пут према месту на карти уједињене Европе.

Од 1. јануара 2002. за више од триста милиона грађана Европе коришћење евра је нормалан део свакодневног живота. Било је потребно да прође само десет година да би се од Уговора из Мастрихта (фебруар 1992), којим је утврђен принцип јединствене европске валуте, дошло до тога да у 12 земаља ЕУ евро буде у оптицају и у новчаницама и у кованом новцу. То је изузетно кратко време за спровођење операције која је јединствена у историји.

Евро је заменио валуте које су, у многим земљама, представљале вековне симболе и инструменте националног суверенитета. При том је нова валута Европу знатно приближила економском уједињењу и грађанима дала јаснији осећај припадности заједничком европском идентитету. С евром у целу људи могу да путују и траже најповољнију прилику за куповину у највећем делу Уније, а да не морају да замењују новац.

Како је рођена идеја о јединственој европској валути? Још далеке 1970. године у Вернеровом извештају – тако названом по тадашњем премијеру Луксембурга – предложено је приближавање економија и валута шест земаља ЕЕЗ. Први корак у том правцу учињен је тек марта 1979. године, када је успостављен Европски монетарни систем (ЕМС). ЕМС је сачињен тако да смањи варијације у девизним курсевима валута земаља чланица. Допуштене су флукуације у распону од 2,25 до шест посто. Али механизме тог система ослабиле су бројне кризе изазване нестабилношћу долара и слабошћу неких валута које су постале жртве спекуланата, нарочито у ситуацијама међународне затегнутости.

Потреба да се успостави подручје монетарне стабилности постојала је све израженија што је Европа више напредовала у заокруживању јединственог тржишта. Јединствени европски акт, потписан фебруара 1986. године, логично је подразумевао приближавање европских привреда и потребу да се ограниче флукуације међусобних курсева њихових валута. Како се може очекивати да јединствено тржиште, засновано на слободном кретању људи, робе и капитала, правилно функционише, ако се валуте које се на њему користе могу девалвирати?

Према мишљењу стручњака, девалвација валуте значила би незаслужену предност у конкуренцији и довела до неправилности у трговини. Јуна 1989. године, на састанку Европског савета у Мадриду, председник Комисије Жак Делор изнео је план и временски програм остваривања економске и монетарне уније (ЕМУ). Тај план је касније, фебруара 1992. године, уграђен у Уговор из Мастрихта. Уговором су утврђени критеријуми које зе-

ПОМОЋ НОВИМ ЧЛАНИЦАМА

прошле године, затим 12,5 милијарди ове године и 15 милијарди евра 2006. године. То ће, сматрају стручњаци, омогућити привредама десет нових чланица ЕУ да ухвате корак са 15 "староседелаца". Неке од нових земаља имају заиста снажан раст, а интеграција њих 10 у осталих 15 земаља ЕУ добрим делом је изведена захваљујући уклањању трговинских баријера током деведесетих година и домаћим реформама које спроводе владе поменутих десет земаља.

То су неки показатељи везани и за мотиве пријема у чланство ЕУ. Србија и Црна Гора могу се и морају препознати у њима. Шта би то значило за нашу посусталу привреду, друштво уопште не треба посебно коментарисати.

Нешто више од 75 милиона нових грађана ЕУ зарађује у просеку само 40 одсто прихода које имају грађани осталог дела Заједнице. Зато је аранжманима о приступању предвиђена финансијска помоћ од десет милијарди евра

мље чланице морају да задовоље да би се квалификовале за ЕМУ. Сви ти критеријуми односили су се на економску и финансијску дисциплину: сузбијање инфлације, смањење каматних стопа, свођење буџетског дефицита на максимум три посто бруто друштвеног производа (БДП), ограничавање задужења државе на највише 60 одсто БДП и стабилизација девизних курсева.

У протоколима уз Уговор, Данска и Велика Британија задржале су право да не учествују у трећој фази ЕМУ (прихватање евра), чак и ако задовоље критеријуме. Та могућност названа је "opting out" (неучествовање). После референдума, Данска је објавила да не намерава да прихвати евро. Шведска је, такође, изразила резерву. Морао је постојати неки начин да се осигура стабилност јединствене валуте, јер инфлација смањује конкурентност привреде, подрива поверење људи и снижава њихову куповну моћ. Тако је успостављена независна Европска централна банка (ЕЦБ), са седиштем у Франкфурту и задатком да утврђује каматне стопе како би одржала вредност евра. Европски савет је јуна 1997. године у Амстердаму усвојио две значајне резолуције.

Прва од њих, позната као "пакт о стабилности и расту", обавезивала је земље учеснице да одржавају буџетску дисциплину. Предвиђено је да оне пазе једна на другу и не допусте да ниједна од њих направи превелики дефицит.

Друга се односила на економски раст. У њој се наводи да су земље чланице и Комисија чврсто опредељене да се постарају да питање запослености остане на самом врху дневног реда ЕУ. Европски савет је децембра 1997. године у Луксембургу усвојио још једну резолуцију о координацији економских политика. Она је обухватала и значајну одлуку да "министри држава у евро-зони могу да се незванично састоју и расправљају о питањима њихове заједничке специфичне одговорности за јединствену валуту". Политички лидери ЕУ су тако отворили пут за још тежње везе између земаља које су усвоиле евро – везе које су излазиле из оквира монетарне уније и обухватале финансијску, буџетску, социјалну и фискалну политику.

Напредак у остваривању ЕМУ олакшао је отварање и довршавање јединственог тржишта. Упркос немирној ситуацији у

ШЕСТ КОРАКА ОД СЕДАМ МИЉА

Земље које желе да приступе Европској унији треба да прођу пут који сачињава шест етапа. Прва је *израда студије изводљивости*, која изражава процену спремности државе да са ЕУ започне преговоре о *Споразуму о стабилизацији и придруживању*. Ту студију је наша земља већ сачинила. У преговорима о закључењу поменутог споразума утврђују се дужина прелазног рока за стварање зоне слободне трговине са ЕУ и оквирни рок за усклађивање законодавства са правним тековинама ЕУ у приоритетним областима.

Споразум о стабилизацији и придруживању је међународни уговор између ЕУ и државе западног Балкана и истовремено представља програм реформи које та држава треба да спроведе како би стекла статус кандидата за чланство у ЕУ. Он представља правни оквир којим се утврђују односи државе потписнице и ЕУ у области слободног промета људи, робе, услуга и капитала, правосуђа и унутрашњих послова, конкуренције, финансијске сарадње, усклађивања закона и другим областима. Тај споразум мора да буде ратификован у свим државама чланицама ЕУ.

Споразум се спроводи у времену које је договорено током преговора за његово закључење.

Придružена држава која жели да постане пуноправна чланица ЕУ подноси званичну кандидатуру за чланство. Од Европске комисије та држава добија упитник о мерама које треба да предузме како би постала чланица ЕУ. После добијања одговора на упитник, Европска комисија даје мишљење о спремности односно државе да отпочне преговоре о чланству. Мишљење Европске комисије мора да усвоји Савет министара, који потом закључује званичан почетак преговора са том државом.

У току преговора о чланству у ЕУ разговара се о обавезама које нису укључене у *Споразум о стабилизацији и придруживању*. Реч је пре свега о роковима у којима држава кандидат мора да испуни услове за стицање пуноправног чланства.

После окончања преговора потписује се Уговор о приступању, који предвиђа тачан тренутак од којег почиње пуноправно чланство. Од тог момента, за нову државу чланицу важе сва права и обавезе које произилазе из Уговора о приступању.

свету (криза на берзи, терористички напади и рат у Ираку), евро-зона је имала ону врсту стабилности и предвидљивости која је потребна инвеститорима и потрошачима. Поверење грађана Европе у евро подстакнуто је успешним и неочекивано брзим пуштањем у оптицај кованог новца и новчаница у првој половини 2002. године.

Људи су били задовољни јер им је олакшано да нађу најповољнију прилику за куповину, пошто сада могу директно да пореде цене у разним земљама Европе. Евро је постао друга валута по значају у свету. Он се све више користи у међународним плаћањима и као резервна валута, поред америчког долара. Обједињавање финансијских тржишта у евро-зони је убрзано, а интегришу се не само фирме које посредују у куповини већ и берзе. Акциони план ЕУ, који се односи на финансијске услуге, треба да буде реализован до краја 2005. године. ■

С. ЂОКИЋ
Б. КОПУНОВИЋ

Одбрамбени ослонац спољне политике

МИСИЈЕ ЗА ЕВРОПСКЕ СНАГЕ

Промењена међународна ситуација, односно нови регионални и међународни безбедносни изазови, изнедрили су потребу да се развију нови облици заједничке одбране Европе. Стога су деведесетих година прошлог века постављени темељи за изградњу заједничких одбрамбених снага.

стваривање стратегијског концепта о европском идентитету безбедности и одбране почело је с формирањем поморског дела снага EUROMARFOR 1992, односно крајем 1995. године, када је настао Еврокорпус. Сам концепт заснива се на *Петерсбуршкој декларацији*, којом је одређена структура кризног менаџмента унутар Западноевропске уније (ЗЕУ). Декларацијом је утврђено да војне снаге ЗЕУ могу да буду употребљене за хуманитарне задатке и спасавање, миров-

Н О С Т , Ц И Љ , Б И Д У Ћ Н О С Т

не операције и задатке борбених снага у кризном менаџменту, укључујући и наметање мира. *Петерсбуршка декларација* представља први покушај да се ЗЕУ трансформише у одбрамбене снаге ЕУ. Покушај је настављен и на међувладиној конференцији у Мاستрихту, која је у члану 17. *Уговора* преузела задатке из *Петерсбуршке декларације*. На основу тога су доцније мировне снаге ЗЕУ упућене у мисију у БиХ и операцију на Јадранском мору.

Заједничка безбедносна политика ЕУ базира се на *Споразуму из Мастрихта (1991)* и *Споразуму из Амстердама (1997)*. На међувладиној конференцији у Мастрихту земље ЕУ су се сложиле са увођењем заједничке безбедносне политике као другог стуба ЕУ, са јасним изгледом да он прерасте у заједничку одбрамбену политику. Како ЕУ није добила властите одбрамбене политичке инструменте, ЗЕУ је проглашена саставним делом развоја ЕУ. Тиме је Европска унија добила могућност да захтева од ЗЕУ да изрази и спроведе акције ЕУ које се односе на безбедносну политику.

■ АУТОНОМНИ КАПАЦИТЕТИ

Уговор из Амстердама појачао је везу ЗЕУ са ЕУ. Њиме је потврђено да ће чланице ЕУ усаглашавати ставове по појединим међународним питањима, договарати се и једногласно иступати пред међународном заједницом. Тиме ће остваривати и одговарајући политички утицај на очување мира у свету, унапређење међународне сарадње, јачање демократије и људских права. Заједничка спољна и безбедносна политика намеће обавезу ЕУ да брани опште вредности својих чланица, своје основне интересе и независност и безбедност. Одређивање заједничке одбрамбене политике усклађено је са политиком НАТОа.

На Хелсиншком самиту, одржаном 1999. године, ЕУ је одлучила да развије аутономне капацитете, доноси одлуке, и тамо где НАТО као целина није ангажован, да преузме и извршава војне операције под вођством ЕУ. Земље чланице морају да буду у могућности да до 2003. године, у року од 60 дана ангажују и најмање једну годину одрже војне снаге од 50.000 до 60.000 људи, оспособљене за извршавање задатака из *Петерсбуршке декларације*.

На специјалном заседању у Лисабону, 2000. године, Европски парламент потврдио је своју сагласност са тако дефинисаним оквиром за нове мисије европских снага и захтевима за изградњу и коришћење њихових колективних капацитета.

Уговор из Нице (2001) појачава надлежности ЕУ у области безбедности и одбране и уговара нову организацијску структуру безбедносно-политичких и војних тела ЕУ. Тим уговором ЕУ је од ЗЕУ коначно преузела надлежности у области одбрамбене политике.

Циљеви европских снага могу се одредити као заштита виталних интереса сваке земље од свих врста агресије; допринишење безбедности и колективној одбрани европског региона; учешће у међународним мировним операцијама и извршавање јавних, општих и цивилних безбедносних задатака у конкретним случајевима. На основу *Споразума Берлин плус*, недостајуће материјалне капацитете у области одбране ЕУ може да преомости користећи капацитете НАТОа – уз одобрење Алијансе. Данас су снаге ЕУ присутне у БиХ, у оквиру мисије Алтеа и Зимбабвеу.

На врху хијерархије снага ЕУ јесу Војни комитет и Војни штаб. Војни комитет чине шефови генералштабова држава чланица, а његова улога је саветодавна, док је Војни штаб задужен за планирање вежби и активности у време криза. Чини га до 135 официра.

Пошто је коришћење војних капацитета последње средство које треба применити, ЕУ развија и цивилне аспекте менаџмента криза, за које је одређен посебни комитет – CIVKOM.

Заједничка спољна и безбедносна политика ЕУ упућује њене чланице на формулисање заједничке одбрамбене политике, усклађене са политиком НАТОа. Она не подразумева надметање са Северноатлантском алијансом, већ успостављање равнотеже. У законском смислу, заснива се на постојећим међународним законима, пре свега *Повељи УН* и националном суверенитету, као и на такозваном вредносно-базном систему, унутар којег оквир одбране демократије и људских права превазилази принципе суверенитета и међународних закона.

■ ОКОСНИЦА ОРГАНИЗАЦИЈЕ

Радикалне промене броја и организације институција ЕУ и њихових овлашћења наступиле су углавном осамдесетих година прошлог века. Данас су *Европски парламент*, *Савет ЕУ*, *Европска комисија*, *Суд правде*, *Ревизиони суд*, *Европска инвестициона банка*, *Економски и социјални комитет*, *Комитет региона* и *Европски медијатор* окосница те организације.

Поред наведених институција, одговорних за обављање основних функција због којих ЕУ и постоји, почетком 2000. године приступило се образовању три нова органа: *Политичко-безбедносног комитета*, *Војног комитета* и *Војног штаба ЕУ*. Стварање тих тела и њихова улога у остваривању европског идентитета и одбране тек ће показати свој значај у ЕУ као целини.

Европски парламент чине посланици бирани директним изјашњавањем грађана држава чланица о кандидатима са кандидатских листа различитих странака. Мандат изабраних посланика траје пет година. Државе чланице су у Скупштини заступљене са различитим бројем посланика, што одражава економску снагу и политички утицај сваке чланице понаособ.

Савет Европске уније, такозвани *Савет министара*, чине углавном министри спољних послова земаља чланица. У *Европској комисији* се профилишу делокруг, мотиви и циљеви осталих институција ЕУ. Првобитно стручно-саветодавни и извршни орган, она је данас централна институција са великим овлашћењима у оквиру правне и законодавне иницијативе, заштите и старања о Споразуму и прописима ЕУ. Комисија је и најбројнији орган ЕУ, са 16.000 чиновника. У врху тог извршног органа су угледне политичке личности и експерти из привреде, трговине, финансија. Они морају да поступају потпуно независно од влада земаља из којих долазе и да се придржавају интереса ЕУ.

Основна намена *Суда правде* јесте старање о потпуном уграђивању заједничког права у право држава чланица. Одлуке *Суда правде*, засноване на заједничком праву за грађане ЕУ, имају често значајне уставне и економске последице за државе чланице, земље кандидате или претенденте на чланство у ЕУ. *Ревизиони суд* одговоран је за сталну и продубљену контролу финансијског пословања ЕУ.

Најзначајнија финансијска институција ЕУ јесте *Европска инвестициона банка*, која располаже самосталним фондовима финансирања, учествује у учвршћивању економија, запошљавања и побољшања квалитета живота грађана земаља чланица, даје зајмове за финансирање различитих пројеката ван ЕУ.

Економски и социјални комитет чине три врсте представника: послодавца, радника и слободних професија. Он је одговоран за припрему мишљења о заједничким законима и крупним социјалним задацима који се односе на те три категорије људи.

Комитет региона обезбеђује редовне консултације представника регионалних и локалних власти земаља чланица о питањима која се непосредно односе на њихове интересе. ■

С. ЂОКИЋ

1948.

7–11. мај

Хашки конгрес: више од хиљаду делегата из око 20 европских земаља расправља о новим облицима сарадње у Европи. Они се изјашњавају у прилог успостављању "Европске скупштине".

1949.

27–28. јануар

Као резултат Хашког конгреса оснива се Савет Европе. Његово седиште је у Стразбуру.

1953.

Током времена, скоро све европске земље постају чланице Савета Европе.

1951.

18. април

У Паризу шест земаља – Белгија, Француска, Немачка (Савезна Република), Италија, Луксембург и Холандија – потписују Уговор о оснивању европске заједнице за угљ и челик (ЕСКС). Уговор ступа на снагу 23. јула 1952, за период од 50 година.

1960.

4. јануар

На предлог Велике Британије, Стокхолмском конвенцијом установљено је Европско удружење за слободну трговину (ЕФТА), које чини један број европских земаља изван ЕЕЗ.

1972.

22. јануар

Европска заједница у Бриселу потписују уговоре о приступању са Данском, Ирском, Норвешком и Великом Британијом.

1973.

1. јануар

Данска, Ирска и Велика Британија приступају Европској заједници, па се број чланица повећава на девет. Норвешка остаје изван, после референдума на ком је већина становника гласала против чланства.

1979.

28. мај

Европска заједница потписује уговор о приступању са Грчком.

7. и 10. јун

Одржавају се први непосредни избори за Европски парламент са 410 посланичких места.

1981.

1. јануар

Грчка приступа Европској заједници чиме се број земаља чланица повећава на десет.

1985.

7. јануар

Жак Делор постаје председник Комисије (1985–1995).

12. јун

Европска заједница потписује уговоре о приступању са Шпанијом и Португалијом.

Подсетник

КЉУЧНИ ДАТУМИ

1986.

1. јануар

Шпанија и Португалија приступају Европским заједницама и повећавају број чланица на 12.

17. и 28. фебруар

Јединствени европски акт потписан у Луксембургу и Хагу. Ступа на снагу 1. јула 1987.

1989.

15. и 18. јун

Трећи непосредни избори за Европски парламент.

9. новембар

Срушен је Берлински зид.

9. децембар

Европски савет у Стразбуру одлучује да сазове међувладину конференцију о даљем раду на остваривању економске и монетарне уније (ЕМУ) и политичке уније.

1990.

19. јун

Потписан Шенгенски споразум којим се укида гранична контрола између земаља чланица Европске заједнице.

3. октобар

Немачка је поново уједињена.

14. децембар

У Риму почиње међувладину конференцију о ЕМУ и политичкој унији.

1991.

9–10. децембар

Европски савет у Мадриху усваја Уговор о Европској унији. Уговор поставља основу за заједничку спољну и безбедносну политику, тешњу сарадњу у области правосуђа и унутрашњих послова и стварање економске и монетарне уније, укључујући и јединствену валуту.

1992.

7. фебруар

У Мадриху потписан Уговор о Европској унији. Ступа на снагу 1. новембра 1993.

1993.

1. јануар

Створено јединствено тржиште.

1994.

9. и 12. јун

Четврти непосредни избори за Европски парламент.

24–25. јун

На састанку Европског савета на Крфу, ЕЗ потписује уговоре о приступању са Аустријом, Финском, Норвешком и Шведском.

1995.

1. јануар

Аустрија, Финска и Шведска приступају ЕУ, чиме се број чланица повећава на петнаест. Норвешка остаје изван Уније, после референдума на коме је већина становника гласала против чланства.

1998.

30. март

Почиње процес приступања нових земаља кандидата. У њему учествују Кипар, Малта и 10 земаља централне и источне Европе.

3. мај

Европски савет у Бриселу утврђује да 11 земаља чланица (Аустрија, Белгија, Финска, Француска, Немачка, Ирска, Италија, Луксембург, Холандија, Португалија и Шпанија) испуњава захтеве за усвајање јединствене валуте 1. јануара 1999. Грчка ће им се прикључити касније.

31. децембар

Утврђује се чврст и непроменљив однос између валута које ће бити замењене евром.

1999.

1. јануар

Почиње трећа фаза ЕМУ: валуте 11 земаља ЕУ замењене су евром. Јединствена валута је пуштена у оптицај на тржиштима новца.

2002.

1. јануар

Становници подручја важења евра почињу да користе новчанице и ковани новац ове валуте.

13. децембар

Европски савет у Копенхагену одлучује да десет земаља кандидата (Кипар, Чешка Република, Естонија, Мађарска, Летонија, Литванија, Малта, Пољска, Словачка и Словенија) може да приступи ЕУ 1. маја 2004. Приступање Бугарске и Румуније очекује се 2007. године. Одлучује се да разговори са Турском могу да започну уколико, на основу извештаја и препорука Комисије.

2003.

16. април

ЕУ у Атини потписује уговоре о приступању са Кипром, Чешком Републиком, Естонијом, Мађарском, Летонијом, Литванијом, Малтом, Пољском, Словачком и Словенијом.

2004.

1. мај

Кипар, Чешка Република, Естонија, Мађарска, Летонија, Литванија, Малта, Пољска, Словачка и Словенија приступају Европској унији. ■

ИНФОРМАЦИОНИ СИСТЕМ ВОЈЕВИД

ИНФОРМАТИЧКОМ

ДОБУ

Сложени софтверски пакет, у који до сада није уложен ниједан динар, а реално вредан на тржишту до милион евра, плод је искључиво домаће памети и знања. Осим што невероватно убрзава послове, ВОЈЕВИД аутоматизује и све процесе у вођењу евиденције грађана из домена војне, радне и материјалне обавезе. Огромна база тог система садржи укупно седам милиона података за више од два милиона лица, која непосредно подлежу некој врсти војне обавезе. Овај софтвер, компјутерски прецизно, може да чува о сваком грађанину 202 атрибута. Ипак, да ли су могуће манипулације самим системом и бројним подацима?

Картон војног обвезника: Јовановић (Вукашин) Дарко

ЈМБГ: 1209982183901 Презиме: Јовановић Име: Дарко Отац: Вукашин

ЈМБГ: 1209982183901 РЈК: 1111 Основни ВЕС: ВТО вод: 0 ВТО звак: 0

Досије: Јовановић Уведен дана:

Адреса: Општи подаци | Радни распоред | Позиви | Остали подаци

Надимак:

Општина: 79103 Београд Место: 791008 Београд Улица: 04943 Катанићева Број: 15 Спрат: 4 Стак: 517

Описна адреса: Катанићева_15_4_спрат_к.к.ц_517

Телефон:

Датум рођења:

Место рођења:

Унос новог војног обвезника
Препис картотеке
Имена података са преписа
Имена адресних података
Промена РЈК-а
Имена општих података
Унос осталих података

Родбинске везе
Боравак у иностранству
Страни језик
Завршене школе
Одликовања
Казне
Подаци о запослењу
Отварање војне књижице
Оцена способности
Акциденти
Задужење војном опремом
Завршене војне школе
Одложено регрутисање
Одлагање војног рока
Унапређење
Приверене причеве
Подаци о регрутисању
Војни рок
Прекоричање

Подаци у досијеу (напомене)
Промена ЈМБГ

Идеја о развоју информационог система ВОЈЕВИД потекла је од групе старешина, инжењера информатичара у време агресије НАТО 1999. године, онда када је требало проверити стварно функционисања система војне, радне и материјалне обавезе. Али, тада се појавио проблем недостатка тачних података и информација у реалном времену! Као и недостатак система за подршку у одлучивању.

Уосталом, било је јасно свима, таква наша ситуација била је последица непостојања база података и информационог система, пре свега оног у функцији војне обавезе.

Али ни данас, може се рећи, значај таквог информационог система није ништа мањи. Пре свега због наше тежње да се путем реформе достигне ефикаснији систем одбране са редукованим ресурсима. Истовремено, реформски процес подразумева и наше укључивање у међународне безбедносне интеграције које, свакако, значе и компатибилну, савремену размену података, а што је, наравно, немогуће без одговорајућих информационо-технолошких технологија. Уместо тога, а због познатог недостатка новца за набавку рачунарске опреме, у већини војнотериторијалних органа код нас и данас се сложена евиденција војних обвезника води – ручно!

Управо из тих разлога, тим за развој информационог система (ИС) из Министарства одбране СЦГ, последње три године, улагао је велике напоре, па и ентузијазам, да се ова идеја, преко пројекта, реализује и доведе до финалног програмског решења. Уз велике финансијске и кадровске проблеме, ангажовањем пре свега сопствене памети и ресурса, тим за развој ВОЈЕВИДА недавно је представио резултате свог вишегодишњег мукотрпног и сложеног рада.

Но, шта је, заправо, информациони систем ВОЈЕВИД?

НАСТАНАК

Најкраће речено, информациони систем ВОЈЕВИД пројектован је за аутоматизацију процеса и вођење евиденције грађана из домена војне, радне и материјалне обавезе. То конкретно значи успостављање евиденције о свим

расположивим људским и материјалним ресурсима на целој територији СЦГ! Тиме се стварају услови (пошто је реч о процесу, а не о завршеној ствари) за развој ефикасног система за подршку одлучивању у ванредним ситуацијама за државу, односно у ангажовању расположивих ресурса у случају акцидента, терористичког напада, хаварије, природне непогоде, какве друге катастрофе, рата и слично. Међутим, како се чуло на презентацији, овај систем мора бити неминовно у интеракцији са осталим информационим системима државних органа (МУП, ППТ, Завод за статистику, здравствене установе, предузећа од посебног значаја за одбрану, органи правосуђа, војнотериторијални органи, јединице и установе ВСЦГ).

– Тим за развој завршио је прву верзију овог сложеног програмског система и она подразумева потпуну подршку функцији војне обавезе. Програмски систем ВОЈЕВИД садржи више од 30 модула који подржавају све процесе система војне обавезе и у свим његовим нивоима. Пројекат је развијен по концепту клијент-сервер архитектуре, а кориштени су најсавременији алати за развој за које МО има плаћене лиценце (Windows 2000 Professional/Server и Linux, MS SQL server 2000, Delphi 5 и 7, HTML, ASP, Java Script). Иначе, наш модел података садржи око 300 табела у првој верзији, а за једно лице, на пример, воде се 202 атрибута. Тренутно, у бази података постоји иницијална евиденција за седам милиона грађана, а предвиђено је да се евиденција води за око два милиона, мада број слогова у нашој бази података износи 30 милиона – каже потпуковник мр Милош Пејановић, дипл. инж, начелник Одсека за информатичку подршку у Управи за обавезе одбране Сектора за људске ресурсе МО СЦГ и објашњава:

– Да је ИС ВОЈЕВИД за сада најсложенији у систему наше одбране показује чињеница да је он предвиђен за примену на целој територији СЦГ у четири нивоа (МО, војни окрузи, војни одсеци и ниво војних одељака), са више од 200 локација и 1.200 рачунара. Наравно, број корисника се повећава увођењем интеракције са осталим субјектима и државним органима, а за вођење сложеног скупа података, чији су носиоци други субјекти друштва, неопходно је постојање државног информационог система. Дакле, реализацијом пројекта ВОЈЕВИД стекли би се услови за потпуни прелазак са ручног на аутоматско вођење свих података војне евиденције и бо-

Творци ВОЈЕВИД-а: Предраг Здравковић, Бориша Божовић, Саша Пробојчевић, Милош Пејановић и Љубомир Томић (слева надесно)

СТУДИЈА ИЗВОДЉИВОСТИ

Према речима потпуковника мр Милоша Пејановића, дипл. инж, вредност развијеног софтвера за информациони систем ВОЈЕВИД, према студији изводљивости коју је урадио тим за развој, до сада износи 645.840 евра, уз важну напомену да је коришћена методологија прорачуна била без уложених додатних средстава, пошто за ту сврху није одобрен па ни утрошен ниједан динар! Али, ако би се вредност израде поменутог софтвера поредила на тржишту, напомињу информатичари, сума би била далеко већа и морала би да се, путем тендера, и плати. С обзиром на то што је реч о нашем производу, односно о сопственим стручним кадровским ресурсима, овој држави неколико информатичара из МО уштедело је заиста – огроман новац.

Али, ни то није све. Према тврђењу људи из развојног тима, укупне годишње уштеде које би се оствариле увођењем и коришћењем ВОЈЕВИД-а у реалном систему износиле би чак 1.292.766 евра. То значи да би период повратка укупно уложених средстава у овај велики пројекат износио мање од две године. Ако би се приступило примени пројекта по приоритетима, у првој фази трошкови опремања војних одсека износили би минимално 167.000 или око 1.500 евра по војном одељку.

Што се тиче оцена неизвесности у реализацији овог пројекта, према студији изводљивости, највећи ризик је везан за евентуалну немогућност финансирања и опремања рачунарима и софтвером ВТО. Као другу опасност информатичари наводе проблем обезбеђења адекватног стручног кадра за наставак развоја, примене и одржавање система.

Љи увид у податке из ње, већа операционализација, смањење трошкова, односно огромна уштеда и материјалних, и људских и других ресурса. Такође, очекујемо и да овај софтверски пакет користе и трећа лица, тј. да, евентуално, нашу памет и знање пласирамо и продамо страним војскама или другим заинтересованим корисницима.

Како се на практичној презентацији тог софтверског пакета могло чути у МО, тим за развој ВОЈЕВИД-а, а којег, поред потпуковника мр Пејановића чине још и његове колеге дипломирани инжењери и пројектанти потпуковници Саша Пробојчевић и Љубомир Томић, пројектант и програмер капетан Никола Радивојевић, аналитичар система Бориша Божовић и техничар Предраг Здравковић, није чекао стварање организационих и материјалних претпоставки већ је радио и извршио делимичну примену појединих програмских модула и то на нивоима и локацијама са минималним условима. На пример, већ је остварен пренос и обрада података из МУП-а Србије у базу података ВОЈЕВИД-а о свим грађанима који подлежу војној обавези.

С обзиром на то што је систем развијен и предвиђен за рад у мрежном окружењу, постоји могућност за његову релативно брзу примену у рачунарској мрежи Војске, МО и државним органима на целој територији.

И, како систем функционише, чему служи?

АРХИТЕКТУРА СИСТЕМА

Према речима информатичара из МО вођење евиденције војних обвезника у свакој нашој општини представља заиста обиман посао који се и сада, нажалост, обавља

ручно. Због тога је данас процењивање и могућност брзог ефикасног реаговања на новонасталу кризну ситуацију, на делу или целој територији државе, готово немогуће без свеобухватног информационог система. Уосталом, због ручног обављања тих послова губи се много времена, па се и до збирних података из те области долази такође споро и неефикасно. Сваки, па и најпростији извештај потребан за МО или ПШ ВСЦГ ради се дуго... Због тога је и било неопходно развити систем који би у целини покрио све функције из области војне, радне и материјалне обавезе.

Пројекат ВОЈЕВИД, кажу његови творци, састоји се од великог броја рачунарских програма (подсистема) који функционишу као независне, али истовремено и веома повезане целине. Појединачни модули система реализовани су као вишеспорне клијент-сервер апликације.

База података је дистрибуирана по војнотериторијалним органима (ВТО) са великим бројем сервера. Праћење промена над базом података реализовано је аутоматски посредством специјално направљене компоненте која води рачуна о упису или измени сваког података. Уз то, пренос података на више нивоа у хијерархији је такође аутоматизован.

Функционисање ВОЈЕВИД-а условљено је повезаношћу са информационом системима државних органа и институција које су, иначе, правни носиоци података. То подразумева узајамну размену података као, на пример, ону са базом података МУП-а о грађанима, Републичким заводом за статистику, Заводом за тржиште рада, Министарством правде, здравственим центрима итд.

На сваком од поменутих четири нивоа ВТО налази се локална мрежа са централним сервером базе података и више клијената. Размена података између два нивоа изводи се аутоматски уколико

ПРОГРАМСКИ ПАКЕТ ОД НАЦИОНАЛНОГ ЗНАЧАЈА

У оцени националног значаја овај информациони систем апсолутно повећава могућност и способност државе да одговарајуће реагује на могуће савремене изазове и претње. С друге стране, систем повећава и нашу националну компатибилност у оквиру међународне војне сарадње, уклапа се у предстојеће интеграције, а несумњиво доприноси и самом процесу реформи система одбране.

Ваља напоменути да је ВОЈЕВИД прошле године кандидован за плакету Друштва за информатику Србије за изванредне доприносе у развоју информатике. Овај софтверски пакет војних стручњака тада је сврстан међу четири најбоља решења на подручју развоја информационог система у Србији.

НАДЛЕЖНОСТИ И ОДГОВОРНОСТИ

У оквиру модула "Администрација" прецизно су дефинисана права појединачних корисника система ВОЈЕВИД. Наиме, за унос података одговорни су референти за поједине функције, што значи да сваки корисник информационог система може да уноси само свој фонд података у посебне програме, односно само оне за које је и овлашћен и одговоран.

Специфично, унос и ажурирање података о великој већини шифарника требало би да ради стручно лице (или лица) које би било задужено за њихово одржавање. Овакав принцип је неопходан због обједињавања података из нижих нивоа на вишим у дефинисаној хијерархији надлежности и одговорности, поготову када се зна да ће корисника овог система бити много и да неће сви бити из ВСЦГ и МО. Ипак, ови подаци ће се највише користити у војним окрузима, одсецима и одељцима.

постоји мрежно окружење, односно путем магнетног медија у случају неповезаности. У оба случаја промене се преносе по слоговима. Такав начин, осим брзине преноса, омогућава тренутну ажурност на свим нивоима, док у случају кризних ситуација омогућава аутономан рад сваког ВТО, што је, према мишљењу информатичара, за државу од непроцењивог значаја.

– Осим тога, дуплирање података на вишим нивоима омогућава много мању преписку по вертикали пошто надређена структура може штампати све извештаје из своје базе података и обавити све контроле без одласка на терен чиме се постижу додатне уштеде и повећава ефикасност система – каже потпуковник Пејановић.

МОДУЛИ

Модел података урађен је у програму ER-Win, а цео систем ВОЈЕВИД се управо састоји од већег броја подсистема (модула) који подржавају све процесе у систему војне обавезе грађана. Први ниво система састоји од три основна подсистема (евиденција војних обвезника, евиденција материјалне обавезе и евиденција радне обавезе) и једног сервисног подсистема (администрација).

Како је објашњено, у првој фази Пројекта реализовани су модули подсистема "Евиденција војне обавезе" и "Администрација", а остали само делимично. До сада тим стручњака из МО реализовао је најважније модуле и то: "Увођење у војну евиденцију", "Картон", "База података МУП", "Лекарски прегледи – установе", "Лекарски прегледи – одељци", "Регутовање", "Упут на служење у Војску", "Упут на служење у цивилној служби", "Планови ратне попуње", "Резервни састав", "Позивање", "Администрација система", "Извештавање", "Генерисање извештаја" и "Рег и Поп".

Наиме, модул "Увођење у војну евиденцију" омогућава пренос основних података о грађанима из базе података МУП-а Србије за ново годиште и аутоматско ажурирање промена у бази података ВОЈЕВИД-а. У том модулу се уносе сви подаци о војном обвезнику до којих се дошло посредством МУП-а, школа, локалне самоуправе, правосуђа... а ту се формирају и штампају матичне књиге војних обвезника одређеног годишта.

Модул "Картон" омогућава преглед и претраживање свих података о лицу. На тај начин је дефинисан као сервисна компонента, односно позива се из било којег модула који захтева такву услугу. Уз то, база података овог информационог система садржи више од 200 атрибута о једном лицу, чиме тренутно представља најдетаљнију базу података о грађанима у држави! ■

(Наставиће се)

Душан МАРИНОВИЋ

РЕГРУТНА ОБАВЕЗА У ЦРНОЈ ГОРИ

БИЋЕ ВИШЕ
ВОЈНИКА

Одлуком министра одбране, од 1. септембра ове године, радна, материјална и војна обавеза прешле су у надлежност Управе за одбрану Републике Црне Горе, која је подручни орган Министарства одбране СЦГ на територији те републике. Управа је током септембра преузела послове од Команде Војног округа и војнотериторијалних органа.

Екада се у Црној Гори сматрало да онај ко није способан да служи војску, односно војни рок, није способан ни да самостално живи. Отуда добро позната изрека: *Ко није за пушку није ни за дјевојку*. Пријем позива за одслужење војног рока за младиће представљао је посебну част, а за његову фамилију и братство уопште, понос у правом смислу

ријечи. Вријеме било па се промијенило. Дешавања у нашој земљи и окружењу у последњих десетак година условила су да се заинтересованост за служење војног рока код младих људи знатно смањила, тако да је евидентан све слабији одзив регрута за одлазак у армију.

Према подацима Војног округа Подгорица, чија је зона одговорности читава Црна Гора, у 2002. години одзив је био 89 одсто, у 2003 – 64 процента, а у 2004. години само 33 одсто. У прва три упутна рока у току 2005. године, од позваних 114 регрута у марту су се одазвала 162 или 15 одсто, у јуну од 753 позваних одазвао се 71 или 9,42 одсто, а у септембру је ситуација нешто повољнија, од 814 позваних 213 је прихватило позив, што износи 26,10 одсто.

Подаци из претходне три године односе се на регруте који су редовни војни рок служили под оружјем. Овим подацима нијесу обухваћени они који су се определијели за цивилно служење, које је почело у децембру 2003. године. Њих је у 2003. години било осам, да би у 2004. години њихов број порастао на 522. Међутим, доста је било и оних који су покушали да избјегну војну обавезу. Томе је свакако допринијела слаба реализација предузетих мјера које су војнотериторијални органи подносили против војних обвезника који војну обавезу на било који начин избјегавају.

Ефекат подношења кривичних пријава био је мали јер су у међувремену примијењена четири *Закона о амнестији* и ослобођени су кривичне одговорности сви војни обвезници који су периоду од 1995. године до 10. августа 2004. избјежавали своју обавезу. Кривично гоњење оних који се нису одазвали било је у надлештву војних судова, све док нису укинута и предмети пренијети у надлежност цивилних судова.

■ НОВИ НАЧИН УПУТА РЕГРУТА

Према речима Борислава Лаловића, начелника Управе за одбрану Републике Црне Горе, та управа је први пут самостално послала позиве регрутима за одлазак у Војску. У случају неодазивања неће бити репресије.

На питање шта је са поднетим кривичним пријавама, Лаловић каже да су оне у поступку пред цивилним судовима и да већ позивају све против којих су пријаве поднете како би били ослобођени одговорности.

Поједини медији у Црној Гори објавили су да се по налогу Управе за одбрану приводе оптужени, што начелник одбацује као неистину. Међутим, знатан број пријава није основан, а у многим предметима истражне радње уопште нијесу спроведене.

Међутим, они против којих је обустављено кривично гоњење, не значи да неће морати да служе војни рок. Свакако да хоће, јер их тога нико не може ослободити. Ако су напунили 27 година или су близу критичне границе, Управа ће донети рјешење да се помјери старосна граница до 35 година, тако да они остају војни обвезници.

Чињени су и бројни пропусти у том послу – ни у МУП-у ни у општинама није постојала неопходна евиденција, а највећи проблем

ШТА КАЖЕ ЗАКОН

Треба навести податак да је у протекле три године поднијето више од 14.000 налога за принудно привођење оних који су се на било који начин огријешили према војној обавези. Од тих налога реализовано је само 0,04 одсто. Такође, у истом периоду поднијето је више од 6.000 кривичних пријава.

А Закон је јасан. У члану 450. Кривичног законика Републике Црне Горе, који се односи на избјегавање војне обавезе, стоји: *Ко се, без оправданог разлога, не одазове позиву за извршење регрутне обавезе, обавезе служења војног рока или обавезе лица у резервном саставу или избјегава пријем позива за извршење те обавезе, казниће се новчаном казном или затвором до једне године. Даље, ко напусти земљу или остане у иностранству да би избјегао извршење војне обавезе, казниће се затвором од једне до осам година.* А у члану 39. истог Кривичног законика одређује се распон новчане казне од четири стотине до шеснаест хиљада евра.

до сада јесте што позиви ниси уручивани у складу са законом. Изостала је лична достава, која је основ за одазивање али и за покретање одређених поступака код надлежних органа, ако за то има потребе. Начелник Лаловић наводи примјер из марта мјесеца ове године када је за позивање 1.114 регрута упућено 4.507 позива! Један исти регрут позиван је по пет пута. Суштина је да се регруту позив за служење војног рока лично уручи и да он схвати да је то његова законска обавеза. На то га обавезују Уставна повеља, Устав РСЦГ и законска регулатива у тој републици.

■ БОЉИ РЕЗУЛТАТИ

Начелник Лаловић сматра да је посао требало још раније повјерити Управи за одбрану као државном органу, како се то ради и у земљама у окружењу.

– Ми имамо отворене контакте са надлежним државним институцијама и по општинама и на нивоу Републике. Имали смо низ састанака и договоре и са представницима НВО, како би успјешније сагледали све проблеме из ове области и допринијели што бољим решенима – каже Лаловић. – Већ позивањем децембарске партије регрута учињени су помаци и резултати су бољи. У децембру је план упућа 900 регрута, а упућено је 2.513 позива. Лично су уручена 952 позива, што премашује план упућа. У 19 општина позиви су лично уручени сваком регруту. Управа је направила уговор са Поштом Црне Горе, тако да све њене радне јединице по општинама раде на личној достави позива, коју дневно контролишу службеници Управе. То омогућава стварање ажурне картеке војних обвезника и више нема "изгубљених".

Борислав Лаловић, начелник
Управе за одбрану Црне
Горе

И војномедицинска обрада регрута сада се обавља на једном мјесту у Црној Гори, у ВМЦ Подгорица. До сада је то рађено у Мељинама за приморске општине, у Подгорици за средишњи дио републике и у Нишу за сјеверни дио. Сада је све то обједињено у Подгорици.

Али и ту се јавио проблем. Близу 2.000 регрута који пуне 27 година до сада није нијде обрађиван. У Центру имају дневно и по 40 регрута за обраду, иако је норматив 25. Али ради се сваки дан, за разлику од досадашње праксе да се обрада изводи три пута у току недеље, тако да ће проблем бити ријешен. Занимљиво је истаћи да регрути долазе из Новог Сада и Београда, плаћају авионску карту да би у Подгорици завршили своје регрутне обавезе. Зато је начелник Лаловић оптимиста и очекује да ће регрута бити све више. ■

Слободан ВУЧЕНИЋ

ПОДВИГ ВОЈНИКА МИЛИВОЈА ТИЈАНИЋА

СПАСАО ДВА ЖИВОТА

Ноћ између 24. и 25. септембра 2005. никада неће моћи да забораве две девојке, сестре. Тада их је један неустрашиви младић отргао из загрљаја сигурне смрти.

Ту ноћ неће заборавити ни младић, војник Миливоја Тијанић, који војни рок служи у Краљеву.

За његов подвиг сазнало се када су у Саобраћајни и аутомобилско-наставни центар стигла два телеграма захвалности војнику Тијанићу, један од СУП-а Прокупље, а други од родитеља девојака. Тек тада је војник пред својим командантом, пуковником мр Влатком Вуковићем, испричао у каквој је драми био актер.

– Двадесет четвртог септембра, после заклетве, прослављао сам са друштвом први долазак кући, у Прокупље. Задржали смо се дуже. Пошто са температуром од преко 39 степени, која ме је целе вечери ломила, више нисам могао да издржим, пошао сам кући. Било је три сата и четрдесет пет минута када сам са кућног прага чуо страшну ломљаву, помешану са неконтролисаним сиреном и јаким ударом о површину воде из правца оближњег моста. Потрчао сам, слутећи несрећу.

У мраку се једва разазнавао преврнути ауто у узбурканој води. Још су избијали клобуци ваздуха. Вирио је само десни задњи точак и радили су мигавци. Нисам размишљао, скочио сам у воду и загњурио. Предња лева врата била су полуотворена. Ту сам и нашао прву особу. Глава јој је била окренута ка дну. Некако ми се чудно опирала, али сам је брзо извукао. Била је жива, са повредама на глави и сломљене руке. Препознао сам своју школску другарицу. Када је дошла до даха, почела је панично да вришти, несвесна шта се десило. Онда је пала у несвест.

У међувремену је стигао и мој отац. Предао сам му девојку у наручје и поново кренуо у воду. Опасно се осећао бензин, а мигавци су још радили. Плашио сам се да се бензин не запали. Загњурио сам и ушао у кола на иста врата. Напицао сам и другу девојку. Нажалост, ухватио сам је за сломљену руку изнад надлактице и то одмах осетио. Извукао сам је. Давала је знаке живота. Пружио сам јој прву помоћ. Иако је била тешко повређена, са сломљеним рукама, повредама на глави и сигурно много угрувана, није губила свест.

Отац је позвао хитну помоћ и обавестио СУП у Прокупљу. Они су забранили да их сами транспортујемо и обећали да ће брзо стићи. И стигли су. Освестила се и друга девојка. Било је очито да су имале јаке болове. Помогао сам да се унесу у кола хитне помоћи, а онда полицији дао изјаву како је било.

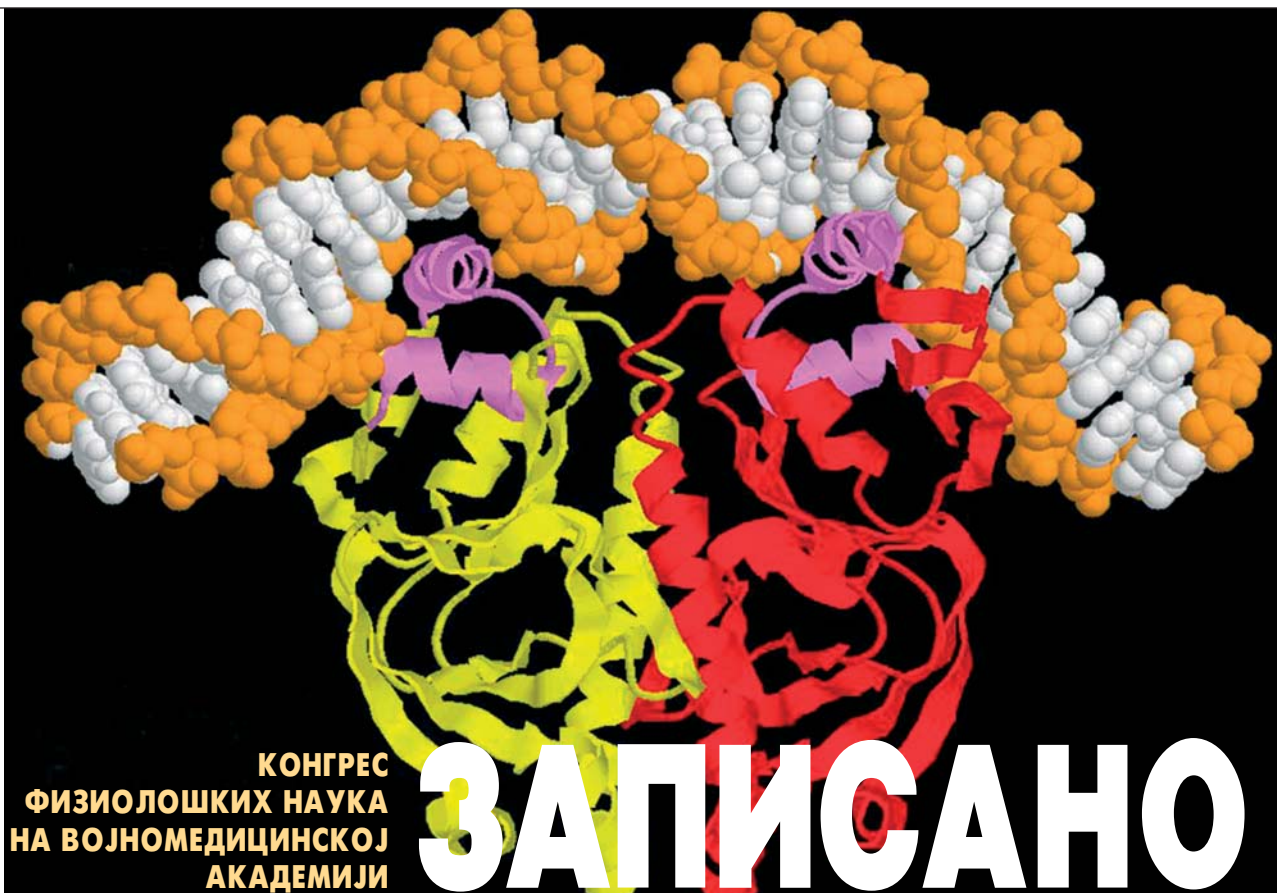
Тек тада сам осетио страшну хладноћу, а зуби су ми неконтролисано цвекотали...

Тако је у причи вижљастог војника све то изгледало лако и једноставно. А он је спасао два млада живота!

Истог дана, када су телеграми стигли, пуковник Вуковић испричао је подвиг војника Миливоја Тијанића свим припадницима Центра. Наредног дана пред истим стројем прочитана је наредба о стимулативној мери, којом командант награђује свог војника, поносан на оно што је људски и војнички учинио. ■

Радослав ПРЕМОВИЋ

КОНГРЕС
ФИЗИОЛОШКИХ НАУКА
НА ВОЈНОМЕДИЦИНСКОЈ
АКАДЕМИЈИ

ЗАПИСАНО У ГЕНИМА

После седамнаестогодишње паузе, када је готово замро рад физиолошких друштава у нашој земљи, на ВМА организован је конгрес са међународним учешћем, који је, како је оцењено до сада најуспешнији биомедицински конгрес код нас

Први конгрес физиолошких наука са међународним учешћем одржан је на Војномедицинској академији, од 9. до 12. новембра, уз учешће више од 300 истраживача, од којих чак 60 из 24 земље света. Организаторима, Друштву физиолога Србије и Секцији за физиологију и патофизиологију Српског лекарског друштва, помоћ су пружили Министарство за науку и заштиту животне средине, Министарство здравља, те ВМА, Медицински факултет Универзитета у Крагујевцу и САНУ.

Конгрес је одржан под троструким међународним покровитељством: Федерације европских физиолошких друштава, Светске организације физиолошких наука и Светске федерације патофизиолога, а присуствовали су и многи од званичника тих организација, те бројни академици. Углед тог скупа, који је означио обнављање конгресне активности после паузе од 17 година, снажи још чињеница да је око 75 одсто радова (160) било из експерименталних или базичних истраживања.

То није, као што му назив каже, буквално први конгрес физиолога у земљи, већ је бројку један добио због покушаја да се обједини значај физиолошких наука у свим дисциплинама. Иначе, физиолошка друштва су код нас постојала и раније, али је њихов рад готово замро када је почео рат у бившој СФРЈ. Онда је, уз огроман ентузијазам, пре свега проф. др Драгана М. Ђурића и проф. др Владана Јаковљевића, рад активан.

И већ погађате да су главни актери ове приче људи од науке – истраживачи. У Америци су они цењен „сталеж“ и заступљени су, на пример, у истраживачким лабораторијама фармацеутске индустрије. Сем тога, имају шансу да постану коментатори у медијима пошто познају све функције живих организама, а баве се и уносним послом писања научнопопуларних књига. Код нас се истраживања

ПОСЕТА БАТАЈНИЦИ

Конгрес је отворио проф. др Драган М. Ђурић, а учеснике су поздравили начелник ВМА пуковник проф. др Миодраг Јевтић, академик Љубиша Ракић, проф. др Небојша Арсенијевић, те Емил Монш из Будимпеште, председник Светске федерације патофизиолога и Гер ван дер Вусе. Другог дана рада скупа, учесници су посетили Ваздухопловно-медицински институт и обишли лабораторије у Батајници.

сматрају трошком, а од књига се нико није обогатио тако да готово нема сатисфакције за дугогодишњи предан и исцрпљујући рад. Научнике одржава упорност.

■ ФИЗИОЛОГИЈА – ОСНОВА МЕДИЦИНЕ

Широј јавности мало је познато значење физиологије, а реченице *Она је функција и заједно са хистологијом чини целину. На њиховим темељима се зида савремена медицина*, више збуњују него што откривају. Зато смо објашњење потражили од чланова Организационог комитета Конгреса. На једноставан начин то је објаснила проф. др Мирјана Животић-Вановић.

– Физиологија је наука која проучава животне процесе свих живих бића. Она испитује како живи системи функционишу на нивоу молекула, органа, органских система и целог организма, како реагују на физичку активност, како се понашају у различитим условима спољашње средине – високе и ниске температуре, надморске висине, морске дубине, космоса, различитих зрачења, и како се, оно што је "записано" у генима живих бића, испољава у функцији на разним нивоима.

Сваки истраживач поставља питања на која тражи одговоре, а у медицинској (и свакој другој) физиологији их има много. Занима их на који начин мутације гена мењају функцију ћелија и организма и како се то одражава на здравље и болест људи. Питање је и да ли вежбање може да предупреди губитак калцијума из костију за које знамо да се дешава када се организам налази у космосу, односно у бестежинском стању. Изазов је спознати и зашто је код неких особа са дијабетесом ослабљен рад срца.

Да бисмо дошли до одговора на та питања, физиолози треба да савладају многе технике и методе истраживања. А сазнања до којих долазе, помажу нам да разумемо како се одвија и како је регулисан животни процес, како настају болести и како би требало да их лечимо, како се организам прилагођава на различите услове околине. Зато и не треба да чуди што се физиологија често назива основом (базом) свих осталих грана медицине и што без ње нема превенције, дијагнозе, а ни лечења.

Клинички неурофизиолог проф. др Живорад Маличевић, помоћник начелника ВМА за школовање и НИР и члан Организационог комитета Конгреса, каже да је раније у науци главни проблем био да се открије неки феномен, а тек после се испитује.

– Данас, ако откријете феномен морате отићи до гена, јер генска машинерија регулише све процесе и тек кад се феномен заклопи са доказивањем на нивоу гена, онда сте нешто постигли.

■ МИКС СУПЕРАКТУЕЛНИХ ТЕМА

За разлику од новинара који, неупућени у тајне физиологије, нису у већем броју посећивали амфитеатар ВМА, учесници су били изузетно заинтересовани. То се могло видети по доброј посећености свих предавања, по дискусијама које су водили најеминентнији стручњаци из иностранства и наше земље после предавања у амфитеатру и у простору где су учесници приказали своје радове на постерима.

А програм је био заиста разноврстан. Одржано је шест интернационалних симпозијума и седам сесија са слободним темама, које су обухватили широки спектар биомедицинских истраживања у разним областима. Изложено је 216 радова од чега 90 интернационалних, а око 40 научних посленика са ВМА. Од укупног броја радова 152 су била у у форми постер презентација, а 64 су усмене презентације (32 инострана научника). Најпре су представљене новине у кардиоваскуларним истраживањима, јер се кардиоваскуларне болести налазе на врху листе најучесталијих обољења данашњице. Физиолошка истраживања односила су се на истраживања фактора који мењају мишићне ћелије срца на начин који је могуће довести у везу са различитим обољењима тог органа. Било је речи и о перспективама у неуроендокринолошким истраживањима и о тзв. транспортним студијама, али ће они остати у сфери науке, јер их на популаран језик тешко можемо превести.

Сасвим другачије и лакше је причати о емоцијама и мотивацији. Истраживања на животињама показала су да емоционални стрес игра важну улогу у регулацији телесне температуре и мења супстанце које су значајне за имунолошку реакцију организма на деловање различитих фактора. У основи мотивације као психолошке категорије, стоји читав низ промена у генском апарату ћелија мозга које мењају синтезу важних беланчевина. Променама на нивоу молекула у ћелијама одређених можданих структура могу се објаснити и промене личности које се јављају код епилепсије, а које се могу кориговати применом одговарајућих лекова.

Актуелна тема била је и хипербарична оксигенација. Удисање кисеоника под притиском (у барокомори) може да делује на имуни систем организма, а тзв. пилот студије (почетна истраживања) указују да боравак у барокоморама повољно утиче на опоравак након акутне исхемије мозга и код неких обољења периферних артерија. Међутим,

ПРИЗНАЊА

На почетку рада Конгреса руском академику Константину Васиљевичу Судакову уручен је сертификат почасног академика по позиву Медицинске академије Српског лекарског друштва, а захвалницу је добио проф. Кристофер Фрај који је, док је био генерални секретар Федерације европских физиолошких друштава, одиграо кључну улогу у учлањењу нашег друштва физиолошких наука у европско и светско.

чула су се и опречна мишљења и по њима је потребан опрез – јер кисеоник може и да убије.

Резултати истраживања о начину на који се крвни судови прилагођавају условима у којима се обављају послови са дуготрајним стајањем, лежање или током свемирских летова, такође су помно слушани. А и промене на крвним судовима код дијабетичара поље су занимања многих истраживања. На конгресу је било радова који су се бавили утицајем дела нервног система (који није под контролом наше воље) на функције крвних судова код дијабетичара. Говорило се и о механизмима који регулишу циркулацију код гојазних особа које често болују од хипертензије.

Учесници из иностранства одржали су и два округла стола. Први је био посвећен усклађивању наставе из медицинске физиологије са европским стандардима и изнета су искуства са немачких и британских факултета. На другом округлом столу било је речи о програмима докторских студија из области физиолошких наука у САД и Канади и могућности примене у нашим условима.

На Конгресу је било заиста пуно младих научника. То су приметили и страни гости – проф. Гер ван дер Вусе, генерални секретар Федерације европских физиолошких друштава, из Мاستрихта у Холандији, и проф. Нарањанан С. Дала из Међународне академије за кардиоваскуларне науке у Винипегу, Канада. Одушевљен бројем младих људи на Конгресу, он је рекао: *Ви ћете за кратко време процветати.*

– Када нам то неко каже са стране, код нас се увек активира бојазан, бар кад су базе науке у питању, да ће нам та памет отићи у свет. Не без разлога јер се наши млади истраживачи успешно баве популарном молекуларном медицином, а овде су за тај род мало плаћени. А све се врти око пара. Од њих зависе статус и опремљеност лабораторија у свету, али и положај истраживача – истакао је проф. др Маличевић.

Новцем се ипак не могу купити ентузијазам, научна радозналост и упорност којом млади истраживачи прилазе решавању научних проблема. То је изгледа перпетуум мобиле и кад средстава довољно нема. ■

Мира ШВЕДИЋ

ТРАНСПЛАНТАЦИЈЕ ЈЕТРЕ НА ВОЈНОМЕДИЦИНСКОЈ АКАДЕМИЈИ

На Војномедицинској академији, после вишегодишње паузе, извршене две успешне трансплантације јетре. Најпре је јетра пресађена 28-годишњој пацијенткињи, коју су лекари месецима вештачки одржавали у животу, и која без нове јетре не би могла још дуго да живи. У другој операцији јетру је добио 22-годишњи младић који пати од болести метаболизма.

Трансплантацију је урадио тим предвођен др Божином Радевићем, у коме су учествовали и др Миодраг Јевтић, др Небојша Станковић и особље ВМА.

Трансплантацију јетре у Србији тренутно чека 50 пацијената, од којих је четворо ургентно, али то није коначна листа. За пресађивање бубрега чека око 800 људи. Последња трансплантација јетре урађена је код нас пре пет година, а на ВМА кажу да сада пацијенти који чекају на операцију имају више наде. Осим тога, и цена трансплантације је много приступачнија него у иностранству.

Др Рајко Хрвачевић, главни координатор за програм трансплантације, каже да је у нашој земљи цена трансплантације бубрега између 10.000 и 20.000 евра, у зависности од тога колики је имунолошки ризик и коју посттрансплантациону терапију примењујемо.

“Када је у питању трансплантација јетре, реална цена је између 60.000 и 70.000 евра. Цене у иностранству су вишеструко веће, због трошкова за само стручно особље”, каже Хрвачевић.

Свега 12.000 грађана Србије је завештало своје органе. Стручњаци са ВМА кажу да је то мали број у односу на потребе и напомињу да би се многи животи могли спасти, уколико би донатора органа било више.

СРПСКИ ИМПРЕГНИРАН У НЕУРОНИМА

Међу занимљивим учесницима Конгреса био је Кафаит Улах Малик, угледни професор из Мемфиса у САД. Пажњу је скренуо већ првог дана тог скупа када је своје предавање започето на енглеском језику, наставио на одличном српском. У амфитеатру је наступио тајцац, изненађење, а када је професор открио своју душу и испричао животну причу, његове речи измамиле су и сузе.

Ко је тај професор, питали су се многи?

Американец, пакистанског порекла, родом из Кашмира, који је у нашу земљу дошао пре 44 године, посредством Комисије за културне везе са иностранством и размену страних студената. Тај едукациони програм покренуо је Тито, а Малик је био међу првим генерацијама пристиглих студената. У Југославији је докторирао на Фармацеутском факултету у Загребу, а после магистрирао и докторирао на Медицинском факултету у Сарајеву и са 26 година постао најмлађи двоструки доктор наука. Затим га је живот одвео у Немачку, па у САД, али је срце остало у Југославији.

– Морам вам рећи да се осећам као ваш грађанин из дијаспоре који је за ово поднебље везан најлепшим успоменама и који је ваш дужник јер сам управо у овој земљи добио основу за своју научну каријеру у физиолошким и биохемијским наукама. И то ми много значи, и захвалан сам свим мојим учитељима и колегама – прича проф. Малик на језику који ни-

је заборавио ни после више деценија, а који му је, како каже, “можда импрегниран у неуронима”.

Његова жеља је да помогне развој наше науке и сматра да су веома важна усавршавања и међународне размене. А када је реч о Конгресу, професор Малик мисли да су радови квалитетни и да је учињен корак напред како би се научници овде вратили истраживањима, као што је некад било. Он је пратио све секције и чинило се да га све занима.

– Подручје којим се ја бавим је широко јер предајем неурофармакологију и кардиоваскуларну фармакологију, па посећујем све конгресе који су биохемијски, неуролошки или кардиоваскуларни како бих стекао нова сазнања. За три дана на конгресу се може научити све оно што у нормалним условима не може за пет-шест година ишчитавања литературе. То вам даје широки поглед и мислим да на овакве скупове треба да долазе стручњаци разних дисциплина и студенти завршних година.

Сва професорска знања користите радозналим студентима, какав је био и Малик.

– Мисија научника је да стечено искуство преноси млађима и да им пружи најбоља могућа знања. А успешно тренирање младих за научноистраживачки рад исто је као уживање кад гледаш напредовање своје деце. Сви моји студенти су моја деца и велика је штета ако их ниси добро дириговао и мотивисао.

Држите се правог курса.

пословни курс
напредни курс
3ds max
cad
web програмер
pc сервисер
linux os

енглески
француски
шпански
италијански
немачки
грчки

Microsoft Certified програм

MCSA MCDST
MCSE MCSD
MCAD MCDBA

школа рачунара
школа страних језика

systempro

Microsoft
CERTIFIED
Partner

Learning Solutions

хаџи Ђерина 2 . цвијићева 98 . www.systempro.co.yu

244 77 81 27 54 223 433 574 064 8209 018

Ко решава управне предмете Врховног војног суда

ПРАВНА ПРАЗНИНА

На основу Закона које су донеле државе чланице, досадашње надлежности војних правосудних органа релативно једноставно су пренете на цивилне судове опште надлежности. Да ли су тиме припадници Министарства одбране и друга заинтересована лица фактички остали ускраћени за право на судску заштиту у управном спору?

Након усвајања Уставне повеље и Закона за спровођење Уставне повеље, Скупштина Србије и Црне Горе донела је Закон о преношењу надлежности војних судова, војних тужилаштва и војног правобранилаштва на органе држава чланица, које су оне одредиле својим посебним законима. Тако су 31. децембра 2004. војни правосудни органи, после 160 година непрекидног рада на овим просторима, престали да постоје.

СУДСКА ЗАШТИТА

Истог дана ступила је на снагу Уредба Савета министара о начину и поступку предаје предмета, ствари и лица од стране војних судова, војних тужилаштва и војне установе за извршавање кривичних санкција, на органе држава чланица. Уредбом је прописано да се кривични, парнични и тужилачки предмети, као и лица лишена слободе у незавршеним и лица на издржавању казне затвора у завршеним кривичним предметима, предају органима република чланица.

Дакле, на основу Закона које су донеле државе чланице, досадашње надлежности војних правосудних органа релативно једноставно су пренете на цивилне судове опште надлежности. Да ли су тиме припадници Министарства одбране и друга заинтересована лица фактички остали ускраћени за право на судску заштиту у управном спору?

Одредбом члана 8, став 3. Уредбе о начину и поступку предаје предмета, ствари и лица од стране војних судова, војних тужилаштва и војне установе за извршавање кривичних санкција, органима држава чланица, било је прописано да незавршене управне предмете Врховни војни суд предаје Суду Србије и Црне Горе, из чега је произлазило да је тај суд надлежан за даљи рад по овим предметима.

Међутим, већ 3. фебруара 2005. та одредба брисана је Уредбом о измени напред наведене уредбе. Иако по неким мишљењима том изменом није доведена у пи-

тање надлежност Суда Србије и Црне Горе за решавање у управном спору по тужбама поднетим против управних аката војних управних органа, тај суд не решава по управним предметима из раније надлежности Врховног војног суда, јер сматра да је по важећој законској регулативи, укључујући и Закон о Суду Србије и Црне Горе и прописани број судија, конституисан као одређена врста уставног суда, па тиме није надлежан, нити је реално у могућности да решава велики број тих предмета. С друге стране, према законима којима су државе чланице регулисале рад на предметима војних правосудних органа, решавање управних предмета није стављено у надлежност ниједног суда опште надлежности.

ПРЕИСПИТИВАЊЕ ПРЕСУДА

Иако правно јасније, још је незахвалније питање решавања захтева за ванредно преиспитивање пресуда Врховног војног суда. Тај ванредни правни институт, прописан Законом о управним споровима, потенцијално је могао бити покренут против пресуда Врховног војног суда донетих до 31. децембра 2004. године. Од тада Закон о управним споровима није промењен и по његовим одредбама за решавање по наведеним захтевима надлежан је Савезни суд.

Међутим, Савезни суд је престао са радом са даном доношења Уставне повеље и Закона за спровођење уставне повеље, а Суду Србије и Црне Горе није стављено у надлежност решавање по овим захтевима. Ни Врховни суд Србије није надлежан, јер је реч о пресудама суда чија је надлежност била прописана за целу територију државне заједнице.

Било како било, чињеница је да управне предмете од укидања Врховног војног суда ниједан суд не решава, па је право на судску заштиту у управном спору против управних аката које доносе војни управни органи, професионалним припадницима Војске и другим лицима са својством странке у управним поступцима, остало само

“голо” право. Једина неспорна чињеница у овој ситуацији јесте велики број подносилаца тужби, који уместо оцене законитости аката којима им је повређено неко право, сада првенствено чекају да ли ће им држава омогућити да и фактички остваре право на судску заштиту, прописано важећим законским прописима и прокламовано у свим међународним институтима права.

Неспорно је, такође, и то да војни управни органи имају надлежност да у врло широком спектру управне материје припадницима Министарства одбране доносе решења о праву на рад, правима прописаним у вези са специфичностима и због специфичности услова рада и захтева радног места, правима из пензијског, инвалидског и здравственог осигурања, праву на решавање стамбеног питања и другим изузетно важним питања. Полозећи од важности тих питања за сваког појединца, а имајући при том у виду сталан процес трансформације Војске, било би неопходно да законодавна власт што пре прецизно регулише питање надлежности за решавање управних предмета из надлежности бившег Врховног војног суда и тиме пуни очигледну празнину у правној заштити немалог броја грађана, насталу са укидањем војних правосудних органа. ■

Р. МАРИНКОВИЋ

ОКОМ КАМЕРЕ

НЕИСКОРИШЋЕНИ ГОДИШЊИ ОДМОР

Као цивилно лице провео сам 35 година на служби у Војсци, а у јуну ове године престао ми је радни однос због укидања радног места на које сам био распоређен. Према годинама радног стажа за 2005. годину припада ми годишњи одмор у трајању од 36 радних дана, од чега сам, пре престанка службе, искористио само десет радних дана, док за остали део одмора није било времена. Речено ми је да поднесем захтев да ми се тај део исплати, што сам и учинио. Међутим, мој захтев је одбијен са образложењем да ми припада годишњи одмор сразмерно времену проведеном на раду у тој години. Поред тога, нисам искористио ни право на десет дана за опоравак који су ми такође припадали због рада на пословима штетним по здравље.

Поред наведеног поседујем мишљење и налаз Више лекарске комисије и медицине рада, из кога се види да код мене постоји инвалидност, а документацију шаљем у прилогу. Интересује ме да ли су и која моја права повређена?

Миодраг Пејовић из Шапца
Улица Краља Милана 45

Припрема
Радојка МАРИНКОВИЋ

ПРАВНИК ВАМ ОДГОВАРА

Према наводима из Вашег писма и приложеној документацији сматрам да је повређено Ваше право на накнаду за неискористићени годишњи одмор, због тога што је погрешно примењена одредба члана 130, став 2. Закона о Војсци СЦГ, која се односи на лица која су у одређеној календарској години почела са радом, и због тога у календарској години немају годину дана службе, па им се право на годишњи одмор признаје ако су у служби најмање месец дана, а број дана годишњег одмора рачуна се сразмерно времену проведеном на служби у тој години.

Свако другачије тумачење те одредбе подразумевало би да се годишњи одмор може користити само за претходну годину, јер само тада се може са сигурношћу знати да ли је лице било на служби читаву календарску годину.

Међутим, како се годишњи одмор користи за текућу календарску годину, а Ви нисте били у могућности да припадајући годишњи одмор за 2005. годину искори-

стите у целост, јер Вам је радни однос престао без Ваше кривице и због потреба службе, сматрам да Вам припада право на накнаду за неискористићени део годишњег одмора према одредби члана 103, став 4. у вези са чланом 149, ст. 1, тачка 13. истог закона.

Ваш захтев јесте одбијен и нисте покренули управни спор, али према одредбама Закона о општем управном поступку, имате право да поново поднесете захтев за ту накнаду. Међутим, законским прописима није предвиђено право на накнаду за неискористићено одсуство за опоравак лицу које обавља нарочито тешке и за здравље штетне послове, па ту накнаду не можете остварити.

Тачно је да је одредбом члана 144, став 4. Закона о Војсци прописано да цивилном лицу које је инвалид рада не може престати служба ако се укида радно место на које је распоређено или се смањује број извршилаца једног радног места, али према документацији коју сте Ви приложили, не произилази да сте инвалид рада. Стога сматрам да на основу те документације нисте испуњавали услове из напред наведене законске одредбе због којих Вам не би могла престати служба у Војсци.

ЗАШТИТА ИНВАЛИДА РАДА

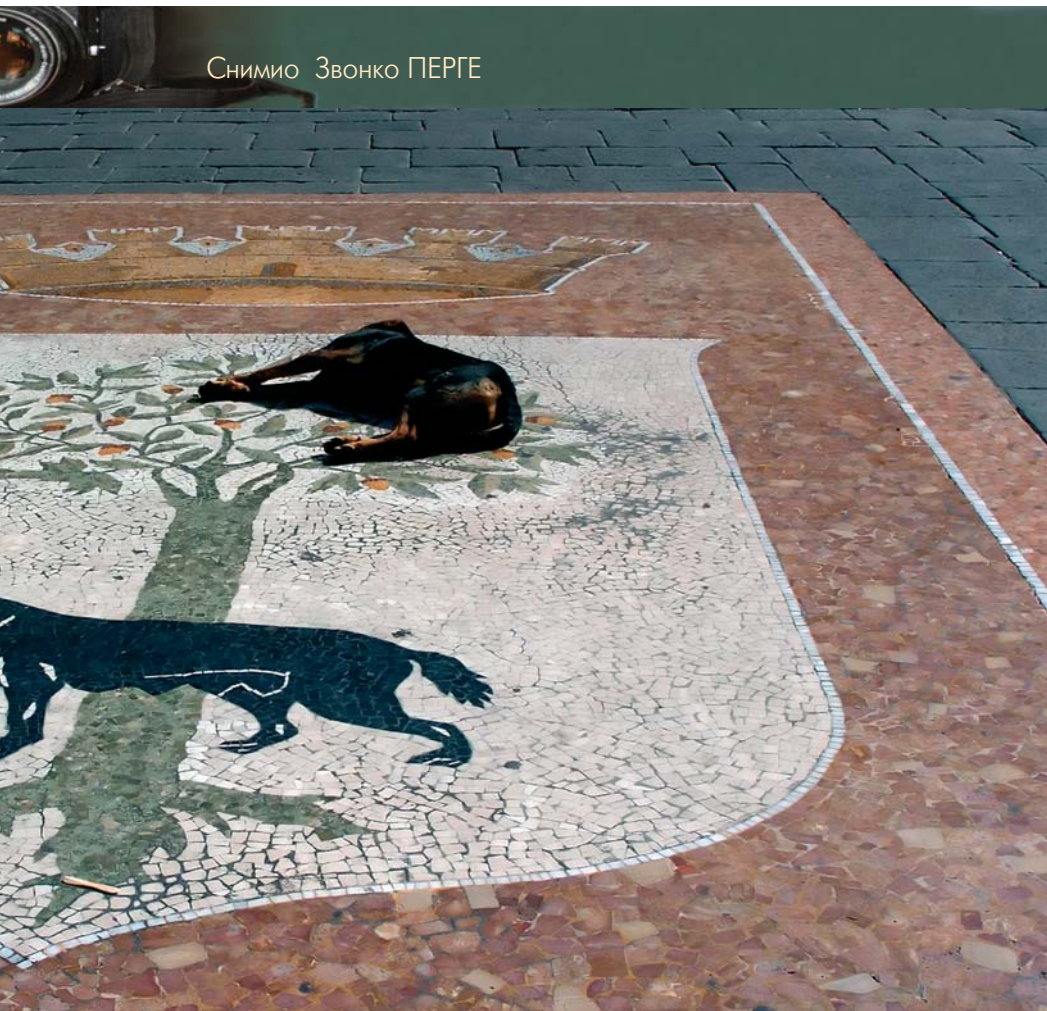
Ратни сам војни инвалид са 60 одсто инвалидности. Инвалид сам постао рањавањем у борбеним дејствима. Познато је да су инвалидима заштићена радна места, па се стога не могу прогласити вишком кадра. Међутим, у мом случају тврде да зато што сам ратни војни инвалид немам право да задржим своје радно место.

Да ли као РВИ могу остати без посла?

Ратни војни инвалид

У Вашем писму нисте навели у ком својству се налазите на служби у Војсци, као професионално војно лице или као цивилно лице. С обзиром на степен инвалидности и чињеницу да се налазите у служби, полазим од претпоставке да сте цивилно лице. Одредба члана 144. Закона о Војсци којом се прописује престанак службе цивилном лицу у Војсци због смањења броја извршилаца или укидања радног места, изричито прописује заштиту права на рад инвалидима рада, при чему не наводи ратне војне инвалиде. ■

Снимио Звонко ПЕРГЕ

ХРОНИКА

ИСТРАГА
ПРОТИВ ДАВИНИЋА

Истражни судија Војног одељења Окружног суда у Београду Вук Туфеглић до-нео је решење о покретању истраге против бившег министра одбране Првослава Давинића због сумње да је злоупотребио службени положај незаконито доделивши осам станова припадницима свог обезбеђења.

Против Давинића и његова четири сарадника кривичну пријаву поднела је 19. октобра Буџетска инспекција Министарства финансија, којом се терете за ненаменско трошење буџетских средстава приликом набавке војне опреме од предузећа "Миле Драгић".

ВОЈНИК БОЈАН СТАНОЈЕВИЋ
УМРО ПРИРОДНОМ СМРЋУ

Истражни судија Радомир Младеновић обавестио је јавност да су резултати обдукције војника Бојана Станојевића, који је преминуо 2. новембра у нишкој касарни "Бубањски хероји", показали да је он умро природном смрћу. У обдукционом налазу наводи се да је смрт наступила због наглог и тешког поремећаја срчаног ритма услед хроничног дуготрајног обољења срчаног мишића. Истовремено, обдуценти са ВМА утврдили су да Бојан Станојевић није користио наркотичка средства.

БАКТЕРИЈА УЗРОК
ТЕГОБА ВОЈНИКА

Завод за превентивну медицинску заштиту из Ниша званично је потврдио да је изолован узрочник здравствених тегоба групе војника из нишког гарнизона, које су се јавиле почетком новембра. По речима начелника Епидемиолошког одељења потпуковника Момчила Ђорђевића, бактерија која је проузроковала стомачне тегобе, мучнину и повраћање пронађена је у купусу и потом изолована.

– Та бактерија је – каже потпуковник Ђорђевић – условно патогена, што значи да морају да се испуне и неки други услови како би се испојила. Закон дозвољава њено присуство у артиклима исхране, али у неким околностима она, ипак, може да створи невоље.

З. М.

НОВИ ОБЈЕКАТ
ВУ "ТАРА"

Војна установа "Тара" не престаје да пријатно изненађује своје бројне госте. Најновији пословни потез предузимљивог руководства, на чијем је челу директор потпуковник Јован Мијатовић, обрадоваће љубитеље праве, домаће трпезе, јер ће уживати у специјалитетима националне куће "Радмиловац", коју су домаћини с правом назвали местом добре хране. Све што се на трпезу изнесе и понуди гостима припремили су кулинари по старим рецептима. Порције су обилне, најмања је 300 грама, а цене популарне, чак и ниже од сличних објеката у Бајиној Башти, Ужицу и другим местима.

Национална кућа "Радмиловац" је на атрактивној локацији, у близини ауто-кампа и хотела "Бели бор".

– Адаптирали смо стари објекат који је ван функције био петнаестак година и утрошили свега око 600.000 динара, јер смо за родове ангажовали наше мајсторе – каже директор Мијатовић. – Желимо да у ауто-камп, који је изграђен још 1980. године и увршћен је у европске ауто-карте, вратимо госте, посебно иностране.

Свечаном отварању "Радмиловца" присуствовали су бројни гости и пословни партнери. Поздрављајући нови пословни подухват ВУ "Тара" потпуковник др Слободан Шегрт, директор Дирекције за туризам и производњу Министарства одбране СЦГ, нагласио је да ће комплекси хотела на Тари, и поред тога што су на њих око бацили разни тајкуни, остати у саставу Војске, односно неће бити приватизовани. ■

Р. Б.

НАЦИОНАЛНА
КУЋА
"РАДМИЛОВАЦ"ОДБРАМБЕНЕ ТЕХНОЛОГИЈЕ
ОТЕН 2005

Војна академија биће од 6. до 7. децембра домаћин и организатор Првог научног скупа „Одбрамбене технологије – ОТЕН 2005“. Помоћник начелника Војне академије за наставу и научноистраживачки рад пуковник проф. др Душан Регодић истиче да је највећа вредност тог скупа окупљање свих заинтересованих истраживача и размена искустава из области одбрамбених технологија. Сазнања до којих су дошли истраживачи требало би да побољшају научни и наставни рад у Војсци и допринесу неговану научног подмлатка. Занимљиво је да су и студенти са основних студија позвани како би изложили своје радове.

Пријављена су 154 рада и њих ће научни и стручни посленици представити у оквиру четири програмске области: наоружање, муниција, борбене платформе и заштита (58 радова), командно-информациони системи и системи за управљање ватром (60), логистика, квалитет, стандардизација и метрологија (20) и нове технологије и материјали (16).

Највише радова пријавили су истраживачи из Војнотехничке академије, Војне академије и Техничког опитног центра КоВ. Главни спонзор тог јединственог догађаја јесте Југоимпорт – СДПР.

М. Ш

СКУПШТИНА КЛУБА ГЕНЕРАЛА
И АДМИРАЛА ВСЦГ

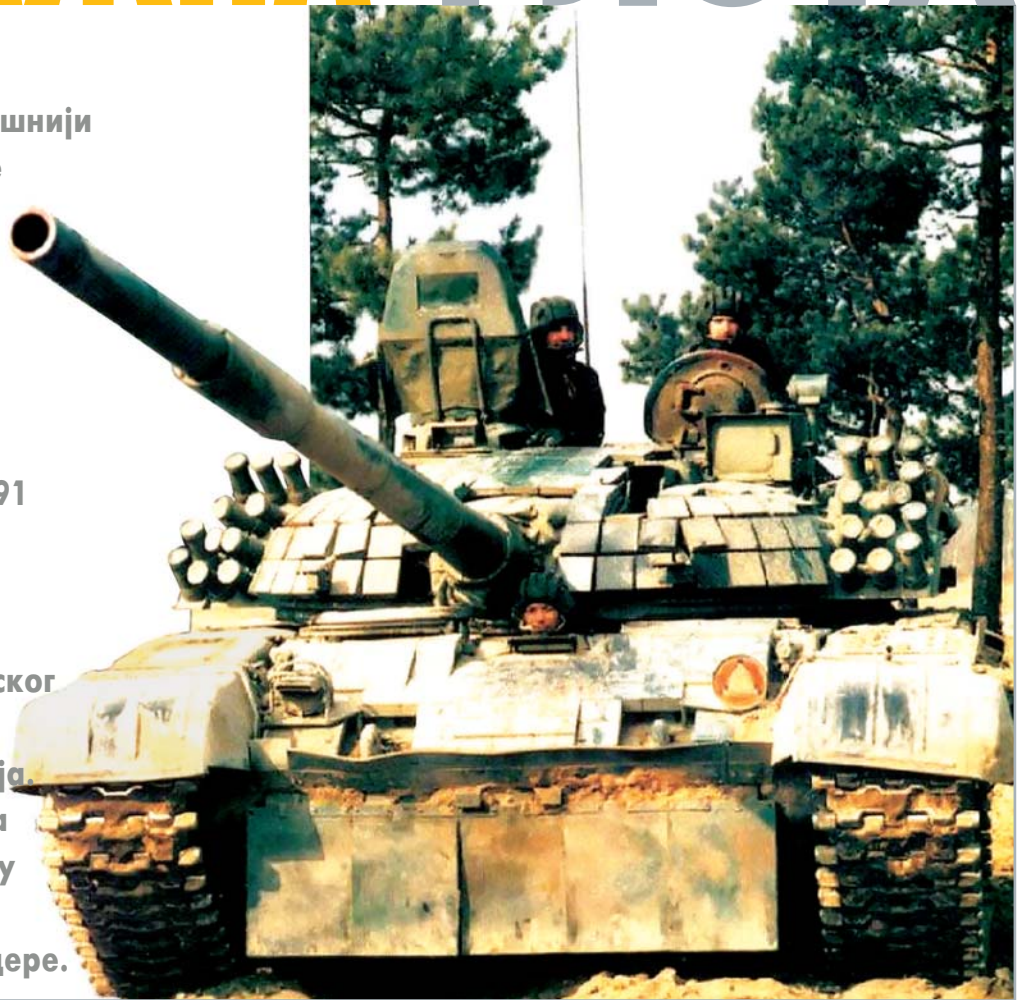
Годишња скупштина Клуба генерала и адмирала ВСЦГ одржана је 24. новембра у Централном дому ВСЦГ у Београду. Скупштина је усвојила програм рада за 2006. годину, којим је, поред осталог, предвиђен низ активности ради јачања система одбране земље и очувања државне заједнице СЦГ.

Клуб генерала и адмирала ВСЦГ је ванстраначко струковно-сталешко удружење грађана, а његови основни задаци јесу: неговане традиција ВСЦГ и очување угледа и других вредности официјерског кора, развијање и изградња војничке етике и кодекса генерала и адмирала, иницирање научно-истраживачког рада и израда стручних и научних анализа у вези са јачањем система одбране земље. Клуб је основан 30. јуна 2005. године. Тренутно броји 220 чланова, пензионисаних и активних генерала и адмирала, а међу њима је 35 доктора и магистара војних, економских, техничких и медицинских наука. Председник Скупштине Клуба је генерал Спасоје Смиљанић, потпредседник је адмирал Миљивоје Павловић, а председник савета генерал Љубиша Стојимировић.

С. М. М.

ПОЉСКИ ТЕНК *PT-91 TWARDY*СНАЖНА ЧЕЛИЧНА
ФЛОТА

Тренутно најуспешнији производ пољске војне индустрије је тенк *Twardy*, дериват добро познатог совјетског Т-72. Успех Пољака са тенковима *PT-91* већи је утолико, што се зна да је значајан број компоненти пољског порекла, из сопственог развоја. То доказује да на светском тржишту има места и за привидне аутсајдере.

Пољска војна индустрија је међу првима у свету откупила лиценцу за совјетски тенк Т-72 почетком осамдесетих година прошлог века. Фирма *Zakłady Mechaniczne Bumar-Labedy* својевремено је производила побољшану варијанту изворног Т-72, ознаке Т-72М, потом и Т-72М1 са побољшаном оклопном заштитом и још неким модификацијама. Међутим, како пољски тенкисти нису били задовољни системом за управљање ватром (СУВ), а посебно прецизношћу стабилизатора топа, већ 1982. појавио се идејни пројекат под називом *Jaguar*, који је уместо совјетског, требало да има домаћи пољски СУВ типа *Merida-J*, сличан оном са пољске модификације тенкова Т-55АМ2.

Пројекат *Jaguar* никада није угледао светлост дана, али су Пољаци 1986. покренули нови програм модернизације тенка Т-72М1 *Wilk* (вук). Он је опремљен новим системом за управљање ватром, дневно-ноћном пасивном нишанском справом нишаније, пасивним перископом возача за ноћну вожњу РСО, новим системом за комуникацију, двослојним експлозивним реактивним оклопом (ЕРО), новим противкумулятивним штитницима, појачаним дизел-мотором S-12U, брзорреагујућим системом за спречавање и гашење пожара, системом за упозоравање на ласерско зрачење *Obra* спрегнутог са

системом за задимљвање са бацачима димних кутија (BDK) на обе стране куполе, и неким другим модификацијама.

Средином 1991. пројекат побољшаног Т-72 поново је актуелизован с намером опремања пољских ОС, али и извоза, односно модернизације иностраних возила. Тако је настао тенк *PT-91*, који су новинари убрзо назвали *Twardy* (тврди), што је постао и његов званични назив. Прототип је био комплетиран крајем 1992. и предат на трупно испитивање пољској војсци. Прве информације говориле су да је произведено 78 *PT-1*, али најновији извори кажу да их је у оперативној употреби пољских ОС укупно 226 (или 223), додуше мањи број могао би бити модернизација раније произведених Т-72М1.

■ ОСЛОНАЦ НА ДОМАЋЕ СНАГЕ

Тенк *PT-91*, у односу на полазни модел Т-72М1, одликују побољшања на сва три поља тзв. тенковског троугла: ватрене моћи, заштите и покретљивости. Ватрена моћ је повећана новим, савременијим компјутеризованим системом за управљање ватром у који је интегрисана нишанска справа нишаније са пасивним каналом појачавача светлости ноћу (опција са термалном

камером пољске производње DRAWA – развијена у сарадњи са израелском фирмом *Elbit-Elbow*). Ласерски даљиномер је стандардни део СУВ, а топ 125 mm неолучене цеви је стабилан у обе равни. Систем је развијен у пољској фирми PCO. У односу на претходни са Т-72М1, ово је био корак напред. Поред тога, топ 125 mm 2А46МС словачке фирме *Konstrukta Defence*, сличан је руском 2А46М1 и има боље уравнотежен систем ублажавања трзаја и могућност замене цеви без подизања куполе тенка. Иначе, топ је балистички идентичан изворном топу, али је вероватноћа поготка првим хицем повећана за 23 одсто.

Новина је и домаћа, пољска поткалибарна муниција типа APFSDS фирме Pronit, која може да се испалије из свих тенковских топова 125 mm и стаје у стандардни аутоматски пуњач. Муниција има седласти тип носача, што је типично западно решење и омогућава већу дужину пенетратора (тешки метал), а самим тим и већу пробојност, упркос мањој почетној брзини у односу на старију совјетску муницију (1.650 m/s, а не 1.800 m/s).

Командири и возачи имају пасивне системе за осматрање ноћу (POD-72 за командира и PNK-72 за возача).

Заштита тенка је побољшана применом модернијих решења у више елемената. Интегрисан је, у Пољској развијени, ЕРО типа ERA-

WA-1 (једнослојни) и ERAWA-2 (двослојни) за оклопно тело и куполу. Систем ERAWA састоји се од 394 касете: 108 на куполи, 118 на трупу и по 84 на противкумулятивним екранима. ERAWA је тешки тип експлозивно-реактивног оклопа, што значи да смањује ефекте дејства и кумулативних (за 50–70 одсто, еквивалент заштите око 1.000 mm), и поткалибарних пројектила (за 30–40 одсто, еквивалент заштите око 600 mm), чиме се поставља раме уз раме са чешким и словачким ЕРО типа Дула. У односу на руски контакт-5, ефикасност му је нешто мања, али су касете мањих димензија, чиме се обезбеђује већа отпорност на вишеструке поготке, а и покривеност површине тенка је потпунија.

Касете се не активирају дејством малокалибарске муниције 7,62, 12,7 и 14,5 mm, нити парчадима пројектила 20 и 30 mm, пламенобача и напалма. Једино их активира дејство кумулативних пројектила. Њихова површина је пресвучена материјалом који апсорбује радарско зрачење. Четири антене за упозоравање на ласерско озрачење распоређене су око куполе, које обавештавају посаду уколико је тенк озрачен ласерским даљиномером или емитерима за ласерско обележавање тенка са противникових система за навођење POVR. Систем за ласерско упозоравање SSIC OBRA ради у спрези са BDK (2X6 лансера) монтираних на обе стране куполе. Из BDK могу да се испалију и противпешадијска експлозивна пуњења. Систем OBRA ради у аутоматском и мануелном моду. Произвела га је пољска компанија PCO.

Противкумулятивни штитници на ходном делу су метални и на предњем делу су заштићени са ЕРО ERAWA-1. Унапређен је и систем НХБ заштите. Возачево седиште сада обезбеђује одређену заштиту од дејства ПТ мина. Побољшана је функционалност принудног излаза посаде, а моторно и позадинско одељење опремљено је модерним системом за тренутну детекцију настанка, спречавања и гашења пожара.

ТАКТИЧКО-ТЕХНИЧКЕ ОДЛИКЕ

Посада	3 члана
Дужина	6,95 m (9,67 m са топом напред)
Ширина	3.59 m
Висина	2.19 m
Борбена маса	45.3/45.5 т (РТ-91А)
Максимална брзина	60 km/h
Аутономија	480 km
Притисак на подлогу	45.3/45.5 т (РТ-91А)

МОДЕРНИЗАЦИЈА ЗА ИЗВОЗ

За потребе извоза (за сада у Малезију) али и за опремање сопствене армије, компанија *Zakłady Mechaniczne Bumar-Labedy* развила је побољшану верзију РТ-91, који има мотор од 850 KS са 18,76 KS/t специфичне снаге. Најновија извозна верзија РТ-91 има нови компјутеризовани СУВ, нишанске уређаје и знато јачи погонски агрегат.

Ранији француски SAGEM SAVAN-15 систем, који је део пакета фамилије компјутеризованог система за управљање ватром тенка *Leclerc*, прилагођен је за вишеканалну нишанску справу тенка РТ-91 ознаке SAVAN-15Т која има термалну камеру. Командирова перископска нишанска справа SAGEM VIGY 15 је са стабиланом главом. Нишанцијина справа ради у дневном и термалном моду са интегрисаним ласерским даљинаром. Овај нови СУВ даје РТ-91 могућност гађања стационарних и покретних циљева са високим степеном вероватноће погађања првим пројектилом у свим временским условима, дању и ноћу.

У тенк је уграђен домаћи мотор PYL WOLA C-1000, четворотактни турбопрехрањивани са међухлађењем усисаваног ваздуха, водом хлађени дизел-мотор од 1.000 KS/736 kW. Мотор је издржао

тестирање вожњом од 2.000 km без квара. Очекује се примена и немачке аутоматске хидромеханичке трансмисије типа *Ренк*. Поред тога, предвиђено је да се угради и гусеница *Diehl Type 840 I* која је иначе прихваћена као западни стандарди. Нови је и радио уређај *RPC 9000*.

Најновији РТ-91 требало би да буде корак ближе још једној верзији – фаза С, или РТ-91/120, калибра топова 120 mm са глатком цеви. За разлику од топа 125 mm са дводелним меџима, топ 120 mm из арсенала НАТОа (пуни се мануелно) испалије једноделне пројектиле. Једино тенк *Leclerc* на западу има аутоматски пуњач. За примену топа 120 mm који кпристе снаге НАТОа, пољска компанија *OBRUM* и немачка *Rheinmetall Landsysteme* имају уговорен аранжман о модернизацији тенкова Т-72 М1 са технологијом леопард 2. Она ће обухватити и СУВ типа *STN ATLAS Electronic* са електронским рачунаром и аутоматски пуњач топа у ниши куполе. Телеопски метеосензор монтиран је на левој страни крова куполе. Командирова турела биће редизајнирана са перископском нишанском справом напред. Она може да буде стабилисана и да му омогући кружно осматрање без покретања главе. Тако модернизован тенк означен је као РТ-2001. ■

М. Ц. Ђ.

ПОЉСКИ ТЕНК РТ-91 ТВАРДУ

Погон је модернизован уградњом јачег мотора у односу на Т-72М1, С-12 у вишегориви, турбопрехрањивани дизел мотор хлађен течномшћу, максималне снаге 850 KS/625 kW. Мотор покреће хидродинамичку аутоматску трансмисију у блоку ЕSM-500 (као на француском тенку *Leclerc*) са четири брзине напред и две назад. То је, такође, велик напредак у односу на мултипликатор и удвојене мењаче са Т-72, јер се остварује непрекидна промена полупречника заокрета и окретање око вертикалне осе, а може да се замени за далеко краће време.

Гусенични чланци оплемењени су гуменим папучама које редукују ширење буке и побољшавају приањање на подлогу, а мање оштећују коловоз. На тенку РТ-1 уграђена су новија средства везе компатибилна са стандардима комуникационих система НАТОа. За тенк је развијен ракетни лансирни систем за разминурање PW-LWD.

■ ПОЉСКА, МАЛЕЗИЈА,...?

Највећи успех пољске војне индустрије после хладног рата јесте извоз 48 тенкова варијанте РТ-91А у Малезију, по цени од 2,2 милиона долара, што је вишеструко мање од цене других, пре свега западних тенкова. Тенкови су испоручени до 2004, када је њима опремљен један оклопни батаљон. Очекује се да ће Малезија у скорој будућности формирати још два батаљона тенкова, али то зависи од буџетских средстава. Поред извоза РТ-91 А (извозна верзија РТ-91 М), Малезија је купила 10 тенкова за извлачење (WZT-4) и четири тенка РМС-90М, те носаче лансирног моста класе 50 тона.

Малезијски тенкови имају поједностављену варијанту система за управљање ватром са француског тенка *Leclerc*, ознаке SA-GEM SAVAN-15T, са нишанцијном термалном справом и командирском панорамском справом SAGEM Vig-15. Поред тога, тенк је опремљен и побољшаним ERO ERAWA-2, другачијом комуникационом и навигационом опремом, а новина је и уградња снажнијег мотора са два турбо-пуњача С-1000, снаге 735 kW, у склопу погонског блока.

У перспективи су могући откуп лиценце и производња тенка РТ-91А у Малезији. Такође, индијска армија се одлучила за куповину, а касније и откуп лиценце система за управљање ватром DRAWA-T, те за модернизацију око 1.000 тенкова Ајеуа (Т-72М1) у оквиру програма Rhino, при чему је пољски СУВ "однео победу" над фаворизованим француским и израелским понудама. Пољацима се „смеши“ и ремонт 90 преживелих ирачких Т-72М1. Израђен је и прототип варијанте РТ-91В са топом 120 mm (по стандардима НАТОа).

■ БУДУЋНОСТ ПОЉСКИХ ОКЛОПЊАКА

Тенкови Т-55 избачени су из наоружања пољске војске 2001. Пољска војска, која је до тада била међу оним државама Европе које су у свом наоружању имале највише тенкова, свела је своју челичну флоту на 662 тенка Т-72 (укључујући 287 Т-72 М1(п) и 226 РТ-91А/А1). Очекује се даље свођење броја тенкова на 400 возила до 2008. године. Та бројка ће укључити 124 немачка тенка серије *леопард 2*. Тенкови РТ-91 биће употребљени за попуњу 15. бригаде. Војска очекује модернизацију тенкова Т-72М1(п) и 226 РТ-91, топовима 120 mm.

Опредељеност на такав програм модернизације искључила је ранији рад на друга два модела тенка: Т-72М1У са јужноафричком компјутеризованом дневно-ноћном нишанском справом и системом за управљање ватром типа *Tiger*, и модернизовани тенк Т-72М1 са радикално другачијом куполом и оклопом, масе 52-55 т и могућности да испуљује из топа 125 mm POVR ласерски вођене (9М120).

Успех Пољака са тенковима *Twardy* утолико је већи ако се зна да је знатан број компонената пољског порекла из сопственог развоја, што је доказ да на светском тржишту има места и за привидне аутсајдере, који улагањима не могу да се мере са гигантима на том пољу. ■

Себастиан БАЛОШ

АУТОМАТСКА ПУШКА АА-12

Остварен је сан и добијена пушка коју није потребно чистити и подмазивати. Аутоматска пушка АА-12 (АА означава *auto assault*), тешка је око 4,5 килограма и захваљујући новим материјалима, како тврди произвођач, не треба да се чисти или подмазује. Пушка је сачмарица (калибра 12 mm) и испуљује пет метака у секунди. Производи се у две варијанте – са дужином цеви 33 и 45 центиметара. У пушку стаје само осам метака, али може да се користи и добош капацитета од 20 метака. Направљено од врхунских материјала, то оружје приликом отварања ватре има само 10 одсто трзаја, који се у истим околностима јавља код стандардне сачмарице. Идеална је за полицију, јер је релативно малих димензија, а приликом отварања ватре, будући да користи специјалну муницију, скоро да је избегнута колатерална штета. Произвођач је урадио више од две стотине измена на том оружју пре јавног представљања почетком ове године.

УРЕЂАЈ ЗА ОСМАТРАЊЕ ТЕРЕНА – ХУНТИР

На полигону фирме из САД *Blackwater Training Center Inc.*, која се тренутно бави професионалном обуком војних и полицијских снага, недавно је одржана демонстрација новог и занимљивог система. Реч је о уређају за осматрање терена – хунтир. Чини га граната 40 mm, опремљена термовизијском камером која осматра терен са висине од око 300 метара. Камера шаље слику на удаљеност до један и по километар. Предвиђено трајање емитовања је око пет минута. Систем је нарочито успешан за снимање кровова ради заштите од потенцијалних снајпериста. Цена једног уређаја је 300 долара, а заинтересовани су Велика Британија, Јапан, Шведска и Израел.

Израел тренутно развија два слична система – *Firefly* и *Reconnaissance Rifle Grenade*, али они не користе никакав падобран нити било какав други систем којим би продужили лет камере, па снимају само пет секунди.

Приликом јавног приказивања хунтир није успешно радио. Прва од две гранате није уопште емитовала снимак, а друга је уместо терена емитовала снимак неба, јер се камера запетљала у падобран. Представник произвођача није био узнемирен, јер за сада није у свету не постоји конкуренција. ■

И. В.

РАЗГОВОР СА ВЕСНОМ ГОЛДСВОРТИ

КОЛОНИЗАЦИЈА
МАШТОМ

Сада с радошћу ступам у ред београдских књижевника са књигом која није ламент над градом у коме сам се родила, а који се – као и ја – толико променио, већ уздарје за оно што се ни у мени ни у њему није дало времену

Чернобилске јагоде су и горке и слатке. Није ли то уобичајен укус сећања? Књига првобитно замишљена као интимна историја једне, односно две породице (српске и британске) израсла је оном посебном вештином “ткања” у историју два града, две културе. “Београд и Лондон се одавно овако нису срели” – утисак је Владислава Бајца. Да напише књижевне мемоаре, жанр који настаје у пукотинама између историје и приче, Весна Голдсворти се одлучила у необичним околностима: “Чернобилске јагоде представљају треперави плод који је никао из најтамније могуће црнице. Добар део овог рукописа настао је у одељењу за постоперативну негу болнице Черинг Крос у Лондону. Књига је почела живот као покушај да своме тада двогодишњем сину, једном малом Англо-Србину, који је тек муцао понеку српску реч, оставим причу о времену и свету који би се њему, детету 21. века, ускоро могли чинити егзотичнијим него што се мени чине викторијански путописи о трагању за изворима Плавог и Белог Нила. Моја прича баш због тога није смела да буде тужна.” Истим језиком, искреним, јасним, духовитим, веома шармантним и надасве умешним – аутор предаје енглеску књижевност на Универзитету у Кингстону, Лондон – написана је и читава књига. Књига коју посвећује Александру, а за чији почетак бира Витгенштајнову мисао *О извесности*: “Тако је тешко пронаћи почетак. Или боље: тешко је почети од почетка и не покушавати ићи даље у прошлост”. За почетак нашег кратког сусрета на овогодишњем сајму књига, где је била специјални гост, Весна Голдсворти бира следећу причу:

– Са 24 године, инспирисана љубављу и чином велике храбрости, све то не верујем да бих поновила са 44, колико сада имам, одлучила сам да се преселим са једног краја континента на други, јер сам упознала мушкарца са којим сам желела да поделим живот. То ми је знатно променило и каријеру, из југословенске књижевности преселила сам се у енглеску књижевност, а физички, из Београда у Лондон. У својим мемоарима тај део биографије назвала сам бацањем коцке, јер сам се тако и осећала. За бацање коцке те врсте потребна је храброст младих година, што смо старији, чини ми се да нам та врста храбрости понестаје. У тренутку одлуке, морам признати да до краја нисам ни била свесна колико ће она променити мој живот. Тога постанемо свесни касније, када вратимо филм.

Чини се да сте и својом првом књигом Измишљање Руританије и овом другом Чернобилске јагоде и даље на истом путу, у истој причи о Балкану, само је план од општег постао појединачан.

– Савршена констатација. Тачно је да се књиге међусобно допуњају. Оно што Руританија постиже теоријски, то Чернобилске јагоде чине практично, причајући личну причу. Прва књига је покушај да објасним слику Балкана као научник, трагајући по енглеској књижевности, а онда сам, причајући своју животну причу, насликала Балкан онако како га видим. Онако како верујем и да га треба насликати, са добрим и лошим странама, али са много више добрих момената него што су то чинили моји сународници Енглези током 19. и почетком 20. века.

Колонизација маштом, начин којим се искривљује слика Балкана у књижевности и филму, развијала је с временом у очима човека са Запада одређену слику. На коју страну мислите да је тај поглед био искошен? Шта је то што се Балкану додавало или одузимало субјективношћу записа и маштом?

– Балкан је увек био оно што Европа није, а када му се и допусти да буде Европа, онда је то Европа у заостајању, у каскању. На тај начин су се и његове границе померале. Балкан је, у ствари, симболички простор. Током историје су неке земље улазиле у састав Балкана, а друге из њега излазиле. Негде 1992–1993. ми смо били у срцу Балкана, а сада смо већ његов запад. Можда ћемо ускоро и прећи тај праг Европе. Додуше, сасвим полако. Чињеница је, такође, да се у томе што Балкан није Европа крије и занимљив однос ова два субјекта, сличан односу родитеља и деце. Као да су западноевропске земље одрасле и зреле, а балканске дечурлија коју треба пазити и надгледати. Тај покровитељски однос је у најбољој мери заштитнички, а у најгорој – учитељски, који подразумева да нам неко диктира шта и како треба да радимо.

Није ли дете у нама најбољи квалитет личности?

– Тако је, и ту настаје обрнута слика. Управо због те одлике су се многи енглески писци и заљубљивали у Балкан. Колико је било оних који су га ружили, толико је било и оних који су га обожавали, остајали на њему, облачили се у народне ношње и постајали Срби, Црногорци, Албанци... Ребека Вест исписује својеврсну химну Југославији књигом "Бело јагње, сиви соко".

Колико год је примера подозрења, егзотизације Балкана, толико је и оних који су схватили ову Вашу поенту – да је сачувано дете у нама суштина дубоко људског.

Колико смо ми сами криви за ту врсту представе о нама?

– Чини ми се да смо и ми сами склони флоскули – то је тај примитивни Балкан, коју често повлачимо као алиби за себе саме. Кад упремо прстом и кажемо – он је типичан Балканац, ми смо већ у сопственим очима нешто бољи. Несвесни чињенице да смо управо усвојили ту дихотомију Балкан – Европа. У том смислу смо криви. Много чешће него што је у Енглеској, ја овде чујем реченицу: *Ма пусти га, примитивни Балканац. Ако већ некога грдимо, зашто користимо ту метафору, ту географију? А она је, признаћете, веома честа.*

Шта су Чернобиљске јагоде донеле неком новом читању овог простора? Књига је побудила огромно занимање на Западу. Најављена серијом извода у лондонском Тајмсу, проглашена књигом Радија 4, она енглеске књижевне критичаре уједињује око узвика: изузетно... какво достигнуће... фантастично добро написано... – Ако је последњих година било књиге поштенијих, смиренијих и толико дирљивих сећања, онда мора да сам је пропустио – бележи Ендрју Тејлор.

– Још увек са великим нестрпљењем очекујем реакције својих читалаца. Знам да су у Енглеској, Немачкој, Аустралији, Јужној Африци, где су до сада објављене Чернобиљске јагоде донеле и свест о томе да Балкан јесте другачији, по традицији, религији... али да је и по много чему исти. Мој муж и ја смо одрастали слушајући исту музику, гледајући исте филмове... Школа коју сам завршила и школе мојих енглеских колега не разликују се толико колико они мисле. Можда сам ја намерно градила везе, уместо да тражим разлике, или да кренем ка некој самоегзотизацији. Могла сам сасвим комотно да описујем Балкан за потребе западног тржишта, као дивљину богатог фолклора... То би, можда, било и лакше. Пут који сам изабрала је био другачији. Ја сам управо хтела да кажем: *Не, ми смо исти.* То је и учинило књигу другачијом. Прилазиле су ми Енглескиње мојих година и управо ту енергију ми враћале као утисак о књизи, што и јесте моја највећа сатисфакција.

Зашто сте изабрали да књигу пишете на енглеском?

– Било ми је много лакше да кажем неке ствари. Неке истине за које на свом матерњем језику не бих имала снаге. Изградила сам и занимљиву атмосферу у којој сам се претварала да ту књигу овде нико неће читати. Кад ми већ нико није гледао преко рамена, писала сам онако како јесте, без улепшавања, али и без утамњивања. Енглески језик ми је пружио тај зид од стакла, ту необичну заштиту. Наравно, знала сам да ће књига бити преведена на српски, али је то била веома корисна илузија. Превођење успомена са једног језика на други понудило ми је и могућност да се играм, да уживам у томе у једном за мене изузетно тешком животном тренутку.

Као да је Ваша судбина управо кретање између граница – простора и живота.

– Изгледа да је тако. Понекад ми се чини да је судбина некога ко живи стално између две земље да само у авиону буде свој. Или само у преводу.

За живот зарађујете тумачењем књижевних дела. А како тумачите живот?

– Један је канадски песник давно рекао: *Можда је живот права ствар, али ја много више волим читање.* Преко књига и живот тумачим, и мислим да је то користан начин. Оставља извесну дистанцу. ■

Драгана МАРКОВИЋ
Снимио З. ПЕРГЕ

СВЕ О ТЕРОРИЗМУ

Ових дана из штампе је изишла књига "Тероризам: др Радослава Гаџиновића, који се безмало три деценије бави проучавањем тог планетарног зла. Будући да тероризам разматра из готово свих углова, нова књига, методолошки вешто вођена, писана једноставним, разумљивим стилем, делује као вешто укомпонован универзитетски уџбеник и веома успела студија, али и својеврсно упутство, стручни водич за све оне који промишљају како се супротставити светском мраку.

Насловне странице најтиражнијих светских листова и ударни термини у информативним емисијама електронских медија свакодневно су преплављени извештајима са ужарених тачака наше планете, где се дешавају терористички удари. За разлику од ранијих периода, у последњих десет година тероризам представља главну претњу човечанству. Терористички удар на Сједињене Америчке Државе који се догодио 11. септембра 2001, на основу размера, жестине напада, изненађења, оригиналности, дрскости, затим према ангажованим средствима, последицама и одјеку у светским размерама, представља планетарни међаш у сталним напорима за сузбијање и изналажење мера ради супротстављања тој универзалној пошлости.

Стратегије одбране и војне доктрине већине земаља, у последње време, прилагођене су управо највећој опасности за савремено човечанство – тероризму, то јест борби против тог зла.

Књига "Тероризам" (издавач Драстар, септембар 2005, 525 страна) нуди прегшт одговора на многа актуелна питања стручне и најшире јавности. Од историјских аспеката тероризма, његовог појмовног одређења, преко класификације, начина супротстављања и података о најекспониранијим терористичким организацијама у свету и терористима, следе закључна разматрања и прилози у виду документа који живот значе, а међу њима су и две конвенције Уједињених нација које се у нас први пут објављују.

Аутор се, како нам рече, определио за изучавање тероризма због пијетета према недужним жртвама и ради доприноса науци у одговору на питање "како предупредити тероризам и како му се супротставити". Уз упоредни преглед најпознатијих одређења пошлости савременог света, Радослав Гаџиновић нуди своју оригиналну дефиницију, која је наишла на добар пријем у иностраним круговима. Његови радови већ су преведени на неколико језика и постали незаобилазна литература у изучавању тероризма. Аутор се тим проблемом бави зналачки и интердисциплинарно. Захваљујући свестраном образовању – дипломирао на Војној академији у Београду, магистрирао на Факултету политичких наука у Загребу и докторирао на Правном факултету у Београду – Гаџиновић анализира тероризам из више углова, осветљава позадину и узроке политичког насиља, указујући стручно на начине супротстављања. Његова књига "Како против тероризма" доживела је друго издање, а за студију чији је наслов "Отимање Косова и Метохије" (издање НИЦ "Војска") влада наглашено занимање у стручној јавности.

О књизи "Тероризам" тек ће се чути. ■

З. ПЕШИЋ

Књижевна награда фонда "Дејан Манчић"

ПЕНЕЛОПА У ТРАНЗИЦИЈИ

У свечаној сали Војне академије у Београду, пред публиком коју су углавном чинили студенти који се припремају за официрски позив, представљен је овогодишњи књижевни програм фонда "Дејан Манчић"

Скуп на Војној академији био је уједно и промоција прве песничке књиге Јање Раонић, младе песникиње, ученице плевалске гимназије "Танасије Пејатовић", овогодишњег лауреата књижевне награде основане да би нас подсећала на свестрано обдареног младића, који је 1999. године као војник изгубио живот на Косову и Метохији. О књизи су говорили еминентни књижевни критичари, а присутнима се обратио и вршилац дужности начелника Војне академије генерал-мајор Видосав Ковачевић.

Поред награде фонда "Дејан Манчић", књига "Пенелопа у транзицији" добила је и награду коју додељује библиотека "Владислав Петковић Дис" из Чачка. Тиме је на необичан, али логичан начин, повезана судбина великог српског песника, који је трагично страдао у Првом светском рату, и Дејана Манчића,

чији је живот окончан и пре него што је успео да све своје визије преточи у песме.

Збирка песама "Пенелопа у транзицији" већ самим насловом одаје неке од најважнијих чињеница о свом садржају и темама. Пенелопа је само једно од митских имена која је песникиња, будући да су школски садржаји из античке митологије веома живи у њеној свести, употребила како би на себи близак, а већини прихватљив начин описала сопствене животне недоумице. Појам транзиције, и поред тога што доста добро разуме доба у којем сви ми живимо, за Јању има и шире значење, као реч која уједно "покрива" и процес непрестаног мењања потреба, навика, па и животних ставова, чему је песникиња изложена током година убрзаног одрастања.

Иако често без наслова, песме Јање Раонић сасвим јасно и отворено проговарају и до најситнијих детаља о животу једне шеснаестогодишње девојке која поседује лирску истанчаност духа, нажалост, данас све ређу. Како је напоменуто књижевни критичар Димитрије Миленковић, она је успела да "похара сопствени сан" и из ноћи у којима је сама промишљала о себи и свету, изнесе на светлост дана прегшт дивних мисли сакупљених у књигу. ■

А. АНТИЋ

ГОДИШЊИЦА "ЗАСТАВА-ФИЛМА" ДАТУМИ КОЈИХ СЕ СЕЋАМО

За кућу дуге и богате традиције везује се неколико значајних датума. Датум који се обележава као Дан "Застава-филма" – 14. новембар, потиче из 1948. године, када је формирано одељење за производњу филмова Југословенске армије.

Међутим, историја војне кинематографије сеже много дубље у прошлост, скоро до самих почетака филма.

"Током Првог светског рата војна организација схвата да нови медијум, филм, представља и те како моћно средство пропаганде. Документарни снимци са бојишта изазвали су велико интересовање гледалаца далеко од фронта. На основу тих сазнања и искустава, схваћена је значајна улога филма као сложеног ратног информативно-пропагандног оружја. Француска је већ почетком 1915. године формирала Филмску службу француске армије, која производи посебан филмски журнал под називом Ратни анали. Истовремено, то чине и Руси са ратним филмским журналом *Огледало рата*, затим британска и италијанска армија, а нешто касније, после уласка у рат, придружују се и САД" – забележено је у брошури о "Застава-филму".

У сваком случају, по угледу на француску војску, Врховна команда Српске војске, која се реорганизовала на Крфу, 1916. године формирала је сопствену фотографску и кинематографску службу. Решењем начелника Штаба Врховне команде генерала Петра Бојовића од 26. августа 1916. устројена је "Фотографска и кинематографска секција" при Обавештајном одсеку Оперативног одељења српске Врховне команде у Солуну, а за шефа Одсека постављен је резервни капетан Драгиша М. Стојадиновић. Тим чином успостављена је историја наше војне кинематографије, која траје више од осамдесет година и која је зачета као четврта војна кинематографија у свету, одмах након француске, руске и енглеске.

Ове године "Застава" је обележила свој дан на начин достојан праве филмске куће: филмом. Документарни филм о историји војне кинематографије, специјално заокружен за ту прилику, донео је много више од почетне идеје. Сценарио Стевана Јовичића и Милуна Вучинића, уз вешту монтажу Светлане Катанић, понудио је и прилично сурову истину о судбини војне филмске куће, која своје

Идеје, људи, опрема, традиција, прецизност, иновација – то су квалитети са којима Војнофилмски центар "Застава-филм" заокружује 57. годину свог трајања

врхунце постиже у време ратова, а сви добро знамо какви су тада њена улога и значај, а у времену мира, радећи и даље подједнако важне послове, често долази у ситуацију да се бори за преживљавање. Није ли то, на неки начин, и судбина војске.

"Заставини" филмови, анимирани, кратки играни, документарни и наставни, обележили су време, људе и уметност. Са познатим филмским радницима, који су били аутори или актери тих филмова, и који су своја имена и професионалне биографије у неком тренутку свог пута укрстили са "Заставом", срећемо се из кадра у кадар записа на целулоидној траци. То богато културно наслеђе стварале су генерације синеаста.

Бирамо само један – довољно речит статистички податак. У "Застави" је произведено филмова у дужини од око шест милиона метара траке. Да би се ти филмови одгледали требало би преседети пред телевизором непрекидно више од годину дана. А у сваки секунд тог времена уграђени су рад и умеће тима људи, неопходних да би се заокружио филм. Њихов ентузијазам у свим временима, и оваквим и онаквим, одржао је "Заставу" до данас, као и мудрост надређених управа у војсци, које су успевале и, на срећу, још увек успевају да спознају значај авантуре зване филм. ■

Д. МАРКОВИЋ

Управа за људске ресурсе Генералштаба
Војске Србије и Црне Горе

расписује КОНКУРС

за официрску беседу
поводом Светог Саве – дана духовности
Услов: на конкурс се могу пријавити припадници Министарства одбране или Војске Србије и Црне Горе.
Кандидат своју беседу, обима до сто редова, треба да достави Управи за људске ресурсе ГШ ВСЦГ.
Конкурс је отворен до 5. јануара 2006. године.
О резултату конкурса учесник ће бити лично обавештен.
Рукописи се не враћају.
Род слати на адресу:
Генералштаб Војске Србије и Црне Горе
Управа за људске ресурсе
Ул. Незнаног јунака бр. 38, 11000 Београд

МИРОВНА ПОЛИТИКА
КНЕЗА ПАВЛА
КАРАЂОРЂЕВИЋА
(2)

ЗАТВАРАЊЕ К

Кључна одлука нациста у децембру 1940. била је напад на СССР. Стратешка преоријентација тежишта рата ка истоку није елиминисала ризик од ратовања на два фронта. Пре отпочињања муњевитог рата на истоку, било је предвиђено "решење ситуације" на Балкану, Средоземљу, Блиском и Средњем истоку.

Остварење далекосежног освајачког подухвата, продора на исток (*Drang nach Osten*), за Рајх је тада подразумевало императивни мир на Балкану и прагматично вођење рата. О томе је Кнез Павле имао своје исправно виђење.

Кнез Павле упозоравао је британске саговорнике на то куда води наоружавање нацистичког Трећег рајха. Указивао је на опасност од фашистичке Италије првенствено по земље западног Балкана. Хитлеров поход на Европу и Мусолинијево освајање Албаније потврдили су кнежево предвиђање. Прве на удару Италије биле су Југославија и Грчка.

Одбрана Солуна имала је посебан стратешки значај и за Југославију. Осовина би његовим заузећем затворила обруч око остатка неутралног Балкана. Солунски или Балкански фронт само су били идеје удаљене од стварности антиошовинских савезника и животно заинтересованих балканских држава.

ХИТЛЕРОВО ОСВАЈАЊЕ ЕВРОПЕ

Залагање кнеза Павла за активнији британски однос према Балкану није уродио плодом. Принц регент није био мотивисан сентименталним разлозима, иако је био ожењен грчком принцезом. Развој ситуације му је дао за право. Из британске амбасаде у Паризу сер Роналд Кембел му је за тачно предвиђање обрта догађаја одао признање: "Колико сте само били у праву (...) у тако много, много ствари."

Хитлерово освајање Европе променило је ситуацију и тежиште рата. Код Мусолинија се јавила завист. Када је Хитлер попустио пред мађарским захтевима за делове Румуније без консултовања Рима, Мусолини је на своју руку напао Грчку. Неочекивани неуспех подстакао је Хитлера да опомене савезника како мала земља може пружити велики отпор. Иза опомене назирала се промена у стратегији. Одустало се од инвазије на Велику Британију (операција "Морски лав") и форсирало се њено бомбардовање (операција "Орао"). Конципирана је периферна стратегија на ширем споју трију континената. Италијанско ангажовање у Грчкој уклапало се у тај стратешки контекст. Али то је кратко трајало, до Хитлеровог преоријентисања на исток. Италијански губици су забринули Хитлера, а охрабрили Черчила.

У рату земље против мора није било могуће доћи до брзе победе или уопште до победе!

Потписивање ПРОТОКОЛА
о приступу Југославије
Тројном пакту

РУГА

У далекој митској асоцијацији стратешке варијације су упућиване и на борбу Левијатана и Бехемота! Посебно је разрађивана немачка варијанта "ваздушног рата", која је доминирала у односу на традиционални начин ратовања и наслеђе из минулих великих сукоба.

Кључна одлука нациста у децембру 1940. била је напад на СССР по плану "Барбароса". Стратешка преоријентација тежишта рата ка истоку није елиминисала ризик од ратовања на два фронта. Пре остварења муњевитог рата (блицкрига) на истоку, било је предвиђено "решене ситуације" на Балкану, Средоземљу, Блиском и Средњем истоку.

Остварење далекосежног освајачког подухвата продора на исток (Drang nach Osten) претпостављало је прагматично вођење рата и брзо елиминисање неповољне ситуације на фронту у комплексу деликатних чинилаца. Мир на Балкану је за Берлин, због предстојећег рата на истоку против СССР-а, постао стратешки предуслов и императив.

У исто време у Лондону је потенцирана варијанта о фронту (рату) на Балкану као почетку краја Осовине. Предвиђено је вишеструко британско и савезничко деловање с циљем да Грчка, Југославија, Турска, Румунија, Бугарска, уз британски подстрек и макар ограничену помоћ, зарате против Осовине. Винстон Черчил је тражио да се "преврну земља и небо" и пронађу савезници. Да се доведу на власт ратници и јавно мњење упозори на опасност од нацифашизма. Ако не може другачије, онда превратима испунити захтев британске политике и специјалиста за нецентрално ратовање. Ноел-Бакер, британски пацифиста светског гласа, предлагао је да се потроши 500.000 фунти за разарање пруге Београд–Солун!

Председник Америке Рузвелт послао је свог специјалног изасланика пуковника Донована на Балкан да процени ситуацију и да делује прагматично, у духу интереса западног демократског света. Донованов закључак био је категоричан: (зарађени) Балкан је, можда, последње подручје на коме се Хитлерова ратна машина може зауставити! Позив балканским државама да зарате био је у име будућности и фраза о помоћи која ће уследити. У стварности, ако не пре, у завршници рата, када искрваре, као што је то био случај с Југославијом!

Стаљин није веровао у Хитлерово "вероломство" и његов напад на савезнички СССР! Упозорење о припремама за рат протумачио је у контексту немачког наступа на Блиском и Средњем истоку, намераваних освајања нафтних подручја и продора у Индију. Политика СССР-а била је политика незарађене стране. Никако у рат, него вешто учествовати у усмеравању развоја ситуације у корист СССР-а и извући се из клешта нацистичког Трећег рајха и милитаристичког Јапана. Москва ништа није намеравала да учини што би покварило односе с Берлином. Молотов је тајно нудио делове Југославије и Грчке Бугарској у дипломатској игри задобијања позиција у борби за интересне сфере и опстајање на Балкану.

Приступ Румуније и Бугарске Тројном пакту и појава Хитлерових трупа на њиховом тлу била је припрема за рат против СССР-а, а да с његовог врха није било одговарајуће превентивне реакције!

Проширење територије СССР-а померањем западне границе, присвајањем дела Румуније, учвршћивало је Стаљиново илузионистичко уверење да нема говора о опасности с Хитлерове стране.

Кнез Павле је пратио развој ситуације и процењивао позицију Југославије у "заокруживању Балкана" од Осовине и супарничко британско настојање да Балкан окрене у рат против ње.

Почетком 1941. понављани су позиви с обе стране да им Југославија приступи и изађе из неутралности. Кнез Павле је прозreo њихове намере, оријентисао се стратешки на неутралност, припремао за одбрану, испитивао могућност за изненадну самоодбрамбену реакцију уколико буде био принуђен да одговара на ултиматум! Из Берлина и Лондона упућиване су поруке за сусрете, споразумевање и сарадњу с вођством Југославије. Кнез намесник Павле посетио је центре моћи супротстављених сила у покушају да проникне у њихове стварне намере. Заједно је с кнегињом Олгом путовао у Немачку, у Берлин. Прва сила света приредила је кнежевском пару величанствен дочек.

После тога уследиле су препоруке о пакту о ненападању између Југославије и сила Осовине. Кнез Павле је избегавао нове сусрете, одуговлачио с одлукама о понудама са немачке стране. Главно немачко становиште било је потреба јаке Југославије и обезбеђење њеног неучествовања у рату на страни Велике Британије. Колико је била реална идеја његовог посредовања у тајним односима Лондона и Берлина за њихову нагодбу пред рат Трећег рајха против СССР-а?

Министар спољних послова др Александар Цинцар-Марковић и председник владе др Драгиша Цветковић, приликом њихових посета Трећем рајху и у живој дипломатској активности на линији амбасадора Херена, Андрића и посредника, добијали су уверавања о немачким гаранцијама.

ЧЕРЧИЛОВЕ СУГЕСТИЈЕ

Кнез Павле је покушавао да се доследно држи принципа неутралности и постизања јединства унутар земље.

Милан Стојадиновић је морао да поднесе оставку са положаја председника југословенске владе због редуccionистичког приступа у унутрашњој политици, посебно према Корошецу, и авантуристичког самовољног споразумевања с грофом Ђаном о подели Албаније између Италије и Југославије! Ђано је сматрао да је Милан Стојадиновић километрима испред других југословенских политичара! Британска политика је "типична" на њега и кнеза Павла као тандем на југословенском врху!

Смена генерала Милана Недића са врха војске уследила је када је на своју руку провоцирао "варијацију евентуалног југословенског марша ка Солуну"!

Италијанска авијација бомбардовала је Битољ, а да на то југословенска страна није одговорила. Југословенски вођа се због тога осетио двоструко погођеним. Смена је објашњавана потребом службе, одбијани су злуради коментари.

Кнез Павле се у тренуцима разочарања веселио 1941. години у којој ће млади Петар Карађорђевић стећи пунолетство и Намесништво престати да постоји. Због много чега је настојао да очува државу којом је кормиларио по вољи судбине у никад изазовнијем перриоду светске историје.

Осовина је затварала круг око Југославије. Антиосовинске силе нису испуњавале обећања о помоћи Југославији, поготово је то изостајање било осетљиво у области наоружања. Српске странке нису подржавале југословенско вођство, посебно председника Цветковића, а Демократска странка је променила двадесетогодишњу политику и критиковала српско-хрватски споразум!

Кнез Павле је подносио и образложио своју оставку шестогодишњим теретом: никад више судбоносних догађаја него у време његове владавине. Чему узалудан труд кад народ и део сарадника нема поверења у владара! Саветници су га убедили да повуче оставку. Време није било за оставке, него за тешке одлуке.

Черчил је 12. јануара 1941, преко амбасадора Кембела, преочичио да неутралност Југославије више није довољна, него отварање фронта на Балкану. У томе би могао да помогне и британски корпус! Међутим, кнез Павле је сматрао да је то преурањено и да би то Балкан одвело у пропаст. Шта је 40.000 британских војника објективно могло да учини заједно с грчком војском против знатно надмоћнијих трупа Осовине? Адмирал Четфилд је, после посете кнезу Павлу, преко југословенског амбасадора у Лондону Ивана Суботића, обавестио Београд да се британски интереси и ангажовање трупа простиру само до Крфа. Уз то, ни Турска није била вољна да уђе у рат, а Југославија и Грчка објективно нису имале изгледа у неравноправном рату с трупама Осовине.

Када је 1. марта 1941. Бугарска приступила Тројном пакту, потписом краља Бориса Кобурга, а Хитлерове трупе сутрадан кренуле путем предвиђених локација у оквирима ратних планова, Југославија се нашла у "шкољци Осовине".

Недовољно британско ангажовање на грчком тлу само је изазивало Хитлера. Идн и Дил нису убедили ни Турску ни Југославију да се упусте у ратну авантуру. На пример, по британским ургенцијама, Југословенска војска је требало да нападне италијанске трупе у Албанији.

– Ниједна земља није имала већу шансу од Југославије да, са малим улогом, постигне бржи и већи успех у рату – говорили су, по својим прорачунима, у Лондону. Черчил је у то убеђивао и Рузвелта. Предлог је, међутим, био нереалан са становишта Хитлеровог императивног "умирења" Балкана као позадине за планирано отварање источног фронта. Хрвати и Словенци су одбијали и помисао да ратују, тако да би испуњење Черчилове замисли значило преполовљавање Југославије. Кнез Павле је то добро знао упоређујући податке из различитих извора. До неких је дошао као антибољшевик, што је за Берлин било важно.

Наиме, Черчилова сугестија је ишла тако далеко да се Словенија и Хрватска препусте Осовини ако неће да се боре против ње! Рузвелт је убеђивао југословенског амбасадора у Вашингтону Константина Фотића да је за Србију боље да се реши трвења с Хрватима и постане хомогена држава раздеобом Југославије.

То што би Хитлерове трупе из Бугарске брзо продрле у Солун и затвориле једини излаз с окруженог Балкана, као да није тангирало британске саговорнике.

Мирно Хитлерово освајање Балкана повећало је интересовање САД за ово подручје. Председник САД Рузвелт, у марту 1941, заложил се за доношење Закона о зајму и најму како би помогао Великој Британији и савезницима у борби против Осовине. Донован се, после кратке посете Софији, у Београду сусрео са више значајних личности.

Кнез Павле је оставио на њега повољан утисак; образложио је политику неутралности, припрему за одбрану и да ће се одупрети сваком нападачу, ма колика била Хитлерова сила! Донован је обећао помоћ, списак војних потреба је прослеђен Вашингтону, али је Хитлер био бржи од неутралне демократске силе. Међутим, америчко обећање је охрабрило ратоборне, оријентисане на државни удар. С друге стране, мало је аналитичара могло да предочи како је Југославија увек могла боље послужити савезницима него окупирана и подељена између сила Осовине!

Хитлер је објашњавао зашто је од Југославије тражио неутралност у време опредељења за рат на истоку. Зато што је било очигледно да се проводе ратне припреме и да југословенска војска, у повољној прилици, када се процени да су најбоље шансе за успех и корист савезника, може да ступи у рат.

Било је јасно планерима Осовине да се српски војници не могу употребити на источном фронту. Југославија је планирана као база, извор сировина и пољопривредних производа током немачког привредног освајања југоистока Европе. Уз то, немачки капитал по-

тиснуо је привреде западних сила мање заинтересоване за југословенско тржиште. Било је апсурдно с немачким наоружањем попуни-ти потребе југословенске војске и кренути у рат против Трећег рајха! Илузорно је било рачунати с великим бројем југословенских војника (мобилисаних 700.000 до 1,500.000) у крајњој могућности, када Словенци и Хрвати, као и мањине, нису хтели да ратују!

Савезници су позивали у рат, а испоруке оружја и трупе су стигле тек крајем рата!

Споразум Турске и Бугарске 17. фебруара 1941. омогућавао је координацију трупа Осовине у запоседању Балкана. Британски планери су проценили да би споразум користио Турској како би опстала макар као неутрална у евентуално неповољном расплету ситуације по савезнике.

Кнез Павле је указивао на то да је неутрална, чврста, јака Југославија (како је Хитлер гарантовао у рано пролеће 1941. због својих стратешких потреба) увек могла да послужи праведној ствари. Значи, "савезницима".

Пацифистички модел политике кнеза Павла био је, дакле, заснован на комплексној анализи, познавању стања, проверавању понуда, испитивању реалних могућности и предвиђању развоја догађаја у скорој будућности. Стварност му је дала за право.

Помисао на рат Југославију би могла да кошта опстанка – упозоравао је кнез Павле егзалтиране "хушкачком пропагандом" слаткоречивих савезника и пристрасних, све диференциранијих, југословенских снага.

У неравноправном рату с много надмоћнијима, расцеп изнутра би се продубио, са кардиналним последицама крвопролића и разарања. Нико ниоткуд, без обзира на обећања, није реално могао да пружи неопходну помоћ.

ПРАГМАТИЧНИ ПОТЕЗИ

Процене су указивале на то да су била неопходна три месеца припреме Југославије за рат. Кнез Павле је предвиђао да би развој догађаја створио повољније прилике у којима би Југославија могла са већим изгледима да покаже своју савезничку солидарност и евентуално уђе у рат против Осовине. Стога је било важно добити у времену.

Као британски пријатељ, кнез Павле је тајно 4. и 19. марта 1941. посетио Адолфа Хитлера. Смисао сусрета изражавао се у смелом ставу југословенског вође: "Моје симпатије су за Енглеску. Интереси моје земље ме терају да правим излаз с Вама!"

У исто време су у Лондону почели да означавају кнеза Павла као човека слабог карактера када није прихватио британска ургентна упутства да зарати, будући да је одгонетнуо да земљу, на чијем се челу налазио, рат води у катастрофу. У суштини, исказао је снагу, одговорност и савест првог човека државе. Хитлер је кнежеву вештину преговарача сликовито представио: неухватљив је као јегуља и спретно се заклања иза парламента када се притера уза зид договора.

Југословенски саговорник је образлагао Хитлеру зашто не може да потпише Тројни пакт, с обавезама које би проистекле из уговора. Како да прими савез с Италијом, чији је вођа организовао убиство краља Александра Карађорђевића? Зашто да се Немачка и Британија не споразумеју?

Хитлер је у монологу о политици у деликатном тренутку засузио при помисли да, можда, "згодни" енглески дечак лежи мртав крај "лепог" младог Немца! Кнез Павле се питао да ли је то био гест Хитлерове урођене сексуалности? Потврдио је ранији утисак о знацима лудила, који такву личност лако могу да скрену на одлуку о рату. Кнез Павле је прихватио "великодушност" Хитлера да Југославија без обавеза приступи Тројном пакту, али је објаснио да о томе мора да одлучи парламент. То је значило да се добија у времену. С Хитлерове стране стигло је упозорење Београду да би одбијање приступа Тројном пакту значило рат Осовине против Југославије.

Крунски савет је заседао сутрадан, 20. марта 1941. године. Трбало је "од два зла изабрати мање". ■

У следећем броју: Против еуфорије јунаштва

КАЛЕНДАР

1. децембар 1918.

У Београду свечано проглашено формирање Краљевине Срба, Хрвата и Словенаца.

4. децембар 1869.

У Новом Саду рођен Слободан Јовановић, правник, историчар и књижевни критичар. Члан Српске академије наука и уметности од 1905. године. Својим делима оставио је дубок траг у науци и култури. У периоду од 27. марта 1941. до августа 1943. године био је потпредседник и председник Југословенске краљевске владе. Умро је 12. децембра 1958. у Лондону.

7/8. децембар 1941.

Напад Јапана на Перл Харбур и улазак Сједињених Америчких Држава у Други светски рат.

10. децембар 1948.

Генерална скупштина Уједињених нација усвојила Универзалну декларацију о људским правима.

10–11. децембар 1991.

Европски савет у Мастрихту постигао споразум о Европској унији.

12. децембар 1940.

У Београду потписан Уговор о пријатељству између Краљевине Југославије и Мађарске. Уговор је потписан на основама добросуседства, искреног поштовања и узајамног поверења између двеју држава. Иницијатор склапања Уговора са мађарске стране био је министар Телеки. Када је 6. априла 1941. Немачка напала Краљевину Југославију, Телеки је извршио самоубиство као израз неслагања са мађарском непријатељском политиком према Југославији.

15. децембар 1914.

Завршена противофанзива српске војске у Колубарској бици. Противофанзива је почела 3. децембра, а резултирала је разбијањем аустроугарских снага и њиховим повлачењем на Саву и Дунав.

ВРЕМЕПЛОВ

ШТАМПА

НАРОДНА АРМИЈА

КОНГРЕС СЛОВЕНСКЕ СОЛИДАРНОСТИ

"Сутра, у недељу, отвориће се у Београду конгрес представника свих словенских народа, чији је сазив био одлучен на Прашкој конференцији националних словенских комитета у мају ове године."

7. децембар 1946. године

FRONT

ДЕМОБИЛИСАНИ БОРЦИ ЈУГОСЛОВЕНСКЕ АРМИЈЕ ВРАЋАЈУ СЕ СВОЈИМ КУЋАМА ДА УЧЕСТВУЈУ НА ИЗГРАДЊИ ЗЕМЉЕ

"Воз за возом демобилисаних бораца Југословенске армије пристиже на наше станице, продужава напријед и тако већ данима."

1. децембар 1945.

НЕСВРСТАНОСТ ЗНАЧИ ПОЛИТИКУ ПРИЈАТЕЉСТВА

"Данас нема ни једног кутка на земљиној кугли гдје се не зна за Југославију, за њене жртве и херојску борбу у току рата. Свуда се врло добро зна и како Југославија љубоморно чува своју независност и своје право да сама управља својом земљом, да наш народ буде сам господар на својој земљи."

12. децембар 1975.

Припремио Миљан МИЛКИЋ

ФОТО АЛБУМ

Редакција "Народне армије" иде на гласање 1945. године

Припремио
Радован ПОПОВИЋ

FORUM

računari

u saradnji sa

Poštanska
štedionica, S.a.d.
www.posted.co.yu
11120 Beograd
27.marta 71
1921

JEDINSTVENA PONUDA
samo za zaposlene i
penzionere Vojske SiCG

FORUM
ZA KANCELARIJU

AMD Sempron 2500+
ECS K8760GX-M
256MB DDR400
40GB, cd-rom
VGA integrisana
flopi, modem 56k
miš, tastatura
17" Samsung

1536 din. mesečno
7625 din. učešće

FORUM
ZA POČETNIKE

Intel Celeron 2.26GHz
Gigabyte GA-8I848P-G
256MB DDR400
40GB, cd-rom
GForce 4 64MB TV-out
flopi, modem 56k
miš, tastatura
17" Samsung

1805 din. mesečno
8964 din. učešće

12 i 24
rate

ZA SVE PORUDŽBINE
DO 7. DECEMBRA
POPUST 10%

Notebook računari
digitalni foto-aparati,
štampači, skeneri,
oprema za igranje
i još mnogo toga

FORUM
ZA KUĆU

AMD Sempron 2500+
Microstar K8N Neo-FSR
256MB DDR400
40GB, cd-rom
FX 5200 128MB TV-out
flopi, modem 56k
miš, tastatura
17" Samsung

1969 din. mesečno
9777 din. učešće

FORUM
ZA IGRU

AMD Athlon64 3000+
Microstar K8N Neo4
2x256MB DDR400
80GB, cd-rom
NX 6200 128MB PCI-express
flopi, modem 56k
miš, tastatura
17" Samsung

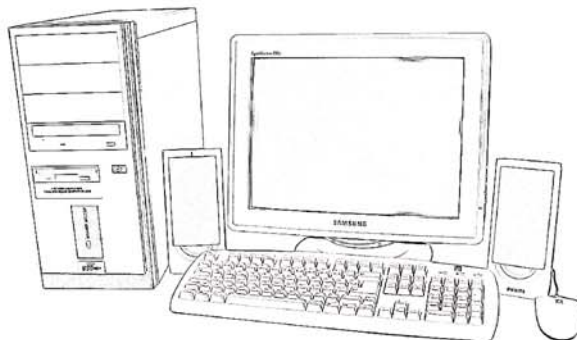
2836 din. mesečno
14080 din. učešće

HIT PONUDA ! ! !

FORUM
ZA ĐAKA

AMD Sempron 2500+
ECS K8S755-A2
256MB DDR400
40GB, cd-rw/dvd combo
ATI Radeon 7000 32MB TV-out
flopi, modem 56k
miš, tastatura
17" Samsung

1480 din. mesečno
7348 din. učešće

BEZ ŽIRANATA, ADMINISTRATIVNE ZABRANE
I VALUTNE KLAUZULE
BESPLATNA ISPORUKA NA CELOJ TERITORIJI SRBIJE

011/ 206-55-26

РАЗМИШЉАЊА О СТВАРИМА ОБИЧНИМ СИРОМАШТВО

Где почиње оно, сиромаштво? Каквом неподопштином мора бити згођен човек да би се сматрао "сиромашним"? Ко зна? Често сам виђао богате и, чак веома богате људе који су себе сматрали "сиромашним" и, у суштини, носили у себи то осећање сиромаштва. Они су страшно жудели нешто веће, далеко веће; они су "патили" због тога, можда и због онога у чему уопште нису оскудевали; они су напорно гледали "горе", и само "горе", и стално пребројавали шта им недостаје; Незасити, када ће се наситити? Како помоћи ономе ко је заборавио на предивну реч "доста"?

Виђао сам, такође, људе, у прилично стешњеним приликама, који су себе сматрали "довољно богатим" и у суштини носили у себи то осећање. Њихова "имовина" била је више него скромна: они су живели од плате до плате. И нису оскудевали у ономе што је одиста било потребно; спокојно су гледали "доле" и често сматрали чега још треба да се лише, и колико је много људи на свету којима недостаје оно најнеопходније. Такозвану "оскудицу" подносили су лако. Беху они мајстори утехе; а сами нису ни тражили утеху. Мени се увек чинило да су они своју "имовину" или "благо" изместили некуда, на друго место. (Куда, питао сам се?)

Али, то значи да објективне размере имовине не могу решити питање "постојања у сиромаштву". Мало ичаче ускоро ће се препунити; али, велики цак са рупом – никада. И последње: ако желиш богатство за своју децу, научи их да гледају "надоле"; да лако подносе оскудицу; научи их склоности према речи "доста"; и духовној способности да изместе своје "благо" на неко друго место.

Дакле, на земљи уопште нема сиромаштва? – Авај! Постоји двојако сиромаштво. Материјално – кад човек губи посао и доживљава трагедију која му се чини трагедијом "сувишног" бића на свету; када већ губи снагу његово право на рад и на живот; када он сам више није потребан; када већ не може да гледа "надоле", зато што за њега више нема "доле"; када њему више не може да помогне вештина да подноси оскудицу и да се задовољи тиме што јесте. Тада је човек сиромашан, одиста сиромашан; тада је то право сиромаштво.

Напоредо са овим, постоји и духовно сиромаштво, оно када човек не може да схвати шта је истинито и предивно "друго место", у које он може да смести своју истински "имовину", своје истинско "благо"; када разговоре о томе "другом месту" прима као глупост, одбацујући их са изругивањем. Због тога, сам човек постаје некако "сувишан"; бесмислени постају његов живот и његова прегнућа; и док сам то не схвати, једва да је потребан. Он чак не подозрева чега се истинскога лишио и куда, заправо, смера. У том случају, човек је опет сиромашан, истински сиромашан, али у сасвим другом смислу. Ево шта и јесте истинско сиромаштво.

Али, најгушњије је што људи другог облика сиромаштва тако често пролазе хладно и гордо мимо људи првог облика сиромаштва. Отуда ниче безбожан, нехришћански поредак живота. И у њему – сиромаштво и опасности савременог света. ■

Иван А. ИЉИН

Из књиге "Пред буквавим загонеткама Господњим", Светигора, Цетиње, 2001.

ВЕРСКИ ПРАЗНИЦИ

1. – 15. децембра

✝ Православни

- 4. децембар – Ваведење Пресвете Богородице
- 7. децембар – Света великомученица Екатерина
- 8. децембар – Свети свештеномученик Климент
- 9. децембар – Преподобни Алимпије Столпник
- 13. децембар – Свети апостол Андреј Првозвани
- 15. децембар – Свети цар Урош; Преподобни Јоаникије Девички

✝ Римокатолички

- 8. децембар – Безгрешно Зачеће Бл. Дјевце Марије

СВЕТИ ЦАР УРОШ

Последњи српски цар Урош или Стефан Урош, син цара Душана Силног и царице Јелене, рођен је 1. септембра 1336. или 31. августа 1337. године. Живео је у време када је српска средњовековна држава достигла врхунац своје моћи и у време када се та држава почела распадати. Његови биографи га описују као милостивог и кротког младића лепог стааса.

Када је проглашен за краља све српске и приморске земље Урош је имао само десет година. На управу је добио западни део царства од Коринта до Дунава и од обала Јадранског и Јонског мора до Вардара, док је источни део царства непосредно држао сам цар Душан. Наравно, то је била само формална подела и цар је остао неприкосновени господар на целој територији великог царства. После изненадне смрти цара Душана 1355. године њега је на престолу наследио син јединац који је тада имао 18 или 19 година.

Смрћу цара Душана почиње распад моћне српске државе. Потом је дошло до битке на обалама реке Марице 1371. године у којој су Турци тешко поразили српску војску. Млади цар Урош умро је убрзо после Маричке битке 2. децембра исте године у Солуну у 34. или 35. години.

Његове чудотворне мошти почивале су у фрушкогорском манастиру Јазак до 1942. године када су испред безбожних усташа, заједно са моштима светог кнеза Лазара и деспота Стефана Штиљановића, пренете у Саборну цркву у Београду. Од септембра 2001. године мошти цара Уроша поново се налазе у манастиру Јазак. ■

ЕКСТРЕМНИ СПОРТОВИ – ПЕИНТБОЛ

ВИКЕНД РАТНИЦИ

Играчи пеинтбола истичу да је то спорт за сваког, пошто постоје игре прилагођене сваком узрасту и степену вештине. У неким земљама он је саставни део обуке специјалних јединица војске и полиције, јер је веома погодан за увежбавање борбе на блиском одстојању.

У својој основној форми, пеинтбол је игра "ратовања", у којој група људи, уз помоћ пнеуматских маркера намењених искључиво за тај спорт, треба да обави одређени задатак. Под групом људи подразумева се екипа од најмање три играча, а неопходну опрему, поред "пеинтбол маркера", чине комбинезон и заштитна маска. Основна варијанта игре назива се "Capture the flag", или "Освоји заставу", а побеђује екипа која заставу донесе у своју базу. Из те основне игре произилазе бројне варијанте, које највише зависе од маште самих играча.

Суштина пеинтбола (paintball) јесте у "фарбању", односно маркирању противника бојом којом се пуне гумено-пластичне куглице испале из специјалних пиштоља помоћу компримованог ваздуха. Куглице чини органски безбедна желатинаста маса, чија је предност у томе што се лако скида са одеће и коже. Противник је елиминисан када га куглица погоди и распрши боју по њему. Важно је напоменути да играч, када осети ударац, обавезно мора проверити да ли се куглица рас-

пршила, јер може да се одбије од одеће или да остане у њеном порубу. Уколико је погођен – излази из мисије и враћа се до стартне позиције.

КАКО ЈЕ НАСТАО

Прича о пеинтболу почиње пре двадесетак година у Америци, када су се једном ентузијаста, пиштољи из којих су фармери бојом обележавали стоку, учинили прикладним за коришћење у игри рата како би она изгледала што веродостојније. Тако је настао пеинтбол, а опрема је с временом усавршена и прилагођена потребама играча. Данас више од милион људи, мушкараца и жена свих старосних доби и професија, сваке године започне рекреативно да се бави тим екстремним спортом. Верује се да ће се до 2008. године пеинтбол наћи на програму олимпијских игара.

У нашој земљи тај спорт се појавио пре пет година, када су отворени и први клубови. Занимљив је податак да је, у исто вре-

■ КО СВЕ МОЖЕ ДА ИГРА

Играчи пеинтбола истичу да је то спорт за све, пошто постоје игре прилагођене сваком степену вештине и узрасту. Довољно је само да се придржавате правила. То значи да се заштитна маска не сме скидати у току игре, да се противник не сме гађати из близине мање од три метра и, оно што се подразумева у сваком спорту – поштовање фер-плеја. Игра не захтева никаква предзнања нити физичке предиспозиције, али је, зарад успеха, пожељно да учесник буде окретан и да брзо размишља. Пошто је реч о тимској игри, неопходна је добра сарадња свих чланова.

Како истиче председник Југословенског пеинтбол савеза, у нашој земљи тим спортом највише се бави популација између 20 и 30 година старости, привучена различитим побудама. Једни воле униформу, оружје и ратне игре, па је то прави спорт у коме могу да се, најчешће о викендима, претворе у ратнике, други су опседнути екстремним спортовима, па тиме и пеинтболом као једним од њих, док трећа врста људи игра пеинтбол због забаве. Огромно занимање влада међу децом школског узраста. Једини проблем у целој овој причи јесте цена, пошто су куглице потрошни материјал, а набављају се у иностранству.

■ ДА ЛИ ЈЕ ТО ОПАСАН СПОРТ

Иако се пеинтбол, због велике количине адреналина који током игре производи тело играча, сврстава међу екстремне спортове, сматра се да је безбеднији од фудбала, рукомета, кошарке или било ког борилачког спорта. Пре почетка "борбе" играчима се увек дају инструкције ради безбедности. Наиме, сви који се налазе у зони паљбе морају да носе заштитне маске, док су марке-

КАКО ГА ИГРАЧИ ДОЖИВЉАВАЈУ

Једном када се опремите основном заштитном опремом, могућности за вашу забаву су огромне. У сваком тренутку осећаћете као да "нешто гори". Ви сте непрекидно у нападу или одбрани, а ваши циљеви захтевају будну пажњу и одлучност – противници се скривају иза сваког угла, док лоптице лете брзином и до 90 метара у секунди. У свему томе ви треба да преживите, али и да поднесете жртву ради победе ваше екипе. Њени чланови рачунају на то да ћете брзо реаговати и напад дозирати пажљиво, у складу са датим тренутком.

Ако уложите одређено време и енергију, направите одличан тим, тренирате редовно и имате мало среће, можете постати и професионални играч. Пеинтбол нуди могућности за свакога, а ваш избор је колико далеко желите да идете.

ме, о покретању тог спорта код нас размишљало неколико људи, који су у размаку од само неколико дана основали три клуба, да би почетком 2001. године регистровали и Југословенски пеинтбол савез. Данас је у Србији регистровано тридесетак клубова који негују тај спорт, а половина њих активно ради. Председник Савеза Марко Вечериновић за "Одбрану" истиче да су они до сада организовали четири турнира пеинтбола отвореног типа, а приоритет у његовом даљем раду биће формирање лиге, како би наши играчи могли званично и организовано да се такмиче на турнирима у земљи и иностранству.

Пуњење пеинтбол маркера куглицама боје

ри из којих се испаљују куглице подешени тако да брзина испаливања не буде већа од 90 метара у секунди. То значи да, у најгорем случају, можете да “зарадите” модрицу. Такође, игру увек прате судије, које су задужене за сигурност такмичара у ванредним ситуацијама.

■ ГДЕ СЕ У БЕОГРАДУ ИГРА ПЕИНТБОЛ

Најлакше и најбоље је играти на предвиђеним теренима, што подразумева да су по пропису опремљени и обезбеђени. Тако се на Ади Циганлији игра на отвореном шумском терену, Нови Београд нуди гаражу на два нивоа, док је терен на Звездари комбинован, и затворен и отворен. ■

Сања САВИЋ

ИЗБОР СПОРТИСТЕ ГОДИНЕ ВОЈСКЕ СЦГ У 2005.

ПОЖУРИТЕ СА ПРЕДЛОЗИМА

Још месец дана преостало је до закључења акције коју Новинско-издавачки центар “Војска” организује дванаести пут – избор најуспешнијег спортисте и спортске екипе Војске Србије и Црне Горе. Подсећамо вас да ће жири разматрати предлоге који у нашу редакцију стигну до 30. децембра ове године. У тексту предлога треба навести кратку биографију спортисте, односно екипе, образложење с тачно наведеним резултатима оствареним у 2005. години и обавезно послати фотографију (портрет предложеног кандидата, односно групни снимак предложене екипе). Жири ће размотрити све кандидатуре које су потпуне и у складу с пропозицијама и категоризацијом спортова одредити се за прва три појединца и исти број екипа.

За назив спортисте године ВСЦГ могу конкурисати официри, подофицири, цивилна лица на служби у Војсци, студенти Војне академије, ученици војних школа, војници по уговору и на редовном одслужењу војног рока. Исти принцип важи и за екипе, чији чланови треба да припадају некој од наведених категорија. Предлоге могу слати команде, јединице, установе, војне школе и друге образовне институције, спортски савези, клубови и секције. ■

С. С.

ДРУГО ПРВЕНСТВО АМБАСАДА У ГАЂАЊУ ИЗ ВАТРЕНОГ ОРУЖЈА

ШИРЕЊЕ ПРИЈАТЕЉСТВА

Друго првенство амбасада у гађању из ватреног оружја, које је другу годину заредом организовао Стрељачки клуб “Партизан”, у сарадњи са Министарством одбране и Министарством унутрашњих послова, а уз подршку Министарства спољњих послова, одржано је на стрелишту клуба. Своје умеће гађања из пиштоља показало је 65 такмичара из двадесетак амбасада.

Првенство је отворио потпредседник организационог одбора Василије Белобрковић, који је за наш лист истакао: “Данас се налазимо у необичној мисији спортско-друштвено-дипломатског карактера, у којој се, у паузама дружења представника амбасада одржава надметање у гађању из ватреног оружја. Међу учесницима су амбасадори и остали чланови дипломатског кора, од којих су неки врсни стрелци. Ипак, без обзира на стрељачко умеће, сви смо овде на истом задатку ширења пријатељства и размене искустава.”

После завршетка такмичења и сумирања резултата, прелазни пехар нашао се у рукама чланова екипе Индонезије. Друго место припало је екипи Мађарске, док је треће место заузела прва екипа Немачке. Појединачно у мушкој категорији прво место освојио је Антоан Курунери из Француске, који је понео и титулу најпрецизнијег стрелца. У женској конкуренцији прво место заузела је Индонезанка Ени Дипонегро, која је награђена пиштољем “Црна дама”. ■

С. С.

АВАЛСКИ ФЕНИКС

Од рушења Авалског торња постојала је жеља да се он поново сагради, као симбол неуништивности слободарског и неимарског духа нашег народа. Напокон, покренута је акција прикупљања средстава за његово обнављање, у коју су се укључили и припадници 250. рбр ПВО.

Са жељом да се њихово дело упамти и траје, 344 припадника јединице добровољно су прикупила суму новца, коју су, откупом макета Авалског торња, усмерили у Фонд за изградњу.

И. У.

ДВОГОДИШЊЕ ШКОЛОВАЊЕ ЗА ПОДОФИЦИРЕ

На седници Савета Средње стручне војне школе, којом је председавао председник пуковник Александар Савић, разматрани су проблеми једногодишњег специјалистичког школовања подофицира и предности двогодишњег школовања подофицирског кадра.

Став Савета је да основни начин добијања подофицирског кадра треба да буде двогодишње школовање. Будући подофицири би после завршетка првог и другог разреда у четворогодишњим школама у грађанству, трећу и четврту годину похађали у Средњој стручној војној школи. За поједине службе могло би се задржати једногодишње специјалистичко школовање.

Савет је верификовао и састав тима који ће бити ангажован на изради пројекта вредновања наставних планова и програма школе.

Т. Ш.

ДОБРО ЈУТРО УЗ ОСМЕХ

Према недавно објављеним подацима агенције за истраживање јавног мњења Фактор плус, 87,8 одсто грађана Србије најрадије се о догађајима у земљи и иностранству информисе посредством телевизије. Највеће поверење гледалаца – 48,5 одсто ужива РТС, а затим следе БК ТВ са 38,9 и Б92 са 38,7, те Пинк са 27,3 одсто.

Статистика, такође, показује да се међу јутарњим емисијама гледаоци најчешће одлучују да прате Јутарњи програм националне телевизије. Од укупног времена које они у току године посвете праћењу Првог програма РТС-а, 12 одсто припада управо Јутарњем програму. Свакога минута њега радним данима гледа и слуша 302.378 гледалаца, а викендом та цифра достиже и 350 хиљада. Око 1,2 милиона грађана, бар једном у току јутра одлучи да погледа телевизијске прилоге екипе Београдског програма.

Јутарњи програм је на последњем испитивању имиџа, које је спровео Центар за истраживање програма и аудиторинума националне телевизије, оцењен просечном оценом 4,3. Половина гледалаца телевизије у јутарњим сатима – близу 2,5 милиона грађана – сматра да је најквалитетнији јутарњи програм Првог програма Телевизије Београд. Као посебну вредност гледаоци су окарактерисали његову информативност, затим разноврсност тема и садржаја, те увек насмејане водитеље.

В. П.

ЗАМЕНА стана Шабац–Београд. Мењам двособан укњижени стан, у улици Проте Смиљанића 56, површине 61 кв. метар, 2 спрат, ЦГ, лифт, плус викендица, подрум, заједничке просторије за бицикле. Телефони 015/370-516 и 331-377.

На основу Наређења Генералштаба ВСЦГ,
Одељење за Војнополицијске послове пов. бр. 2464-1
од 20.10. 2005. године

расписујемо КОНКУРС

о приоритетној попуни
Противтерористичког одреда ВСЦГ "Кобре"
професионалним подофицирима

Услови конкурса:

- конкурс је отворен само за подофицире,
- да су најмање 2 (две) године у професионалној војној служби,
- да нису старији од 28 година,
- да су задње две службене оцене најмање "врло добре",
- да успешно прође проверу физичке способности, психолошко тестирање и оцену здравствене способности за рад у специјалним јединицама.

Молба се подноси ВОЈНОЈ ПОШТИ 4013 Београд лично.

Уз молбу се прилаже:

- изјава о добровољном пристанку на рад у противтерористичким јединицама,
 - потпуна биографија,
 - уверење о држављанству (фотокопија да није старија од 6 месеци, оверена у суду, општини или матичној јединици),
 - извод из матичне књиге рођених (фотокопија оверена у матичној јединици или општини),
 - потврда из суда да кандидат није кажњаван и да се против њега не води кривични поступак,
 - потврда задње две службене оцене,
 - фотокопија војне легитимације,
 - налаз и мишљење трупног психолога из матичне јединице.
- Оглас је отворен до 16. децембра 2005. године.
Непотпуне и неблаговремене молбе неће се разматрати.

Информације на телефон 011/2350-763.

После петнаест година од завршетка школовања у Рајловцу, 40. класа окупиће се у суботу, 3. децембра, у Земуну. За информације позовите 063/7742482 (Марковић), 37-631 (Видовић) и 063/587905 (Стојшин).

У суботу, 10. децембра, у 11 часова у Војној академији (улица Павла Јуришића Штурма 33) окупиће се 48. класа ВА КоВ-а. Контакт телефони: 011/2350-595 (35-595), 063/7088797 (Александар Милић) и 2350-363 (35-363), 063/1750917 (Чедомир Герзић).

Сamo за припаднике Војске ССГ

Курсеви страних језика
Попуст 15%
Раџунарски
Пословни курсеви
2 ползника по цени једног курса

Посебни попусти за групе и за одржавање наставе у просторијама Војске ССГ

Informacije

F1 CENTAR ZA INFORMATIKU I STRANE JEZIKE F1
Kraljice Natalije 68 (Narodnog Fronta)
Tel: **011/362-00-24**
E-mail: f1@sbb.co.yu
Web: www.f1.edu.yu

Kursevi računarstva

Osnovni Poslovni Grafički Kurs za izradu prezentacija

Windows Word Excel PowerPoint Access Corel Draw Photoshop

Kursevi stranih jezika

Opšti Poslovni Individualni Specijalistički
Specijalni programi Priprema za BEC sertifikat

ENGLISKI NEMAČKI FRANCUSKI ITALIJANSKI

ЦЕНЕ ЗА ЗИМСКУ СЕЗОНУ 2005/2006. У ВОЈНИМ ОДМАРАЛИШТИМА

УСЛОВИ ПРОДАЈЕ:

1. Доплата за пансионски ручак у ВУ "ТАРА" у хотелу "Оморика" и депандансу "Јавор" је 300,00 дин. по особи дневно, за све кориснике. Доплата за пансионски ручак у ВУ "ВРЊАЧКА БАЊА" је 200,00 дин. по особи дневно до 03.01.2006, а од 03.01. до 01.04.2006. године 235,00 дин. по особи дневно.

2. Обавезна доплата за НОВОГОДИШЊИ АРАНЖМАН у ВУ "Тара" је 6.000,00 дин. по особи у хотелу "Оморика", а у хотелу "Бели бор" 5.000,00 дин. по особи. Новогодишњи аранжман обухвата свечану вечеру 31.12.2005 и репризу програма 01.01.2006. године. Обавезна доплата за НОВОГОДИШЊИ АРАНЖМАН (свечана вечера 31.12.2005. и реприза програма 01.01.2006. године) у ВУ "Врњачка Бања" износи 7.500,00 дин. за све кориснике.

3. Деца од 3 до 10 година старости, уколико користе услуге хране, плаћају новогодишњи аранжман умањен за одговарајући попуст само за пансионске/полу-пансионске услуге у одмаралиштима "Тара" и "В. Бања".

4. Услуге резервација у Војној туристичкој агенцији – Београд наплаћују се у износу од 708,00 дин, по једној смештајној јединици.

5. Гости плаћају још и боравишну таксу, која је одређена одлуком републичких органа и осигурање.

VOJNA TURISTIČKA AGENCIJA
Beograd, Resavska 34 A

Šalterska služba: tel. 011/636-535
tel. 011/3201-887; 3203-342
fax 011 / 3616-155

PRIJAVA ZA ARANŽMAN

NAZIV ODMARALIŠTA							
MESTO							
HOTEL / OBJEKAT							
➤ TERMIN		od	do	ili od	do		
➤ TIP SOBE							
Prezime i ime		Ostala imena za prijavu		God. rođenja		Srodstvo	
Adresa							
Broj telefona		u stanu:		na poslu:			
Usluga		Prevoz		Ski pass			
Pansion	Polupans.	DA	Br. osoba:	DA	odrasli	deca:	
		NE		NE			
Напомена:		Деца до 7 година имају попуст на цену и то:					
➤ A) 30 %		користе посебан лежај и храну / уписати број деце :					
➤ B) 50 %		користе лежај или храну / уписати број деце :					
➤ C) 70 %		користе заједнички лежај и немају храну / уписати број деце :					
Дете до 2 године		ако не користи посебан леж. и храну не плаћа услуге боравка изузев осигурања					
Status korisnika aranž.(заокружити)		1) Profes.VL ; 2) CL u V. 3) Penz.V. 4) Porodični penz. 5) Ostala lica sa stat.prip.V. 6) Civilna lica 7) Stranci					

Potvrđujem potpisom da sam upoznat sa svim ulovima putovanja-boravka (sa poledjine prijave aranžmana) sa kojim sam saglasan i da isti prihvatam u svoje ime i ime putnika iz ove prijave. NAVEDENI podaci su tačni i agencija ne snosi nikakvu odgovornost u slučaju netačnih i nepotpunih podataka.

Datum prijave: _____

Potpis podnosioca prijave: _____

Војна установа "ТАРА" – хотел "ОМОРИКА"								
Период примене - Врста услуге	Тип собе	АП	1/1Т	1/1	1/2Т и дуплекс	1/2	1/3	1/4
	Категорија корисника							
24.12 – 30.12.2005. Полупансион	МО и ВЦЦГ	1.700	1.600	1.400	1.270	1.150	1.100	1.020
	Цивили и странци	2.200	2.050	1.850	1.650	1.500	1.400	1.320
30.12.2005. 21.01.2006. Полупансион	МО и ВЦЦГ	1.980	1.860	1.680	1.500	1.390	1.300	1.200
	Цивили и странци	2.880	2.580	2.350	2.150	1.950	1.850	1.700
21.01.2006. 22.04.2006. Полупансион	МО и ВЦЦГ	1.800	1.610	1.460	1.350	1.200	1.140	1.065
	Цивили и странци	2.400	2.150	1.950	1.800	1.600	1.520	1.420

Депанданс "ЈАВОР"				
Период примене	Тип собе	Врста услуге	1/1	1/2
	Категорија корисника			
24.12.2005	МО и ВЦЦГ	Полупансион	1.270	1.080
30.12.2005.	Цивили и странци	Полупансион	1.650	1.400
30.12.2005.	МО и ВЦЦГ	Полупансион	1.440	1.300
21.01.2006.	Цивили и странци	Полупансион	2.150	1.850
21.01.2006.	МО и ВЦЦГ	Полупансион	1.350	1.140
22.04.2006.	Цивили и странци	Полупансион	1.800	1.520

Хотел "БЕЛИ БОР"					
Период примене	Тип собе	Врста услуге	1/1	1/2	1/3
	Категорија корисника				
24.12.2005.	МО и ВЦЦГ	Пансион	1.270	1.080	1.020
30.12.2005.	Цивили и странци	Пансион	1.650	1.400	1.320
30.12.2005.	МО и ВЦЦГ	Пансион	1.440	1.260	1.150
21.01.2006.	Цивили и странци	Пансион	2.150	1.850	1.700
21.01.2006.	МО и ВЦЦГ	Пансион	1.350	1.140	1.065
22.04.2006.	Цивили и странци	Пансион	1.800	1.520	1.420

Војна установа "ВРЊАЧКА БАЊА" – хотел "БРЕЗА"								
Период примене	Тип собе	Врста услуге	АП	1/1Ф	1/1К	1/2К	1/2Ф	1/3
	Категор. кор.							
25.12.2005. 03.01.2006.	МО и ВЦЦГ	ПП	1.720	1.480	1.220	1.190	1.090	1.020
	Цивили и странци	ПП	2.290	1.980	1.630	1.580	1.450	1.360
03.01.2006. 01.04.2006.	МО и ВЦЦГ	ПП	1.580	1.350	1.100	1.070	980	930
	Цивили и странци	ПП	2.100	1.800	1.470	1.430	1.310	1.230

Војна установа "МОРОВИЋ" – Моровић, објект "КОШУТА"			
Тип собе	Врста услуге	31.12.2005 – 31.03.2006.	
		МО и ВЦЦГ	Цивили и странци
1/1	Пансион	1.347,50	1.743,00
1/2	Пансион	1.182,50	1.490,50
1/1 АПА	Пансион	2.095,00	2.634,00
1/2 АПА	Пансион	1.589,50	1.996,50
1/3 АПА	Пансион	1.127,50	1.457,50
1/4 АПА	Пансион	995,50	1.270,50

Објект: БУНГАЛОВИ			
1/1	Пансион	1.897,50	2.942,50
€	Пансион	1.270,50	1.710,50
1/3	Пансион	1.105,50	1.488,50
€	Пансион	1.017,50	1.259,50

6. За извршене резервације, у одмаралишима "Тара" и "Врњачка Бања" гости, поред једнократне уплате аранжмана, могу услуге плаћати у више рата, чековима грађана:

ВУ "ТАРА" – три рате: прва рата, приликом резервације, у износу од 30% комплетног аранжмана, друга рата, у току боравка у хотелу, у износу од 40% вредности аранжмана и трећа рата, 30 дана од дана одласка из хотела у износу од 30% вредности аранжмана. За трећу рату чекови се депонују у хотелу.

ВУ "ВРЊАЧКА БАЊА" – четири рате: прва рата, приликом резервације, у износу од 30% вредности аранжмана, друга рата, у току боравка у хотелу, у износу од 20% вредности аранжмана.

на. Преостали износ дели се на две једнаке рате и то: трећа рата након 30 дана од последњег дана боравка у хотелу и четврта рата након 60 дана од последњег дана боравка у хотелу. За трећу и четврту рату чекови се депонују у хотелу. За авансну уплату комплетног аранжмана, у хотелу "Бреза" најкасније 7 дана пре почетка прве услуге, одобрава се 5% попушта на цену полупансион/пансион. Попуст не важи за свечану вечеру 31.12.2005 и репризу 01.01.2006.

ПОПУСТИ ЗА ДЕЦУ: деца до три године, уколико не користе посебан лежај и храну, не плаћају услуге боравка, осим осигурања. Деца од три до десет година имају следећи попуст:

- 30% ако користе храну и посебан лежај,
- 50% ако користе или лежај или храну и
- 70% ако користе заједнички лежај са родитељима и не користе храну.

Деца од три до десет година могу користити само један попуст.

7. **ОТКАЗИ:** откази се достављају у писаној форми уз прилагање резервације и оригинал уплатнице. Повраћај износа је регулисан према "Посебним упутствима за примену цена у војним одмаралиштима". У случају више силе (смрт у породици, болест, службена спреченост и сл.), што се мора и доказати одговарајућим документом, уплаћени износ се враћа у целости уз одбитак манипулативних трошкова.

8. Аутобуски превоз на релацији Београд–Тара–Београд. Уз овај програм важе "Посебна упутства за примену цена у војним одмаралиштима"

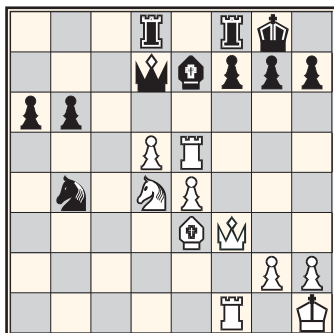
Војна туристичка агенција – Београд
011/636-535 и локали 23-887 и 32-342
факс 011/36-16-155

КОМБИНАЦИЈА

Гицеску – Љубисављевић
Вал Торенс, 1988.

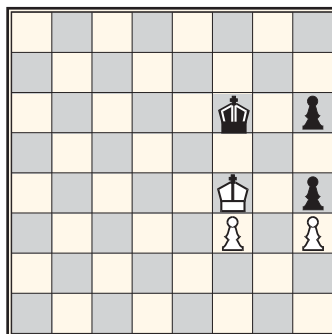
Бели: Кх1, Дф3, Те5, Тф1, Ле3, Сд4, д5, е4, г2, х2
Црни: Кг8, Дд7, Тд8, Тф8, Ле7, Сб4, а6, б6, ф7, г7, х7
Бели на потезу.

1.Те7! Де7 2.Сф5 Дд7
На 2...Дф6 3.Лд4 Дг5 4.х4 Дд2 5.Дг4; 2...Дц7 3.Сг7! Тд6 (3...Кг7 4.Лх6!+-) 4.Се6!+- 3.Сг7! Сц2
На 3...Кг7 4.Лх6! Кх6 5.Дф6 Кх5 6.Тф4 Дг4 7.Тг4 Кг4 8.х3 Кг3 9.Дф3 Кх4 10.Дг4 мат.

4.Лх6 Сд4 5.Дф6 Дг4
На 5...Дд6 6.Се6! Се6 7.де6 Дд4 8.еф7 6.Дд4 1:0

СТУДИЈА

Халумбек
1938.

Бели: Кф4, ф3, х3
Црни: Кф6, х4, х6
Бели на потезу.

1.Ке4
На 1.Кг4 Ке5 1...Ке6 2.ф4 Кф6 3.ф5 Кф7 4.Ке5 Ке7 5.ф6 Ке8 6.Ке4

На 6.Ке6 Кф8 7.ф7 х5 6...Кф8 7.Кф4 Ке8 8.Ке5! На 8.Кг4 Кф8 9.Кх4 Кф7 8...Кф7 На 8...Кф8 9.Ке6 Ке8 10.ф7 Кф8 11.Кф6 х5 12.Кг6 9.Кф5 х5 10.Кг5 Кф8 11.Кх5 Кф7 12.Кг5 Кф8 13.Кх4 1:0

ЈЕДНА ЛАСТА

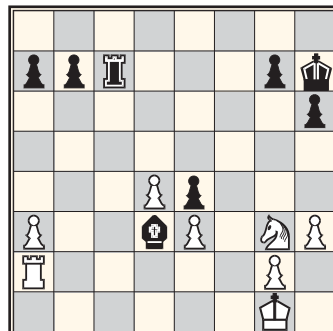
Жаочин Пенг – Алиса Марић
Гетеборг, 2005.

1.д4 Сф6 2.ц4 е6 3.Сц3 Лб4 Дц2 0-0 5.а3 Лц3 6.Дц3 б6

На екипном првенству Европе у Шведској наша мушка репрезентација заузела је 11. а женска 9. место. Није то оно чему се већ дуго надамо. У женској екипи Алиса Марић је још једном показала да је тренутно највеће шаховско име Србије и Црне Горе. Против славне Кинескиње отварање је нагињало тзв. Мембри Спрингсу.

7.Лг5 Лб7 8.ф3 х6 9.Лх4 д5 10.е3 Сбд7 11.цд5 Сд5 12.Лд8 Сц3 13.Лх4 Сд5 14.Лф2 ф5 15.Лд3 Тае8 16.Се2 е5 17.0-0 е4 18.фе4 фе4 19.Лц4 Кх7 20.Тфц1 С7ф6 21.х3

Те7 22.Сг3 Се8 23.Се2 Сд6 24.Лд5 Лд5 25.Лг3 Сц4 26.Лц7 Тц7 27.б3 Тфц8 28.бц4 Лц4 29.Сг3 Лд3 30.Тц7 Тц7 31.Та2

Бели: Кг1, Та2, Сг3, а3, д4, е3, г2, х3
Црни: Кх7, Тц7, Лд3, а7, б7, е4, г7, х6

31...б5! 32.Кф2 а5 33.Се2 б4 34.а64 а64 35.Ке1 б3 36.Тб2 Тц2 37.Тц2 Лц2 38.Сц3 б2 39.Кф2 б1Д 40.Сб1 Лб1 41.Кг3 г5 42.х4 Ла2 43.хг5 хг5 44.Кф2 Кг6 45.Кг3 Кх5 46.Кх3 Ле6 47.Кг3 Лд7 0:1

Припремио
Раде МИЛОСАВЉЕВИЋ
мајстор Фиде

УКРШТЕНЕ РЕЧИ

○	1	2	3	4	5	6	○	7	8	9	10	11	○	12	13	14	15	16
17							18											
19							20						21					
22							23						24					
25						26						27						
28					29						30					31		
32				33					34								35	36
○	37	38								39					40			
41			42					43						44				
45							46							47				
48						49						50						
51						52						53						
54												55						

Припремио Жарко ЂОКИЋ

ВОДОРАВНО:

17. Одређена активност, делатност, 18. Наша ликовна уметница (Женски Леонардо), 19. Страно женско име, 20. Нејасна, неразумљива, 21. Усклик, 22. Стотина, стотица, 23. Обешењаштво, 24. Швоља, кројачица, 25. Сасвим, потпуно, 26. Врста шареног папагаја, 27. Мали скут, скутић, 28. Индијански народ Јужне Америке, 29. Лектира, 30. Зликовац, 31. Символ нобелијума, 32. Свети (као страни префикс именима места), 33. Наш писац, Ференц, 34. Складиште, стовариште, 38. План делатности, 39. Хиљаду килограма, 40. Аутознака за Аустралију, 41. Упишите: гу, 42. Име француског сликара Матиса, 43. Позитивна електрода, 44. Карташка игра слична брицу, 45. Лекар који лечи алопатијом, 46. Осушене стабљике жита после вршидбе, 47. Мушко име, Крста, 48. Со јодне киселине, 49. Врста америчких мајмуна, 50. Мера за површински притисак, 51. Летовалиште у Боки которској, 52. Бели спорт, 53. Депозит, шпајз, 54. Бескорисност, 55. Место код Ваљева.

УСПРАВНО:

1. Окружница, циркулар, 2. Хамбуршка лука, 3. Кинематограф, кино, 4. Рибарско оруђе, харпун, 5. Украсна дугмад на народној ношњи, 6. Женско име, 7. Врста четинара, 8. Велика наклоност, 9. Поткожни лојни чворић, 10. Индустрија сатова из Земуна, 11. Јединица мере за снагу, 12. Мала њушка, 13. Извадити, 14. Расплодни биљни орган, 15. Камен као знак (надгробни споменик, међаш), 16. Било како, 23. Општинска подручја, 24. Смрзнута роса, 26. Дечак или младић који учи занат, 27. Доживљај, 29. Даровалац, 30. Стручњак у науци о атомици, 31. Испијање до последње капи, 33. Летовалиште у Италији (уговор Краљевине СХС и Италије!), 34. Сићушно, мало, 35. Речна преграда, брана, 36. Врста занатлије, 37. Који припада Гаји, 38. Глумачке роле, 39. Бивши филмски глумац, Антун, 40. Сорто, пасмина, 42. Хрватски композитор, Крсто, 43. Страно мушко име, Стенли, 44. Намера (тур.), 46. Швајцарска новинска агенција, 47. Бивши западноевропски политичар, Жак.

Они се буде са Србијом

Јована и Срђан

ЈУТАРЊИ ПРОГРАМ

ПРВИ ПРОГРАМ РТС, СВАКОГ ДАНА У 06:05

Ваше право да знате све

Super keš krediti

Postoje stvari koje ne mogu da čekaju. Sa Super keš kreditima HVB Banke više nećete imati problema da nađete rešenje za hitne situacije.

SPECIJALNA PONUDA: HVB Banka nudi svim zaposlenima u Vojsci SCG **Super keš kredite +** pod posebnim, vantržišnim uslovima - bez učešća, depozita i žiranta, uz rok otplate do 72 meseca i iznos kredita do 6.250 EUR!

- Nominalna kamatna stopa: od 7,5% godišnje
- Efektivna kamatna stopa: od 9,29% godišnje

Za sve dodatne informacije pozovite info telefon 011 320 45 90 ili nas posetite u filijalama HVB Banke širom Srbije.

**Kamatna stopa:
nominalna od 7,5%,
efektivna od 9,29%!**

Koja se banka uklapa u vaš život?

HVB Bank

Info telefon: 011 320 45 90

Beograd | Rajičeva 27-29 | Bulevar Mihajla Pupina 85a | Trg Nikole Pašića 10 | Tršćanska 2 | Požeška 83a | Bulevar AVNOJ-a 6a | Palmira Toljatija 5 | **Zemun** | Glavna 21 | **Čačak** | Kursulina 1 | **G. Milanovac** | Kneza Aleksandra 6 | **Indija** | Železnička bb | **Jagodina** | Knekinje Milice 31 | **Kikinda** | Trg srpskih dobrovoljaca 28 | **Knjaževac** | Trg Oslobođenja 12 | **Kragujevac** | Srete Mladenovića 2 | **Kraljevo** | Oktobarskih žrtava 22 | **Kruševac** | Vece Korčagina 20 | **Leskovac** | Bulevar Oslobođenja bb | **Loznica** | Trg Jovana Cvijića 3 | **Negotin** | JNA 1 | **Niš** | Trg Kralja Milana 7 | TC Dušanov bazar, lokal br. 5 | **Novi Pazar** | Stevana Nemanje 100 | **Novi Sad** | Trg Slobode 3 | Bulevar Oslobođenja 30 | Bulevar Oslobođenja 69 | **Paraćin** | Kralja Petra I bb | **Požarevac** | Tabacka čaršija 13 | **Smederevo** | Karađorđeva 5-7 | **Sombor** | Stuparski put 6 | **Subotica** | Ivana Gorana Kovačića 3 | Branislava Nušića 23 | **Šabac** | Vlade Jovanovića 4 | **Ub** | Radnička 3 | **Užice** | Dimitrija Tucovića 97 | **Valjevo** | Kneza Miloša 48 | **Vranje** | Stefana Prvovenčanog 61 | **Vršac** | Žarka Zrenjanina 17 | **Zaječar** | Trg Oslobođenja bb | **Zrenjanin** | Aleksandra Karađorđevića 1